ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η ΠΙΘΑΝΗ ΑΠΟΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΓΔΜ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

του

Αδαμαντίου Δασούλα

Επιβλέπων Καθηγητής: Ιωάννης Αρμακόλας

Θεσσαλονίκη

Δεκέμβριος 2016

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Στην οικογένειά μου.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Υπεύθυνη Δήλωση

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

20/12/2016

Ο Δηλών

Αδαμάντιος Δασούλας

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΣΥΝΟΨΗ

Εικοσιπέντε χρόνια μετά την ανεξαρτητοποίησή της και δεκαπέντε χρόνια μετά την υπογραφή της συμφωνίας της Αχρίδας, η πΓΔΜ βρίσκεται σήμερα σε μία ιδιότυπη κατάσταση που χαρακτηρίζεται από μια παρατεταμένη πολιτική αστάθεια, ηθική κρίση και οικονομική κάμψη. Στη χώρα επικρατεί μια γενικευμένη λαϊκή δυσαρέσκεια και απογοήτευση, καθώς οι πολιτικές της ηγεσίες δεν επέτυχαν έως σήμερα τον πολυαναμενόμενο στόχο της ένταξης στο Δυτικό οικοδόμημα, η επίτευξη του οποίου θεωρείται βασική προϋπόθεση για την εμπέδωση της τόσο αναγκαίας για την ευρύτερη περιοχή σταθερότητας. Βασικό εμπόδιο στο δρόμο της πΓΔΜ προς τη Δύση, συνεχίζει να αποτελεί η σχέση της με τη χώρα μας και ειδικότερα το πρόβλημα της ονομασίας της. Ταυτόχρονα όμως και οι γενικότερες πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες που διαμορφώνονται στο Δυτικό κόσμο τα τελευταία χρόνια, δείχνουν να ελαττώνουν τις προοπτικές μίας διεύρυνσης του προς την ανατολή, τουλάχιστον στο κοντινό μέλλον. Σε αυτές τις συνθήκες, οι εθνοτικές εντάσεις και συγκρούσεις που γνώρισε η πΓΔΜ -όπως και η ευρύτερη περιοχή- στο παρελθόν, είναι πολύ πιθανό να αναβιώσουν, επαναφέροντας μία κατάσταση γενικευμένης αποσταθεροποίησης στα βόρεια σύνορά μας. Μια τέτοια κατάσταση οπωσδήποτε θα επηρεάσει άμεσα, σε πολλαπλά πεδία και με διαφορετική ένταση τη χώρα μας. Η βασικότερη όμως συνέπεια αφορά στο θέμα της ασφάλειας, καθώς διάφορες παραδοσιακές αλλά και νέες - ασύμμετρες απειλές είναι πιθανόν να εκδηλωθούν απρόσμενα μέσα σε τέτοιες συνθήκες. Η παρούσα εργασία αφού παρουσιάσει ένα αναγκαίο συνοπτικό ιστορικό υπόβαθρο, προσπαθεί να εντοπίσει και να αναλύσει τις συνθήκες εκείνες που εμπεριέχουν σήμερα τη δυναμική να ωθήσουν την πΓΔΜ σε μια κατάσταση αποσταθεροποίησης. Στη συνέχεια εξετάζει σε μορφή υποθετικών σεναρίων τις πιθανές συνέπειες για την ελληνική ασφάλεια και εξωτερική πολιτική, ενώ κλείνοντας παραθέτονται προσωπικές σκέψεις και απόψεις για τη διαμόρφωση ολοκληρωμένων και αποτελεσματικών πολιτικών από μέρους της χώρας μας σε αυτούς τους τομείς.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΗΝ ΠΓΔΜ - ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ 9

Η Διαμορφωση του Εθνολογικου Χαρτη 9

Το Αλβανικο Στοιχειο 14

Καταρρευση του Κομμουνισμου - Ανεξαρτησια 15

Η Αλβανικη Ανταρσια 16

Διεθνης Παρεμβαση - Η Συμφωνια της Αχριδας 18

Η πΓΔΜ στην Μετα την Αχριδα Εποχη 23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Η ΠΓΔΜ ΣΗΜΕΡΑ - ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΠΟΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗΣ 28

Τρεχουσα Κατασταση 28

Οι Σχεσεις με την Ελλαδα 31

Ο Αλβανικος Εθνικισμος 33

Ισλαμιστικη Τρομοκρατια 39

Το Μεταναστευτικο Προβλημα 41

Το Οργανωμενο Έγκλημα 41

Η Άνοδος του Εθνικισμου 42

Το Βασικο Σεναριο Αποσταθεροποιησης 43

Η Πιθανοτητα 44

Άλλα Σεναρια Αποσταθεροποιησης 45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΓΓΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ 47

Ορισμοι 47

Ελληνικη Εξωτερικη Πολιτικη - Γενικα 48

Ιδιαιτεροι Παραγοντες που Διαμορφωνουν την ΕΕΠ 49

Η Ελληνικη Βαλκανικη Εξωτερικη Πολιτικη στον Ψυχρο Πολεμο - Συνοπτικη Παρουσιαση 50

Μετα το 1991 53

Η Ελληνικη Πολιτικη Ασφαλειας 59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΟΙ ΠΙΘΑΝΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΜΙΑ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ ΑΠΟΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΓΔΜ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 63

Ειδικοτερες Πιθανες Προεκτασεις στον Τομεα της Ασφαλειας 63

Οι Συνεπειες για την Ελληνικη Εξωτερικη Πολιτικη 69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ 72

Γενικες Σκεψεις για τη Διαμορφωση της ΕΕΠ 72

Για την Πολιτικη Ασφαλειας 75

ΕΠΙΛΟΓΟΣ 79

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

"Α" Το κείμενο της Συμφωνίας της Αχρίδας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σταδιακή πορεία κατάρρευσης της Σοβιετικής Ένωσης που τυπικά ολοκληρώθηκε το 1991, πυροδότησε σαν αλυσιδωτή αντίδραση μία σειρά κοσμοϊστορικών γεωπολιτικών γεγονότων, που αιφνιδίασε πολλούς αναλυτές. Το ένα μετά το άλλο, τα σοσιαλιστικά και κομμουνιστικά καθεστώτα της Ανατολικής Ευρώπης, όπως και αυτά της πρώην ΕΣΣΔ, επίσης κατέρρευσαν, δημιουργώντας σε πολλές περιπτώσεις πρωτόγνωρες για την περιοχή καταστάσεις πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής αστάθειας και χάους.

Βασικά χαρακτηριστικά του νέου σκηνικού ήταν η πολιτική ρευστότητα, το οικονομικό τέλμα, το κενό ισχύος και οι επακόλουθοι ανταγωνισμοί ετερόκλητων παραγόντων για την επικράτηση και ανάληψη της εξουσίας στο νέο περιβάλλον. Οι δομικές μεταβολές που συντελέστηκαν στο εσωτερικό αυτών των χωρών, πέραν από τη σαθρότητα των προηγούμενων πολιτικοκοινωνικών τους συστημάτων, αποκάλυψαν και απελευθέρωσαν και κάποιες συστηματικά κρυμμένες έως τότε δυναμικές, που οφείλονταν σε εθνοτικές, φυλετικές και θρησκευτικές διαφοροποιήσεις, άγνωστες σε όποιον δεν είχε μελετήσει σε βάθος το παρελθόν τους.

Η γειτονική μας Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας υπήρξε μάλλον η χαρακτηριστικότερη περίπτωση, αφού στις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν αποκαλύφθηκε ευρύτερα ένα ιδιαίτερα ποικιλόμορφο εθνολογικό και θρησκευτικό ψηφιδωτό που εμπεριείχε θα μπορούσε να ειπωθεί «προαιώνια» και «θανάσιμα» μίση και ανταγωνισμούς. Αυτά τα σημαντικά στοιχεία, μέσα στο πλαίσιο της ομόσπονδης σοσιαλιστικής διακυβέρνησης είχαν εξουδετερωθεί αποτελεσματικά, ή τουλάχιστον δεν ήταν ορατά στον κοινό παρατηρητή. Στο ρευστό και ανταγωνιστικό για την εξουσία όμως νέο περιβάλλον, οι καταπιεσμένες αυτές δυναμικές απελευθερώθηκαν με τη μορφή μιας ιδιαίτερα σφοδρής σύγκρουσης, που εξελίχθηκε υπό την επήρεια πολύπλοκων παραμέτρων και συνθηκών, οι οποίες δεν ήταν καθόλου εύκολο να προβλεφθούν ή να κατανοηθούν επαρκώς από τους μη ειδικούς. Αυτός πιθανότατα υπήρξε και ο λόγος για τον οποίο η διεθνής κοινότητα απέτυχε χαρακτηριστικά στο να αποτρέψει μια σειρά βίαιων και πολύνεκρων εχθροπραξιών, μέσα στην καρδιά της Ευρώπης του τέλους του 20ου αιώνα. Σήμερα, είκοσι έξι χρόνια μετά την έναρξη αυτών των γεγονότων και παρά την εκ

των υστέρων δυναμική και πολυδιάστατη παρέμβαση του διεθνούς παράγοντα, κανένας δεν θα μπορούσε να ισχυριστεί με ασφάλεια ότι η περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβίας είναι πλήρως σταθεροποιημένη και απαλλαγμένη από τα προβλήματα της προηγούμενης περιόδου.

Η πρώην Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μακεδονίας (σήμερα αυτοαποκαλούμενη «Δημοκρατία της Μακεδονίας» αλλά αναγνωρισμένη από τους διεθνείς οργανισμούς ως «Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας»), αν και δεν αντιμετώπισε συγκρούσεις αντίστοιχης έντασης με αυτές που εκδηλώθηκαν στο Κοσσυφοπέδιο και τη Βοσνία Ερζεγοβίνη, εν τούτοις δεν θα μπορούσε να αποτελέσει την εξαίρεση στην περιοχή. Μετά την ειρηνική της αποχώρηση από τη Γιουγκοσλαβική ομοσπονδία, πέρασε αρχικά μία φάση αναζήτησης προσανατολισμού, που χαρακτηρίστηκε κυρίως από τη διαμάχη της με την Ελλάδα για τη χρήση του ονόματος και των ιστορικών συμβόλων της «Μακεδονίας».

Παρ' όλο που και η περιοχή της πΓΔΜ επίσης χαρακτηρίζεται από ένα μίγμα διαφορετικών εθνικών και θρησκευτικών πεποιθήσεων, θολών κάποιες φορές, αυτό δεν φάνηκε -τουλάχιστον αρχικά- ικανό να προκαλέσει κάποια σοβαρής μορφής εσωτερική σύγκρουση ή αστάθεια, ενδεχομένως και υπό το φόβο της εμπόλεμης κατάστασης που επικρατούσε στον ευρύτερο χώρο της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Οι επακόλουθες όμως γεωπολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές στην περιοχή, αφύπνισαν καταπιεσμένα εθνικά και εθνικιστικά αισθήματα διαφορετικών ομάδων που συμβίωναν εκεί, με αποκορύφωμα την ένοπλη σύγκρουση στο γειτονικό Κοσσυφοπέδιο, στη διάρκεια της οποίας για πρώτη ίσως φορά η πΓΔΜ απειλήθηκε σοβαρά από τον κίνδυνο της αποσταθεροποίησης. Λίγο αργότερα, η σύγκρουση μεταφέρθηκε και στο εσωτερικό της χώρας και θα ήταν δύσκολο να προβλέψει κανείς την εξέλιξη των πραγμάτων εάν δεν παρενέβαινε εύστοχα και αποτελεσματικά αυτή τη φορά ο Ευρω-Ατλαντικός παράγοντας. Το βέβαιο είναι ότι μέσα από αυτές τις λιγότερο ή περισσότερο έντονες αντιπαραθέσεις που εκδηλώθηκαν ως εθνοτικές, θρησκευτικές ή και κοινωνικές συγκρούσεις, επιβεβαιώθηκε στην πράξη αυτό που πολλοί θα μπορούσαν να υποθέσουν, ότι δηλαδή και στην περίπτωση της πΓΔΜ παρουσιάζονται εκείνες οι κατάλληλες συνθήκες που σε ανύποπτο χρόνο μπορούν να οδηγήσουν σε καταστάσεις εσωτερικής αστάθειας και σύγκρουσης που θα είναι δύσκολο να ελεγχθούν.

Οι συνέπειες μίας αποσταθεροποίησης στη γειτονική χώρα σίγουρα δεν θα είναι ασήμαντες για την ευρύτερη περιοχή αλλά και τη χώρα μας. Ειδικά την τρέχουσα χρονική περίοδο, οι συνδυασμένες επιπτώσεις από την χαοτική κατάσταση σε χώρες της περιοχής (Συρία, Λιβύη), τις ιδιαίτερα αυξημένες και ανεξέλεγκτες μεταναστευτικές ροές, αλλά και την κατακόρυφη αύξηση της ισλαμιστικής τρομοκρατικής δράσης στον πυρήνα του δυτικού κόσμου, έχουν δημιουργήσει ένα ιδιαίτερα εύθραυστο περιβάλλον ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και της Αν. Μεσογείου.

Η Ελλάδα, βρισκόμενη σε μία θέση που θα μπορούσε να παρομοιαστεί με το «μάτι» ενός κυκλώνα γεγονότων που εκτυλίσσονται σχεδόν σε όλη την περιφέρειά της, επηρεάζεται από αυτά άμεσα ή έμμεσα σε διαφορετικά επίπεδα και με διαφορετική ένταση. Μέχρι σήμερα και παρά την πρωτόγνωρη οικονομική κατάσταση που περνά, η χώρα μας έχει επιδείξει μία αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα και δείχνει να μην έχει επηρεαστεί σημαντικά, τουλάχιστον στον τομέα της ασφάλειας. Εν τούτοις είναι αυτονόητο ότι οι φορείς χάραξης εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, οφείλουν να παρακολουθούν συστηματικά τις γύρω εξελίξεις, αναλύοντας με λεπτομέρεια κάθε σχετική παράμετρο, προκειμένου να είναι σε θέση να σχεδιάζουν έγκαιρα και να εφαρμόζουν αποτελεσματικά τις κατάλληλες κατά περίπτωση πολιτικές.

Τα τελευταία χρόνια, η πΓΔΜ αλλά και η ευρύτερη περιοχή δεν βρίσκονται πλέον στο επίκεντρο του διεθνούς ενδιαφέροντος και της ειδησεογραφίας. Σε μία δεύτερη όμως ανάγνωση των γεγονότων παρατηρεί κανείς ότι δεν απουσιάζουν και εντελώς. Οι πολιτικές εντάσεις και αντιπαραθέσεις, οι αλληλοκατηγορίες για θέματα διαφθοράς και οι συχνά βίαιες διαδηλώσεις χαρακτηρίζουν την πολιτική ζωή της χώρας. Η είσοδος και συμμετοχή της αλβανικής μειονότητας στα πολιτικά πράγματα και σε κάποιο βαθμό στη διακυβέρνηση της πΓΔΜ, αν και εξισορρόπησε σημαντικά τις παλαιότερες εντάσεις, δεν τις έχει εξαλείψει εντελώς. Η άνοδος του αλβανικού εθνικισμού που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια και συνδέεται με το όραμα της «Μεγάλης Αλβανίας», συντηρεί μία χαμηλή συνήθως ένταση στις βορειοδυτικές κυρίως περιοχές της χώρας, που συχνά όμως κλιμακώνεται με τη μορφή διαδηλώσεων ή ακόμα και επεισοδίων ένοπλης βίας και τρομοκρατίας. Τέτοια επεισόδια αποκαλύπτουν ότι τα εθνικιστικά πάθη παραμένουν ζωντανά και ο κίνδυνος επανάληψης μιας ένοπλης σύρραξης δεν έχει εξαλειφθεί εντελώς.

Η πΓΔΜ αν και βρίσκεται σε μία περιοχή όπου εφάπτονται οι σφαίρες επιρροής διαφορετικών και ισχυρών διεθνών δρώντων, δεν κρύβει τη σφοδρή της επιθυμία να ενταχθεί πλήρως στους Ευρω-Ατλαντικούς θεσμούς (ΝΑΤΟ, ΕΕ) με προφανή στόχο κυρίως την ασφάλεια και πολιτική σταθερότητα. Έως σήμερα πάντως έχει συστηματικά αποτύχει σε αυτή της την προσπάθεια και αυτό οφείλεται κυρίως στη διαφορά της με την Ελλάδα στο θέμα της ονομασίας. Το βέβαιο όμως είναι ότι και άλλοι παράγοντες και συνιστώσες κρατούν προς το παρόν τη χώρα έξω από την πλήρη ολοκλήρωσή της στους Δυτικούς θεσμούς και αυτό σαφώς δεν βοηθά στην πολιτική και κοινωνική της σταθεροποίηση όπως και στην οικονομική ανάπτυξη και γενικότερα στην ευημερία της.

Σε αντίθεση με τις προηγούμενες δεκαετίες, το θέμα της ονομασίας δεν φαίνεται να βρίσκεται πλέον στην υψηλότερη προτεραιότητα της εξωτερικής πολιτικής στην πΓΔΜ, αν και κάποιος θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι αυτό είναι το κλειδί για την πορεία ένταξης της χώρας στους Δυτικούς θεσμούς και την επίλυση πολλών από τα προβλήματά της. Το γεγονός αυτό της διαφαινόμενης απροθυμίας προώθησης μιας κάποιας λύσης δεν είναι εύκολο να εξηγηθεί. Θα μπορούσε ίσως να υποστηριχτεί και η άποψη ότι ένας κακός συμβιβασμός σε αυτό το θέμα, θα δημιουργούσε περισσότερα προβλήματα στην κυβερνώσα πολιτική ελίτ από όσα θα έλυνε. Σίγουρα όμως η διατήρηση αυτής της ιδιότυπης κατάστασης φανερώνει τόσο τις λεπτές ισορροπίες που επικρατούν στο εσωτερικό της χώρας, όσο και την πολυπλοκότητα των εξωτερικών της σχέσεων και των διαφορετικών δυνάμεων που επιδρούν και τις διαμορφώνουν.

Η κατάσταση όπως πλέον διαμορφώνεται, χαρακτηρίζεται από μία διαρκή αλλά χαμηλού προφίλ και έντασης προσπάθεια συνεννόησης με την Ελλάδα, κυρίως υπό την αιγίδα του ΟΗΕ αλλά και Αμερικανικών θεσμικών παραγόντων. Στη χώρα μας, έχει σημειωθεί μία σαφής μεταστροφή προς μια πιο ρεαλιστική προσέγγιση του όλου ζητήματος και σίγουρα έχει εγκαταλειφθεί η σκληρή γραμμή των αρχών της δεκαετίας του 90. Τα οφέλη για την ελληνική πλευρά από μία επίλυση του ζητήματος είναι υπαρκτά, αλλά όχι τόσο θελκτικά ώστε αυτή να προωθηθεί με κάθε κόστος. Άλλωστε είναι αυτονόητο ότι σε ένα τόσο ευαίσθητο εθνικά θέμα, ο παραμικρός συμβιβασμός -όσο αναγκαίος και αν είναι- θα έχει σημαντικό πολιτικό κόστος για τα πρόσωπα και τα πολιτικά κόμματα που θα τον προωθήσουν, αφού όπως αποδεικνύεται και από πρόσφατες έρευνες, οι Έλληνες πολίτες στην

πλειοψηφία τους συνεχίζουν να διατηρούν μια ιδιαίτερη ευαισθησία στο εν λόγω θέμα.[1] Συνεπώς, η διατήρηση της παρούσας κατάστασης φαίνεται να δημιουργεί περισσότερη φθορά στην άλλη πλευρά παρά στην ελληνική, οπότε ακολουθώντας το δίδαγμα του γνωστού παιγνίου των ανταρτών, η ελληνική εξωτερική πολιτική φαίνεται να υιοθετεί μία στάση αναμονής έως την παρουσία της κατάλληλης συγκυρίας που θα προσφέρει το μέγιστο όφελος με το μικρότερο κόστος. Σε αυτό το πλαίσιο κάθε εξέλιξη στη γειτονική χώρα, θετική ή αρνητική για τα συμφέροντά της, θα πρέπει να αποτιμάται από την ελληνική πλευρά και ως προς το κατά πόσο ευνοεί την προώθηση μιας καλής (για τις ελληνικές θέσεις) λύσης στο θέμα της ονομασίας.

Αν και το παραπάνω σκεπτικό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αρνητικές εξελίξεις στην πΓΔΜ δεν είναι κατ' ανάγκη αρνητικές και για την υλοποίηση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, το ίδιο βέβαια δεν μπορεί να ειπωθεί όταν στο κάδρο υπεισέρχεται και το θέμα της ασφάλειας. Σε αυτό το πεδίο, δεν χρειάζεται ιδιαίτερη επιχειρηματολογία για να τεκμηριωθεί ότι η ασφάλεια της περιοχής εξαρτάται άμεσα από την πολιτική και κοινωνική σταθεροποίηση των γειτονικών κρατών, όπως και την ανάπτυξη σχέσεων καλής γειτονίας και συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα. Συνεπώς η ελληνική πολιτική σε αυτούς τους τομείς θα πρέπει έντεχνα να εξισορροπήσει αυτή τη διελκυστίνδα αντίρροπων επιδιώξεων, δημιουργώντας τις ευνοϊκότερες δυνατές συνθήκες επίλυσης των υπαρχόντων πολιτικών ζητημάτων αλλά και εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα ένα σταθερό περιβάλλον ασφάλειας στην περιοχή. Οι εστίες εθνικιστικής και θρησκευτικής έντασης, αν και φαινομενικά χαμηλές, είναι σταθερά υπαρκτές τόσο στην πΓΔΜ όσο και σε άλλες γειτονικές χώρες και η μετάδοση μιας κρίσης δεν θα ήταν καθόλου απίθανη, ειδικά σε συνθήκες αποσταθεροποίησης της ευρύτερης περιοχής, γεγονός καθόλου απίθανο όπως φάνηκε στην πρόσφατη προσφυγική κρίση που ανέδειξε και νέα σημεία τριβής και οπωσδήποτε επέδρασε αρνητικά στο γενικότερο κλίμα στην περιοχή.

---

[1] Σύμφωνα με την έρευνα των Ιωάννη Αρμακόλα, Γιώργου Σιάκα, *Greek Public Opinion and Attitudes Towards the "Name Dispute" and the Former Yugoslav Republic of Macedonia,* (ΕΛΙΑΜΕΠ-Πρόγραμμα ΝΑ Ευρώπης, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2016) ποσοστό 58% των ερωτηθέντων Ελλήνων πολιτών θεωρεί ότι το θέμα της ονομασίας είναι πολύ σημαντικό να επιλυθεί το συντομότερο δυνατό, κάπως σημαντικό το 19%, ενώ ποσοστό 57% των ερωτηθέντων θα αποδεχόταν ως λύση μια ονομασία που δεν θα περιλαμβάνει τον όρο «Μακεδονία».

Η ελληνική εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, παρά τις πολλαπλές κυβερνητικές εναλλαγές των τελευταίων ετών, δείχνουν να ακολουθούν μία σταθερή παραδοσιακή γραμμή στα περισσότερα πεδία, όντας κυρίως εστιασμένες στα θέματα του Νότιο-Ανατολικού Αιγαίου και της Κύπρου. Σε καμία όμως περίπτωση δεν θα πρέπει να υποτιμήσουν την κατάσταση που διαμορφώνεται στο υποσύστημα ασφάλειας των Βαλκανίων και τους σοβαρούς κινδύνους που αυτή εμπεριέχει. Θέματα που περιστασιακά εμφανίζονται στην ειδησεογραφία υπό τη μορφή γραφικών εκδηλώσεων για τη «Μεγάλη Αλβανία», διεκδικήσεις των λεγόμενων «Τσάμηδων», «Μακεδόνων» ή ακόμα και «Τούρκων της Δυτικής Θράκης», δεν θα πρέπει να περνούν απαρατήρητα, καθώς υποκρύπτουν ένα όχι ασήμαντο υπόβαθρο και οι πιθανές διασυνδέσεις μεταξύ τους πολλαπλασιάζουν τους ενδεχόμενους κινδύνους για την ελληνική πολιτική ασφάλειας.

Στο νέο βαλκανικό σκηνικό, η παρουσία όλων των παραδοσιακών στην περιοχή παικτών είναι αισθητή αν και διαφοροποιημένη, ενώ βασικά χαρακτηριστικά του νέου περιβάλλοντος είναι ο επαναπροσδιορισμός και η αλλαγή προτεραιότητας των απειλών ασφαλείας, αλλά και οι νέες προσεγγίσεις και συμμαχίες που αναπτύσσονται, μερικές απρόσμενα για τους αμύητους. Σε αυτές τις συνθήκες είναι βέβαιο ότι και η ελληνική εξωτερική πολιτική θα πρέπει να αναπροσαρμόζεται κατάλληλα με ταχύτητα και ευελιξία, εφαρμόζοντας δυναμικότερες τακτικές, όχι απαραίτητα πάντα συμβατικές ή φανερές, που θα της προσδώσουν μία πρωτοβουλία κινήσεων αλλά και έναν αναβαθμισμένο ρόλο στην περιοχή.

Η παρούσα εργασία θα αποπειραθεί να διερευνήσει δύο βασικά ζητήματα. Το πρώτο αφορά στο κατά πόσο υπό τις παρούσες πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες στην πΓΔΜ, είναι πιθανό το ενδεχόμενο της αποσταθεροποίησης, το πως αυτό θα μπορούσε να συμβεί και σε ποια έκταση. Προκειμένου ο αναγνώστης να κατανοήσει σε βάθος τις ιδιαιτερότητες της περιοχής, στο Α΄ κεφάλαιο παρατίθεται μία σύντομη παρουσίαση του πρόσφατου ιστορικού και γεωπολιτικού πλαισίου, με έμφαση σε εκείνα τα στοιχεία που δημιούργησαν και συντηρούν τις υπάρχουσες εθνοτικές εντάσεις. Στο επόμενο (Β΄) κεφάλαιο, γίνεται μια απόπειρα βαθύτερης ανάλυσης των σημερινών πολιτικών και κοινωνικών συνθηκών στην πΓΔΜ, με στόχο να προσδιοριστούν εκείνοι οι κρίσιμοι παράγοντες που συνδυαζόμενοι εμπεριέχουν τη δυναμική να οδηγήσουν σε αποσταθεροποίηση τη χώρα και την ευρύτερη περιοχή. Παράλληλα γίνεται μία εκτίμηση της πιθανότητας του συμβάντος

αλλά και της έκτασης και έκβασης που αυτό μπορεί να λάβει, λαμβάνοντες υπόψη όλες τις παραμέτρους που ενδεχομένως θα επιδράσουν στην εξέλιξή του.

Το δεύτερο ζήτημα που εξετάζει η ανά χείρας εργασία, αφορά στο πως μια ενδεχόμενη αποσταθεροποίηση της πΓΔΜ δύναται να επηρεάσει την ασφάλεια και την εξωτερική πολιτική της χώρας μας. Η μέχρι σήμερα ακολουθούμενη εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας της Ελλάδας στην περιοχή των Βαλκανίων και ιδιαίτερα στην πΓΔΜ παρουσιάζεται στο Γ΄ κεφάλαιο, ως αναγκαίο στοιχείο για την περαιτέρω ανάλυση του θέματος. Στο Δ΄ κεφάλαιο διερευνώνται οι ενδεχόμενες συνέπειες για την ασφάλεια και την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας από μία πιθανή αποσταθεροποίηση της πΓΔΜ, οι προεκτάσεις και αντιδράσεις που θα υπάρξουν, όπως και οι μηχανισμοί που θα ενεργοποιηθούν και θα καθορίσουν την πιθανή εξέλιξη των γεγονότων. Στο τελευταίο κεφάλαιο, παρατίθενται προσωπικές σκέψεις, εκτιμήσεις της παρούσας κατάστασης και προτάσεις του γράφοντα, στην κατεύθυνση διαμόρφωσης ενός κατάλληλου περιβάλλοντος ασφαλείας για τη χώρα μας, ικανού να αποφύγει ή να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά κινδύνους και ενδεχόμενες απειλές από μία κατάσταση όπως αυτή που εξετάζεται.

Η μέθοδος που επιλέχθηκε για την προσέγγιση του θέματος είναι:

- Συστηματική μελέτη των υπαρχόντων πηγών, με εμβάθυνση στα σημεία ενδιαφέροντος.
- Εντοπισμός, ανάλυση και κατανόηση των ειδικότερων παραμέτρων και παραγόντων που επηρεάζουν το θέμα.
- Διαμόρφωση πιθανών «υποθέσεων εργασίας», υπό τη μορφή σεναρίων πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων στην περιοχή που εμπεριέχουν τον κίνδυνο της αποσταθεροποίησής της, καθώς και του πως μια τέτοια αποσταθεροποίηση θα μπορούσε να εξελιχθεί.
- Στη βάση των παραπάνω σεναρίων και της πιθανότητας αυτά να πραγματοποιηθούν, αναπτύσσονται σκέψεις, προτάσεις και επιχειρήματα για την απάντηση των ζητημάτων της εργασίας.

Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα εργασία είναι βιβλία, άρθρα, δημοσιεύσεις και συγγράμματα στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο που

καταγράφουν κυρίως τις πρόσφατες πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις στην περιοχή της εγγύτερης Βαλκανικής, με ειδικότερες αναφορές στην πΓΔΜ, καθώς και ειδικές αναλύσεις σχετικά με τους ιδιαίτερους παράγοντες που επηρέασαν αυτές τις εξελίξεις. Επίσης αξιοποιήθηκαν ανάλογες πηγές που αναφέρονται στη διαμόρφωση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, τόσο γενικότερα όσο και ειδικά για την περιοχή ενδιαφέροντος. Τέλος, πηγές για την εργασία υπήρξαν σχετικά ιστορικά κείμενα, πληροφοριακές-εγκυκλοπαιδικές ιστοσελίδες, ειδησεογραφία και εξειδικευμένες αναλύσεις έγκυρων εντύπων και διαδικτυακών τόπων.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον επιβλέποντα καθηγητή Δρ. Ιωάννη Αρμακόλα, του οποίου η βαθιά και εξειδικευμένη γνώση και εμπειρία γύρω από τα θέματα της περιοχής, μου προσέφεραν πολύτιμη καθοδήγηση στην επεξεργασία του θέματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΗΝ πΓΔΜ - ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Η Διαμόρφωση του Εθνολογικού Χάρτη[2]

Ο ιστορικός - γεωγραφικός χώρος της Μακεδονίας καλύπτει περιοχές που σήμερα διοικητικά ανήκουν κυρίως στην Ελλάδα (οι τρεις περιφέρειες Δυτικής, Κεντρικής και Ανατολικής Μακεδονίας) και στην πΓΔΜ (το σύνολο της χώρας), ενώ ένα μικρό τμήμα της (περίπου το 10%) ανήκει στη Βουλγαρία.[3] Το ιστορικό υπόβαθρο της περιοχής είναι σχετικά γνωστό και καταγεγραμμένο από τους κλασσικούς χρόνους και κυρίως από την εποχή του Φιλίππου του Β΄, οπότε η Μακεδονική κυριαρχία επεκτάθηκε στο μεγαλύτερο μέρος του μητροπολιτικού ελληνικού κόσμου.

Ένα σημαντικό στοιχείο που διαμόρφωσε ουσιαστικά τον εθνοτικό χαρακτήρα της περιοχής υπήρξε το γεγονός ότι η Μακεδονία, στο σύνολο σχεδόν της καταγεγραμμένης ιστορίας της βρέθηκε σε κομβική θέση τριών διαδοχικών αυτοκρατοριών με πολυεθνική και πολυφυλετική σύσταση: της Ρωμαϊκής, της Βυζαντινής και εν τέλει της Οθωμανικής, ενώ εντελώς πρόσφατα (1912-1913) διαιρέθηκε σε τμήματα που ενσωματώθηκαν στα νεότερα εθνικά κράτη. Βρισκόμενη λοιπόν σε μία κεντρική και ιδιαίτερη γεωγραφικά θέση και μέσα στα αχανή σύνορα αυτοκρατοριών, η περιοχή αυτή ήταν φυσικό να καταστεί χώρος διέλευσης και εγκατάστασης ανθρώπων από διαφορετικές φυλές και θρησκείες, με αποτέλεσμα τη διαμόρφωση ενός ιδιότυπου ψηφιδωτού, ιδιαίτερα κατά τους τελευταίους αιώνες της ιστορίας της.

Αν και πολλοί ερευνητές, ιστορικοί αλλά και απλοί περιηγητές προσπάθησαν να περιγράψουν αυτό το ψηφιδωτό, η εικόνα που φτάνει σήμερα στον μελετητή από τις πρόσφατες πηγές είναι μάλλον θαμπή και αυτό για δύο κυρίως λόγους. Ο πρώτος είναι ότι από τα μέσα του 19ου αιώνα, όταν ήδη είχαν παγιωθεί τα πρώτα εθνικά κράτη στα Βαλκάνια και πλέον ήταν ορατή η σταδιακή κατάρρευση του

---

[2] Εκτενέστατη και εμπεριστατωμένη αναφορά σε όλες τις φάσεις της ιστορικής πορείας της Μακεδονίας, από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας, παρουσιάζεται στον ιστότοπο του Ιδρύματος Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα (ΙΜΜΑ), http://www.imma.edu.gr/imma/history/index.html

[3] Λουκιανός Χασιώτης, «Μακεδονία, 1912-1923: Από την πολυεθνική αυτοκρατορία στο εθνικό κράτος», ιστότοπος ΙΜΜΑ, http://www.imma.edu.gr/imma/history/11.html

«Μεγάλου Ασθενούς» (της Οθωμανικής αυτοκρατορίας - το γνωστό «Ανατολικό ζήτημα»), σχεδόν ταυτόχρονα προέκυψε και το «Μακεδονικό ζήτημα», που ουσιαστικά αφορούσε τη μοιρασιά των εδαφών της ιστορικής περιοχής της Μακεδονίας στα εθνικά κράτη που αναδύονταν στην περιοχή, όταν και εφόσον αποχωρούσαν οι Οθωμανοί.[4] Κάτω από αυτή την προοπτική, όλοι οι άμεσα ενδιαφερόμενοι (Έλληνες, Σέρβοι και Βούλγαροι) αποδύθηκαν όπως ήταν φυσικό σε έναν αγώνα καταγραφής και παράθεσης «αποδεικτικών στοιχείων» υπέρ των εθνικών τους θέσεων και συμφερόντων.[5] Σε αυτό τον αγώνα συχνά συνεπικουρούνταν και από ξένους «ερευνητές» που στην ουσία κατευθύνονταν από τα πολυάριθμα και ιδιαίτερα δραστήρια προξενεία των τότε Μεγάλων Δυνάμεων στη Μακεδονία, ο καθένας φυσικά εξυπηρετώντας τα ειδικότερα συμφέροντα της εξωτερικής πολιτικής της χώρας του. Τα στοιχεία λοιπόν που φτάνουν έως τις μέρες μας για την εθνολογική σύσταση της περιοχής κατά τον 19ο αιώνα και μετέπειτα, θα πρέπει να εκλαμβάνονται σε κάποιο βαθμό ως επηρεασμένα από το υπόβαθρο και το κίνητρο του εκάστοτε ερευνητή.

Ο δεύτερος λόγος για τον οποίο η εθνολογική σύσταση της περιοχής είναι θολή, είναι γιατί και οι ίδιοι οι πληθυσμοί που την κατοικούσαν επί αιώνες δεν είχαν στο σύνολό τους ξεκάθαρη εθνική συνείδηση, προκειμένου να είναι σε θέση αβίαστα και ομαλά να ενταχθούν στη μία ή την άλλη εθνική ομάδα, κατά τη στιγμή που θα έπρεπε να επιλέξουν.[6] Είναι γνωστές και καταγεγραμμένες περιπτώσεις σλαβόφωνων πληθυσμών -που τους διεκδικούσαν τόσο οι Σέρβοι όσο και οι Βούλγαροι- που αυτοπροσδιορίζονταν ως Έλληνες ή τουλάχιστον έτειναν να

---

[4] Μία πολύ καλή αναφορά στο θέμα παρουσιάζεται από τον Ιωάννη Κολιόπουλο στον ιστότοπο του ΙΜΜΑ με τίτλο «Η διαμόρφωση της νέας Μακεδονίας (1798-1870)».
http://www.imma.edu.gr/imma/history/08.html.

[5] Ιάκωβος Μιχαηλίδης, «Ο αγώνας των στατιστικών υπολογισμών του πληθυσμού της Μακεδονίας», ιστότοπος ΙΜΜΑ, http://www.imma.edu.gr/imma/history/12.html

[6] «Η μνήμη του παρελθόντος έχει εξαφανιστεί παντελώς και τίποτε δεν έχει απομείνει εκτός από μια θολή παράδοση ανάμεσα στους χωρικούς ότι οι πρόγονοί τους ήταν κάποτε ελεύθεροι. Για να ανακαλύψω πόσα γνωρίζουν μέσα από την παράδοση, ρώτησα μερικά παιδιά από ένα απομακρυσμένο ορεινό χωριό κοντά στην Οχρίδα το οποίο δεν είχε δάσκαλο, ούτε μόνιμο ιερέα και όπου κανένας από τους κατοίκους δεν ήξερε να διαβάζει. Τα πήγα πάνω στα ερείπια του φρουρίου του Βούλγαρου τσάρου [=Σαμουήλ], που δεσπόζουν πάνω στη λίμνη και την πεδιάδα από την κορυφή ενός απότομου και περίεργα στρογγυλού λόφου. "Ποιος έχτισε αυτό το μέρος;" τα ρώτησα. Η απάντηση ήταν σημαντική: "Ελεύθεροι Άνθρωποι". "Και ποιοι ήταν αυτοί;" "Οι παππούδες μας." "Ναι, αλλά ήταν Σέρβοι, Βούλγαροι, Έλληνες ή Τούρκοι;" "Δεν ήταν Τούρκοι, ήταν χριστιανοί." Και αυτά ήταν περίπου όλα όσα ήξεραν.».
H. N. Brailsford, *Μακεδονία Οι φυλές και το μέλλον τους* (Αθήνα: Οδυσσέας, 2006 [1905]), 127.

συμπαθούν περισσότερο την ελληνική πλευρά.[7] Ανάλογη περίπτωση αποτέλεσαν και οι πολυάριθμες βλαχόφωνες ομάδες της περιοχής, που παρ' όλη την προσπάθεια προσέλκυσής τους ακόμα και από το Ρουμανικό κράτος, παρέμειναν στη συντριπτική τους πλειοψηφία ελληνικής εθνικής συνείδησης. Το βέβαιο πάντως είναι ότι στην απαρχή του Μακεδονικού ζητήματος, ο όρος «Μακεδόνες» χρησιμοποιήθηκε μόνο ως γεωγραφικός προσδιορισμός των κατοίκων της περιοχής και καμία πλευρά δεν κατέγραψε και δεν εμφάνισε πληθυσμιακές ομάδες ως «Μακεδονικής εθνικότητας».[8] Η αναφορά σε «Μακεδονικό» έθνος εμφανίστηκε πολύ αργότερα, υπό τις νέες γεωγραφικές αλλά κυρίως πολιτικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν στην περιοχή κατά τον 20ο αιώνα.[9] Επίσης συχνά η εθνική συνείδηση των διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων ταυτίστηκε με τη θρησκεία, αγνοώντας χαρακτηριστικά το εθνοτικό υπόβαθρο. Σε αυτό το πλαίσιο, πολλοί μουσουλμανικοί πληθυσμοί καταγράφονταν ως Τουρκικοί, ενώ οι χριστιανικοί εντάσσονταν άκριτα σε εθνοτικές ομάδες σύμφωνα με την εκκλησιαστική υπαγωγή (Πατριαρχείο, Εξαρχία κλπ).[10]

Μια χαρακτηριστική εικόνα για την εθνολογική σύσταση της περιοχής από την ελληνική οπτική γωνία παραθέτει το «Υπόμνημα περί της συγχρόνου Ελληνικής Μακεδονίας και της Μακεδονίας εν γένει» του Έλληνα προξένου της Θεσσαλονίκης Π. Λογοθέτη που υποβλήθηκε τον Φεβρουάριο του 1884 στο Ελληνικό ΥΠΕΞ.[11] Σύμφωνα με αυτό, στο νότιο τμήμα της Μακεδονίας εντοπίζονταν:

- 515.000 ελληνόφωνοι και έχοντες ακέραια ελληνική εθνική συνείδηση χριστιανοί στη νότια ζώνη.

---

[7] Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί ο σλαβόφωνος καπετάν Κώττας Χρήστου, που αν και αρχικά είχε ενταχθεί στο ΕΜΕΟ, σταδιακά αποστασιοποιήθηκε και πολέμησε για την ελληνική πλευρά, θεωρούμενος ως ένας από τους πρώτους Μακεδονομάχους.

[8] Μια ενδιαφέρουσα περιγραφή της κατάστασης δίνει σε οδοιπορικό του στην περιοχή του Μοναστηριού (Bitola) το 1889, ο Γερμανός Βαλκανολόγος καθηγητής στο πανεπιστήμιο της Λειψίας Gustav Weigand, στο βιβλίο του «Die Aromunen-Οι Αρωμούνοι» που εκδόθηκε το 1895. Ο Weigand αναφέρει ότι οι σλαβόφωνοι της Μακεδονίας αυτοαποκαλούνται Βούλγαροι, ενώ τη γλώσσα τους τη θεωρεί Βουλγαρική διάλεκτο. Επίσης θέτει το ερώτημα «Ποιος λαός (σ.σ. υπονοώντας μεταξύ των Σέρβων και Βουλγάρων) έχει περισσότερο δικαίωμα να τους λέει δικούς του;» απορρίπτοντας οποιαδήποτε άλλη εκδοχή.

[9] Εμπεριστατωμένη παρουσίαση από τον Σπυρίδωνα Σφέτα «Η Γένεση του «Μακεδονισμού» στον Μεσοπόλεμο», ιστότοπος ΙΜΜΑ, http://www.imma.edu.gr/imma/history/13.html

[10] Βασίλης Κ. Γούναρης, «Εθνικές διεκδικήσεις, συγκρούσεις και εξελίξεις στη Μακεδονία, 1870-1912» ιστότοπος ΙΜΜΑ, http://www.imma.edu.gr/imma/history/09.html

[11] Κωνσταντίνος Βακαλόπουλος, *Το Μακεδονικό Ζήτημα* (Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1993), 28

- 558.000 ελληνοαλβανικός, ελληνοβλαχικός και ελληνοβουλγαρικός πληθυσμός στη βόρεια ζώνη.
- 565.000 τουρκικός πληθυσμός.
- 190.000 βουλγαρικός πληθυσμός υπαγόμενος στη Βουλγαρική Εξαρχία (χριστιανοί ορθόδοξοι)
- 20.000 Βουλγαρουνίται (καθολικοί)
- 5.000 Βούλγαροι προτεστάνται
- 16.000 Ρουμανίζοντες
- 85.000 Εβραίοι

Η παραπάνω καταγραφή παραθέτει ανάγλυφα την κατάσταση που επικρατούσε στην περιοχή της Μακεδονίας, λίγα χρόνια πριν αυτή υποστεί τη βίαιη διαίρεση που επακολούθησε τις αντίστοιχες νικηφόρες προελάσεις των στρατευμάτων κατά τους Βαλκανικούς πολέμους. Είναι προφανές ότι τα νέα διευρυμένα σύνορα που χαράχθηκαν με τις συνθήκες του Λονδίνου και του Βουκουρεστίου εγκλώβισαν μέσα στα κράτη που μοιράστηκαν τα εδάφη της Μακεδονίας, πληθυσμούς διαφορετικών φυλετικών και εθνοτικών προελεύσεων και για το λόγο αυτό μία διαδικασία ομογενοποίησής τους κρίθηκε τότε αναγκαία από όλα ανεξαιρέτως τα κράτη της περιοχής. Στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας που προωθήθηκε κυρίως με ήπιο τρόπο μέσω των εκπαιδευτικών συστημάτων, αλλά και με πιο δραστικά μέτρα όπως αλλαγή τοπωνυμίων[12] και οικογενειακών ονομάτων,[13] ουσιαστικά καταπιέστηκαν οι διαφορετικές εθνικές συνειδήσεις μέσα στα εθνικά κράτη και επιβλήθηκαν νέες εθνικές ταυτότητες και γλώσσες στους πληθυσμούς της περιοχής.

---

[12] Υπουργείον Εσωτερικών/ Διεύθυνσις Τοπικής Αυτοδιοικήσεως "Πίναξ μετονομασθεισών κοινοτήτων & συνοικισμών του Κράτους" (Αθήναι, Ιανουάριος 1929).
Επίσης, Ν. Γ. Πολίτου "Γνωμοδοτήσεις περί μετονομασίας συνοικισμών και κοινοτήτων" (Επιτροπεία των Τοπωνυμιών της Ελλάδας, Εν Αθήναις 1920).
Επίσης, Βασιλείου Κολοκοτρώνη "Μελέτη περί εξελληνισμού των ξένων τοπωνυμίων της Μακεδονίας" (Εν Αθήναις 1925, εκ του Εθνικού Τυπογραφείου).

[13] Μανόλης Τριανταφυλλίδης, *Τα οικογενειακά μας ονόματα* (Αθήνα: Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη, 1995) 140.

Όπως σύντομα έγινε φανερό, οι μνηστήρες της περιοχής και των πληθυσμιακών ομάδων της Μακεδονίας δεν ήταν επαρκώς ικανοποιημένοι από την αρχική διαίρεσή της και δεν έχαναν ευκαιρία αυτό να το φανερώνουν, προωθώντας τις εθνικές τους διεκδικήσεις με κάθε τρόπο, αλλά κυρίως μέσα από τη διεκδίκηση των «αδελφών» πληθυσμών που έμεναν εκτός των συνόρων τους. Υπό αυτή την έννοια, το «Μακεδονικό ζήτημα» παρέμενε υπαρκτό και το ίδιο έντονο ως πρόβλημα της διεθνούς πολιτικής και κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα.

Τα πράγματα περιπλέχθηκαν ακόμα περισσότερο για την περιοχή, όταν στο πλαίσιο αυτό της ομογενοποίησης που προαναφέρθηκε, η Γιουγκοσλαβική πλευρά, μέσα από μία διαδικασία κατά βάση πολιτική, συνέλαβε και έθεσε σε εφαρμογή ένα σχέδιο που προέβλεπε την «ανακάλυψη» ενός νέου έθνους στην περιοχή, του «Μακεδονικού», κυρίως ως αντίβαρο στη διεκδίκηση των σλαβόφωνων πληθυσμών από τη Βουλγαρία, αλλά και ως ένας δούρειο ίππο για την ενδεχόμενη επέκτασή της προς το νότο και το Αιγαίο, μέσω της ιδέας δημιουργίας ενός ανεξάρτητου Μακεδονικού κράτους. Η εφαρμογή αυτού του σχεδιασμού κορυφώθηκε μετά τη λήξη του Β΄ ΠΠ από το καθεστώς του Τίτο, με την ίδρυση της «Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας» μέσα στο πλαίσιο της Γιουγκοσλαβικής ομοσπονδίας.[14]

Η επιτυχία του εγχειρήματος, τουλάχιστον όσον αφορά τη δημιουργία της νέας «Μακεδονικής» εθνικής ταυτότητας, δεν ήταν δύσκολη υπόθεση, αφού η θολή εθνική συνείδηση των ντόπιων πληθυσμών σε συνδυασμό με το πλούσιο και ένδοξο ιστορικό υπόβαθρο του ονόματος της Μακεδονίας, αποτέλεσαν θετικά συστατικά και σύντομα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της περιοχής ασπάστηκε τη νέα του ταυτότητα. Οι υπόλοιποι που ενδεχομένως δεν πείστηκαν ή επιθυμούσαν να διατηρήσουν κάποια διαφορετική εθνική ταυτότητα, απλά δεν εύρισκαν πλέον πεδίο έκφρασης μέσα στο απόλυτα ελεγχόμενο σύστημα που επικράτησε στα Ανατολικά κράτη. Ανάμεσα σε αυτούς δεν ήταν μόνο οι έχοντες ελληνική εθνική συνείδηση, που τουλάχιστον θεωρητικά ήταν και ιδεολογικοί αντίπαλοι του καθεστώτος, αλλά και οι πληθυσμοί βουλγαρικής και αλβανικής συνείδησης που αν και συγγενείς

[14] Σπυρίδων Σφέτας, «Η Γένεση του «Μακεδονισμού» στον Μεσοπόλεμο», ιστότοπος ΙΜΜΑ, http://www.imma.edu.gr/imma/history/13.html

ιδεολογικά, εν τούτοις στην πράξη θεωρήθηκαν ως εξίσου σημαντική απειλή για την ύπαρξη του νέου κρατιδίου και καταπιέστηκαν επίσης συστηματικά.

Το Αλβανικό Στοιχείο[15]

Οι αλβανικοί πληθυσμοί στη μεταπολεμική Γιουγκοσλαβία (στην πλειοψηφία τους σουνίτες μουσουλμάνοι) εντοπίζονταν κυρίως στην αυτόνομη περιοχή του Κοσσυφοπεδίου, όπου αποτελώντας εξ' αρχής την πλειοψηφία, αύξαναν σταθερά τα ποσοστά τους έναντι των Σέρβων κατοίκων. Παρά την φαινομενική αυτονομία της περιοχής αλλά και τις αυξημένες εξουσίες που παραχωρήθηκαν με το σύνταγμα του 1974, οι Αλβανοί κάτοικοι του Κοσσυφοπεδίου, όπως και στις λοιπές σοσιαλιστικές δημοκρατίες της ομοσπονδίας, βρίσκονταν υπό το διαρκή και πιεστικό έλεγχο της κεντρικής κυβέρνησης και ειδικότερα του Σερβικού παράγοντα, που αν και σταδιακά αποτελούσε λιγότερο από το 20% του πληθυσμού, ασκούσε τον ουσιαστικό έλεγχο της δημόσιας ζωής και της οικονομίας, μέσω των δημοσίων υπηρεσιών, της αστυνομίας και των μέσων παραγωγής.[16] Η αντίδραση των Αλβανών στον σερβικό έλεγχο ήταν τις περισσότερες φορές ήπια και ειρηνική, όμως την Άνοιξη του 1981 και με αφορμή μία φοιτητική διαμαρτυρία, κορυφώθηκε με μαζικές διαδηλώσεις που προκάλεσαν τη βίαιη καταστολή τους από την αστυνομία και τον θάνατο αρκετών διαδηλωτών. Αυτή υπήρξε η πρώτη σημαντική έκφραση του αλβανικού εθνικισμού στην περιοχή μεταπολεμικά και θα αποτελούσε ένα ορόσημο για τα γεγονότα που θα ακολουθούσαν, ιδιαίτερα μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας.

Και στη Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μακεδονίας, η παρουσία του αλβανικού στοιχείου δεν ήταν ασήμαντη, αφού οι συμπαγείς αλβανικοί πληθυσμοί των βόρειο-δυτικών περιοχών έφτασαν σταδιακά να αποτελούν περίπου το ένα τέταρτο του συνολικού πληθυσμού. Όπως και στις άλλες δημοκρατίες της Γιουγκοσλαβίας, οι Αλβανοί παρέμειναν στο περιθώριο των πολιτικών εξελίξεων και με ελάχιστη συμμετοχή στη δημόσια διοίκηση και τις υπηρεσίες, που ελέγχονταν από την σλαβομακεδονική πλειοψηφία. Σε αυτή την περιοχή πάντως δεν καταγράφηκαν

---

[15] Εκτενής ανάλυση για την παρουσία των Αλβανών στη Βαλκανική και την Γιουγκοσλαβία παρουσιάζεται στο βιβλίο της Miranda Vickers, *The Albanians-A Modern History* (New York: I.B. Tauris, 2006)
[16] Χαρακτηριστική είναι η έκθεση της Human Rights Watch για την περιοχή, https://www.hrw.org/reports/1989/WR89/Yugoslav.htm#TopOfPage

αξιόλογες αντιδράσεις των Αλβανών πριν την κατάρρευση του σοσιαλιστικού συστήματος.

Κατάρρευση του Κομμουνισμού - Ανεξαρτησία

Μετά τη διάλυση της ομόσπονδης Γιουγκοσλαβίας και την ειρηνική απόσχιση του «Μακεδονικού» κρατιδίου, οι νέες πολιτικές ελίτ που επικράτησαν αναλαμβάνοντας τη διακυβέρνηση είχαν σαφείς διασυνδέσεις με το προηγούμενο σοσιαλιστικό καθεστώς και δεν μετέβαλαν σημαντικά τις θέσεις της χώρας σε κρίσιμα ζητήματα εσωτερικής αλλά και εξωτερικής πολιτικής. Τα κόμματα που κατέλαβαν την εξουσία κατά τα πρώτα χρόνια (σοσιαλδημοκράτες-SDSM, κόμμα εθνικής ενότητας VMRO-DPMNE), εξέφραζαν κυρίως εκείνο το κομμάτι του πληθυσμού που είχε ασπαστεί τη «Μακεδονική» εθνική συνείδηση και έθετε αυτή ως βασικό συστατικό στη δημιουργία του νέου κράτους. Αυτό ήταν προφανές και στις προβλέψεις του νέου Συντάγματος που δεν εμπεριείχε οποιαδήποτε αναφορά σε μειονότητες στη χώρα.

Αν και σε όλες τις κυβερνήσεις μετά το 1991 συμμετείχαν και κόμματα της αλβανικής μειονότητας, εν τούτοις δεν σημειώθηκε κάποια αισθητή παρέμβαση για τη συνταγματική αναγνώρισή της ή την επίλυση πάγιων αιτημάτων της όπως η αναβάθμιση της αλβανόφωνης εκπαίδευσης. Η νέα διακυβέρνηση της χώρας, έθετε εμφατικά στο προσκήνιο τη διασύνδεση της «Δημοκρατίας της Μακεδονίας» και του «Μακεδονικού» έθνους με το αρχαίο παρελθόν με διάφορες μεθόδους (Σύνταγμα, σύμβολα, ονομασίες δρόμων κλπ), ως συστατικά που ενδεχομένως θα εξασφάλιζαν την ενότητα του νέου κρατιδίου και θα απέκλειαν τυχόν διεκδικήσεις γειτονικών κρατών, όπως αυτές της εποχής του Μακεδονικού ζητήματος. Σε αυτό το πλαίσιο, η παρουσία και τα αιτήματα της πολυάριθμης αλβανικής μειονότητας (καθώς και άλλων μικρότερων αριθμητικά όπως Τούρκοι και Ρομά) υποβαθμίστηκαν, κρατώντας και πάλι τους μη «Μακεδόνες» στο περιθώριο των πολιτικών και κοινωνικών εξελίξεων. Αυτό δεν ήταν δύσκολο τα πρώτα χρόνια από τη σύσταση του νέου κράτους, καθώς οι γενικότερες πολιτικές και οικονομικές συνθήκες στην περιοχή, όπως και οι βίαιες ένοπλες συγκρούσεις στις άλλες πρώην Γιουγκοσλαβικές δημοκρατίες, δεν ευνοούσαν ιδιαίτερα την εκδήλωση τάσεων που θα μπορούσαν να εκληφθούν ως αυτονομιστικές ή αποσχιστικές. Εξ' άλλου (όσον αφορά τους Αλβανούς της πΓΔΜ) η Αλβανία που θα μπορούσε ενδεχομένως να

τους στηρίξει ή και υποκινήσει, βρίσκονταν η ίδια τότε σε κατάσταση κοινωνικής και οικονομικής διάλυσης, προσπαθώντας να ανασυγκροτηθεί μετά την πτώση του κομμουνιστικού συστήματος.

Μέσα λοιπόν στο σκηνικό που διαμορφώθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 90, η «Δημοκρατία της Μακεδονίας» παρά τις ποικίλες παρενέργειες που αντιμετώπιζε από τη γνωστή διαμάχη της με την Ελλάδα, δεν φάνηκε τουλάχιστον να αντιμετωπίζει ιδιαίτερα έντονα προβλήματα πολιτικών, κοινωνικών ή εθνοτικών αντιπαραθέσεων, που θα μπορούσαν να την οδηγήσουν σε καταστάσεις αποσταθεροποίησης ή κατάρρευσης, και φαινομενικά εμφάνισε μια αξιοσημείωτη εσωτερική συνοχή στα θέματα της εξωτερικής της πολιτικής. Αυτό όμως το σκηνικό έμελλε σύντομα να διαφοροποιηθεί, με αφορμή κυρίως τα γεγονότα και τον πόλεμο στο γειτονικό Κοσσυφοπέδιο, που έφεραν δυναμικά στο προσκήνιο το θέμα των Αλβανών στις πρώην Γιουγκοσλαβικές δημοκρατίες. Οι πληθυσμοί αυτοί που βρέθηκαν υπό τον πιεστικό έλεγχο των συγκριτικά ολιγάριθμων Σέρβων, διείδαν στο τέλος της δεκαετίας του 1990 την κατάλληλη περίσταση για να προβάλουν εμφατικά πλέον τις απαιτήσεις τους για ισονομία ή και αυτοδιάθεση, μέσα στις ρευστές συνθήκες που διαμορφώθηκαν από την αλλαγή του χάρτη της περιοχής, την αναταραχή στην Αλβανία (όπου τεράστιες ποσότητες οπλισμού αφαιρέθηκαν από στρατόπεδα και διοχετεύθηκαν σε παράνομες ομάδες) και τη δυναμική παρουσία και παρέμβαση του διεθνούς παράγοντα στα Βαλκάνια, κυρίως υπέρ των εθνικών και θρησκευτικών μειονοτήτων που αντιμετώπιζαν σε κάποιες περιπτώσεις ακόμα και τον αφανισμό.

Η Αλβανική Ανταρσία

Το πρόσωπο που ασφαλώς σφράγισε με την παρουσία του τα πολιτικά πράγματα στο Κοσσυφοπέδιο κατά τη δεκαετία του 90, υπήρξε ο μετριοπαθής πρόεδρος Ibrahim Rugova, σταθερός υποστηρικτής της ειρηνικής διεκδίκησης του κυρίαρχου αιτήματος των Αλβανών της περιοχής που ήταν η ανεξαρτησία. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 όμως και ειδικότερα μετά τη συμφωνία του Dayton που τερμάτισε τον πόλεμο στη Βοσνία Ερζεγοβίνη, η πολιτική του Rugova σταδιακά αντιμετώπισε αυξανόμενη αμφισβήτηση από ριζοσπαστικές ομάδες που ζητούσαν μια πιο δυναμική έως βίαιη διεκδίκηση, ποντάροντας ασφαλώς και στην παρέμβαση του διεθνούς παράγοντα. Η γενικότερη υποστήριξη του Αλβανικού πληθυσμού στην

πολιτική του Rugova δεν εμπόδισε τις ακραίες ομάδες στην πραγμάτωση των στόχων τους και σύντομα σημειώθηκαν επιθέσεις κατά των Γιουγκοσλαβικών δυνάμεων ασφαλείας από ένοπλες ομάδες Αλβανών που συγκροτούσαν τον Απελευθερωτικό Στρατό του Κοσσυφοπεδίου (KLA). Η σύγκρουση με τον KLA κλιμακώθηκε συστηματικά και κατέληξε σε πλήρη πολεμική σύγκρουση από τον Μάρτιο του 1998 έως τον Ιούνιο του 1999, όπου με την αποφασιστική αεροπορική υποστήριξη του ΝΑΤΟ, οι Γιουγκοσλαβικές δυνάμεις υποχώρησαν. Ο πόλεμος στο Κοσσυφοπέδιο αποτέλεσε την κορύφωση της διεκδίκησης των δικαιωμάτων των Αλβανών στην πρώην Γιουγκοσλαβία, με βασικό αίτημα την αυτονομία. Μετά τη συμφωνία του Κουμάνοβο που τερμάτισε τις εχθροπραξίες, η ένταση μεταδόθηκε στην περιοχή της κοιλάδας του Πρέσεβο, όπου ομάδες ενόπλων Αλβανών (και πρώην μαχητές του KLA) εκμεταλλευόμενες την απουσία του Γιουγκοσλαβικού στρατού από την ουδέτερη ζώνη με το Κοσσυφοπέδιο, σχημάτισαν τον τοπικό απελευθερωτικό στρατό του Πρέσεβο, Μεντβέντια και Μπουγιάνοβατς (UCPMB) και παρενοχλούσαν συστηματικά τις Γιουγκοσλαβικές δυνάμεις ασφαλείας από το καλοκαίρι του 1999, χωρίς ωστόσο να σημειώσουν αξιόλογες επιτυχίες. Αυτή η εξέγερση δεν έτυχε διεθνούς αναγνώρισης και ο UCPMB χαρακτηρίστηκε από τη διεθνή κοινότητα ως εξτρεμιστική οργάνωση, που οδηγήθηκε -με ΝΑΤΟϊκή παρέμβαση- στη διάλυση την άνοιξη του 2001.

Εκείνη η χρονική στιγμή φάνηκε ως η πλέον κατάλληλη για ένα «ξεκαθάρισμα λογαριασμών» και στην πΓΔΜ, όπου οι Αλβανοί ακόμα βίωναν μία κατάσταση μειωμένων δικαιωμάτων και ευκαιριών, σε μία χώρα που προωθούσε συστηματικά την ιδέα του «Μακεδονικού έθνους» εις βάρος των λοιπών μειονοτικών ομάδων. Στην καταλληλότητα της χρονικής συγκυρίας συνετέλεσαν τόσο η αποφασιστική παρέμβαση του ΝΑΤΟ κατά του Γιουγκοσλαβικού στρατού που σαφώς ενθάρρυνε περαιτέρω τις αλβανικές διεκδικήσεις, όσο και η μετακίνηση μεγάλου αριθμού Αλβανών από το Κοσσυφοπέδιο προς την πΓΔΜ (μεταξύ των οποίων και μαχητές του KLA), προκειμένου να αποφύγουν τις εχθροπραξίες. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, από τις αρχές του 2001 σημειώθηκαν επιθέσεις ενόπλων σε αστυνομικά τμήματα και δυνάμεις ασφαλείας στις βορειοδυτικές επαρχίες της πΓΔΜ, ενώ σύντομα έκανε την εμφάνισή του και ο Εθνικός Απελευθερωτικός Στρατός (NLA) αναλαμβάνοντας την ευθύνη των επιθέσεων και κλιμακώνοντας την αντιπαράθεση. Επισήμως, η ηγεσία του NLA δεν έθετε θέμα αυτονομίας ή

απόσχισης της περιοχής και ένωσης με την Αλβανία ή το Κοσσυφοπέδιο. Για την κυβέρνηση της πΓΔΜ όμως, ήταν πέραν από προφανές ότι ο κίνδυνος διαμελισμού της χώρας ήταν άμεσος και γι' αυτό ξεκίνησαν μία παράλληλη διαδικασία αποφασιστικής στρατιωτικής δράσης αλλά και πολιτικού-διπλωματικού διαλόγου. Στο στρατιωτικό πεδίο θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι κυβερνητικές δυνάμεις κατάφεραν να ελέγξουν την κατάσταση, απωθώντας τις ένοπλες ομάδες στις περισσότερες συμπλοκές, ενώ και οι πολιτικές διαβουλεύσεις με τους ηγέτες της μειονότητας κινούνταν στην κατεύθυνση της ειρήνευσης.

Διεθνής Παρέμβαση - Η Συμφωνία της Αχρίδας

Η διεθνής κοινότητα, έχοντας νωπή την εμπειρία και τα διδάγματα από τους πρόσφατους πολέμους στη Βοσνία Ερζεγοβίνη και το Κοσσυφοπέδιο και γνωρίζοντας πλέον καλύτερα τις ιδιαιτερότητες της περιοχής, επενέβη αυτή τη φορά με μεγαλύτερη ταχύτητα και αποφασιστικότητα τόσο διπλωματικά όσο και στρατιωτικά (με δυνάμεις του ΝΑΤΟ που ήδη βρίσκονταν στην περιοχή) και οι δύο αντιμαχόμενες πλευρές βρέθηκαν σύντομα στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, όπου τον Αύγουστο του ίδιου έτους (2001) υπογράφηκε τελικά η συμφωνία της Αχρίδας,[17] τα βασικά σημεία της οποίας προέβλεπαν:

- Τερματισμό των εχθροπραξιών, αφοπλισμό και διάλυση των ένοπλων ομάδων
- Νομική μεταρρύθμιση για την ανάπτυξη της αποκεντρωμένης Διοίκησης
- Μη διάκριση και ισότιμη εκπροσώπηση των κοινοτήτων στη δημόσια Διοίκηση, την Αστυνομία και τη Δικαιοσύνη.
- Συνταγματική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση της εκπροσώπησης των μειονοτήτων στις κοινοβουλευτικές και νομοθετικές διαδικασίες[18]
- Μέτρα για την αναβάθμιση της αλβανόφωνης εκπαίδευσης και αναγνώριση - χρήση της Αλβανικής ως επίσημης γλώσσας, όχι μόνο στις

[17] Το πλήρες κείμενο στην Αγγλική γλώσσα, παρατίθεται ως Παράρτημα «Α»
[18] Το προοίμιο του Συντάγματος επίσης τροποποιήθηκε ώστε να κάνει ευθεία αναφορά εκτός του «Μακεδονικού λαού» και σε πολίτες που αποτελούν μέρος του Αλβανικού, Τουρκικού, Βλαχικού, Σερβικού και άλλων λαών.

περιοχές όπου οι Αλβανοί αποτελούν πλειοψηφία ή σημαντικό μέρος του πληθυσμού (όπως προέβλεπε το σύνταγμα του 1991) αλλά οπουδήποτε αποτελούν ποσοστό 20% (τουλάχιστον) του πληθυσμού

- Μέτρα για την ελεύθερη έκφραση και προστασία της εθνικής, πολιτιστικής, γλωσσικής και θρησκευτικής ταυτότητας των πολιτών, καθώς και την ισοτιμία όλων των θρησκειών στη χώρα.

Κατά κοινή ομολογία, η συμφωνία της Αχρίδας υλοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό, τουλάχιστον όσον αφορά τις θεσμικές και νομοθετικές μεταρρυθμίσεις. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το EUROPEAN STABILITY INITIATIVE:[19]

- Ο αφοπλισμός των ένοπλων ομάδων στο πλαίσιο της επιχείρησης "Essential Harvest" που υλοποιήθηκε από το NATO, καθώς και η αμνηστία που χορηγήθηκε στους πολεμιστές του NLA, μείωσε δραματικά τα περιστατικά βίας και εμπέδωσε την ειρήνη

- Η ανάπτυξη της αποκεντρωμένης Διοίκησης προωθήθηκε σημαντικά μέσω της διεύρυνσης των αρμοδιοτήτων των Δήμων, της επαύξησης των οικονομικών τους πόρων αλλά και την κατάλληλη διοικητική αναδιάρθρωση που κατέστησε τα όρια των Δήμων πιο αντιπροσωπευτικά σε σχέση με τις εθνοτικές ομάδες που κατοικούν σε αυτούς.

- Η ισότιμη εκπροσώπηση των Αλβανών στις Δημόσιες Υπηρεσίες και τους Οργανισμούς επίσης βελτιώθηκε (συνολικά από 11,65 σε 14,54% ως ποσοστό μισθοδοτούμενων από τον κρατικό προϋπολογισμό), με μετρήσιμη αύξηση της παρουσίας τους ακόμα και σε ευαίσθητες υπηρεσίες όπως η Αστυνομία (από 3,6 σε 13,31%) και οι Ένοπλες Δυνάμεις (από 2,25 σε 10,18%).

- Η εκπροσώπηση στις κοινοβουλευτικές και νομοθετικές διαδικασίες εξασφαλίσθηκε μέσω της καθιέρωσης της αρχής της διπλής πλειοψηφίας στη Βουλή (πλειοψηφία Badinter) για θέματα που αφορούν τις μειονότητες, καθώς και την παροχή στις μειονότητες δικαιώματος βέτο

[19] European Stability Initiative, "The Ohrid Agreement and its implementation," http://www.esiweb.org/index.php?lang=en&id=563

στις διαδικασίες εκλογής του ενός τρίτου των δικαστών του Συνταγματικού Δικαστηρίου, των τριών από τα επτά μέλη του Δικαστικού Συμβουλίου και του Διαμεσολαβητή.

- Η Αλβανόφωνη πανεπιστημιακή εκπαίδευση καθιερώθηκε μέσω της νομιμοποίησης του Αλβανικού πανεπιστημίου στο Τέτοβο, αλλά και την ίδρυση ενός νέου Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Νότιο Ανατολικής Ευρώπης στην ίδια πόλη με προγράμματα σπουδών στην Αλβανική, σλαβομακεδονική και Αγγλική γλώσσα. Το αποτέλεσμα ήταν να τετραπλασιαστεί σχεδόν ο αριθμός των Αλβανών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καταλαμβάνοντας μερίδιο 15,5% επί του συνόλου των φοιτητών στη χώρα.

- Όσον αφορά τη χρήση της γλώσσας, αν και η σλαβομακεδονική παραμένει η επίσημη γλώσσα του κράτους, η αλβανική επίσης καθιερώθηκε ως επίσημη γλώσσα στις περιοχές όπου οι Αλβανοί αποτελούν ποσοστό τουλάχιστον 20% του πληθυσμού και μπορεί να χρησιμοποιείται κανονικά σε όλες τις επαφές και διαδικασίες με τη δημόσια-δημοτική διοίκηση και τη δικαιοσύνη. Επίσης νομοθετήθηκε και η χρήση των Αλβανικών συμβόλων (σημαία σε δημόσια κτήρια) στις περιοχές όπου οι Αλβανοί αποτελούν πλειοψηφία.

Πάντως, άλλες αναλύσεις και αναφορές[20] υποδεικνύουν ότι η συμφωνία της Αχρίδας υλοποιήθηκε κατά τρόπο επιφανειακό, σημειώνοντας π.χ. ότι Αλβανοί διορίζονταν σε δημόσιες θέσεις χωρίς ουσιαστικό αντικείμενο εργασίας, ενώ δημόσιοι υπάλληλοι και λειτουργοί, σπάνια γνωρίζουν και απαντούν στην αλβανική γλώσσα. Συχνές δημόσιες φραστικές αντιπαραθέσεις αλλά και βίαιες συγκρούσεις, καταδεικνύουν ότι η υλοποίηση της συμφωνίας δεν έχει καταφέρει να συμφιλιώσει ουσιαστικά τις δύο κοινότητες (Σλαβομακεδόνες-Αλβανούς) που διατηρούν μία επιφυλακτική έως εχθρική συχνά μεταξύ τους στάση. Ειδικότερα, μετά το 2008 (αποτυχία ένταξης στο ΝΑΤΟ) αλλά και την εφαρμογή προγραμμάτων ανάδειξης του «Μακεδονικού» παρελθόντος όπως το «Σκόπια 2014» του πρωθυπουργού Nikola Gruevski, οι δύο κοινότητες φαίνεται να αποξενώνονται ακόμα περισσότερο,

[20] Macedonia: *Ten Years after the Conflict*, Crisis Group Europe Report N°212, 11 August 2011

καθώς οραματίζονται η κάθε μία ένα πολύ διαφορετικό μέλλον. Τη στιγμή που για τους Σλαβομακεδόνες προέχει η διατήρηση ενός ενιαίου «Μακεδονικού» κράτους, οι Αλβανοί μάλλον διαβλέπουν ως προτιμότερη λύση μια ομοσπονδιακή οντότητα, με ανοιχτές προοπτικές πλήρους ολοκλήρωσης στους Δυτικούς θεσμούς, και μέσα από αυτούς (γιατί όχι;) και σε ένα ευρύτερο σχήμα που θα συνενώνει το σύνολο του Αλβανικού Έθνους.

Όπως σημειώνει και ο Pettifer «Η συμφωνία της Αχρίδας δεν αντιμετωπίζει πλήρως το ζήτημα της επιβίωσης του κομμουνιστικής περιόδου τρόπου λειτουργίας των υπουργείων Άμυνας και Εσωτερικών. Η βάση της ισχύος του σλαβομακεδονικού εξτρεμισμού παραμένει εντελώς ανέπαφη...Στην ουσία της, η συμφωνία αποτελεί ένα εκσυγχρονιστικό κείμενο, γνήσια μεταρρυθμιστικό στη φύση του, που όμως αφορά σε εκσυγχρονισμό από την κορυφή προς τα κάτω και μέσα στις υφιστάμενες κρατικές και θεσμικές δομές της πΓΔΜ. Δεν επηρεάζει πραγματικά τις κρίσιμες εσωτερικές δομές ισχύος, όπως τα υπουργεία Εσωτερικών και Άμυνας».[21]

Εμβαθύνοντας περισσότερο στην εξέλιξη των γεγονότων του 2001, είναι σημαντικό να παρατηρήσουμε κάποια παρασκηνιακά στοιχεία που έπαιξαν κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση της κατάστασης στην περιοχή τόσο εκείνη την περίοδο, όσο και μετέπειτα. Τα στοιχεία αυτά συνοψίζονται ως ακολούθως:

- Παρόλο που οι συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί μετά τον πόλεμο στο Κοσσυφοπέδιο θα επέτρεπαν ενδεχομένως την επιδίωξη από τους Αλβανούς της πΓΔΜ μιας πιο ακραίας λύσης, όπως αυτή της αυτονομίας, αυτό δεν αποτέλεσε σε καμία φάση των γεγονότων κεντρικό αίτημα της πολιτικής ή της παραστρατιωτικής ηγεσίας τους. Επίσης δεν τέθηκε με κανένα τρόπο σε επίπεδο επίσημης πολιτικής συζήτησης ούτε στην ίδια την Αλβανία, που κράτησε γενικά μία ουδέτερη έως παγερή στάση απέναντι στον αγώνα του NLA. Η ηγεσία της μειονότητας φάνηκε να αρκείται σε μέτρα πολιτικής και πολιτισμικής αναγνώρισης και αναβάθμισης, μέσα στο πλαίσιο του «Μακεδονικού» κράτους και δεν φάνηκε διατεθειμένη να οδηγήσει την κατάσταση στα άκρα.

[21] James Pettifer, *FYROM after Ochrid* (RMA Sandhurst: CSRC, 2002), 4

- Γεγονότα όπως η εκκένωση των ανταρτών του NLA από το Αρατσίνοβο, επιβεβαίωσαν την ισχυρή διασύνδεση των Αλβανών με τον αμερικανικό παράγοντα, ενώ σχέσεις συνεννόησης διατηρούνταν φανερά και με την ευρωπαϊκή διπλωματία.[22] Αυτή η διασύνδεση που οικοδομήθηκε στο παρελθόν ως αντιστάθμισμα της Σερβικής επεκτατικότητας στις πρώην Γιουγκοσλαβικές δημοκρατίες, φάνηκε ότι διατηρήθηκε σταθερή σε όλες τις φάσεις της κρίσης στην πΓΔΜ και διαμόρφωσε σε σημαντικό βαθμό τις θέσεις και την πολιτική των αλβανικών κομμάτων, ιδιαίτερα στην μετά την Αχρίδα εποχή, όπου η Ευρω-Ατλαντική ολοκλήρωση κατέστη κεντρικό ζήτημα για τους Αλβανούς. Το πιθανότερο είναι ότι οι αλβανικοί πληθυσμοί της πρώην Γιουγκοσλαβίας, διείδαν -με υπόδειξη της Δύσης- ως ευνοϊκότερη την συνένωσή τους μέσα στο πλαίσιο της ενωμένης Ευρώπης και υπό την προστασία της Βορειοατλαντικής συμμαχίας, παρά υπό κάποιο άλλο σχήμα εύθραυστης αυτονομίας. Για τους παραπάνω λόγους, η επίσημη ηγεσία των Αλβανών στην πΓΔΜ, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ουδέποτε διαμόρφωσε συνθήκες που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε σύγκρουση με τους Δυτικούς θεσμούς και εν γένει ακολούθησαν τις κατευθύνσεις τους.

- Οι βασικοί διεθνείς δρώντες, είτε με τη μορφή θεσμών είτε ως κρατικές οντότητες (ΗΠΑ, Ρωσία, ΕΕ, ΝΑΤΟ κλπ) ήταν παρόντες στην περιοχή μετά τον πόλεμο στη Βοσνία, σε μία προσπάθεια να περιορίσουν την αποσταθεροποίηση στα εσωτερικά σύνορα της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Προωθώντας ο καθένας τις δικές του θέσεις, χρησιμοποίησαν ως οχήματα τα κράτη και τις μειονότητες της περιοχής. Περιφερειακοί παίκτες όπως η Τουρκία, δεν φάνηκε τελικά να παίζουν τόσο σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των γεγονότων όσο εμφάνιζαν ή θα ήθελαν να διαδραματίσουν στην περιοχή. Η τελική διαμόρφωση του νέου χάρτη στα Βαλκάνια, επιβλήθηκε λίγο έως πολύ από τον διεθνή παράγοντα, παρά εξέφρασε

[22] Η Αλβανία υπήρξε από τις πρώτες χώρες της ανατολικής Ευρώπης που εντάχθηκε στα προγράμματα North Atlantic Cooperation Council (1992) και Partnership for Peace (1994), θέτοντας ως κορυφαίο στόχο την ένταξη στο ΝΑΤΟ. Διέθεσε στρατεύματα στις αποστολές SFOR, ISAF και τη δύναμη σταθεροποίησης στο Ιράκ. Επίσημα εντάχθηκε στο ΝΑΤΟ το 2009.

τις σχέσεις στρατιωτικής ισχύος των κρατών και των πληθυσμών της περιοχής.

- Παρόλο που οι δύο πληθυσμιακές ομάδες που συγκρούστηκαν (Σλαβομακεδόνες-Αλβανοί) διαφοροποιούνται και ως προς τη θρησκεία (χριστιανοί ορθόδοξοι-μουσουλμάνοι σουνίτες), αυτό φάνηκε να παίζει δευτερεύοντα ρόλο στη διαμάχη, που είχε κατά βάση εθνοτικά ελατήρια. Οι Αλβανοί στην πΓΔΜ εν γένει δεν παρουσίαζαν στοιχεία θρησκευτικού φανατισμού, ενώ και τα πολιτικά τους κόμματα εκπροσωπούν κοσμικές αντιλήψεις.

Η πΓΔΜ στη Μετά την Αχρίδα Εποχή

Αν και τα γεγονότα του 2001 στην πΓΔΜ δεν εξελίχθηκαν σε μία πολεμική σύρραξη ανάλογη του Κοσσυφοπεδίου και η κατάσταση σύντομα ελέγχθηκε, αυτό δεν φάνηκε να αποτελεί επιτυχία για τις τότε πολιτικές ηγεσίες τόσο των Σλαβομακεδόνων (VMRO-DPMNE) όσο και των Αλβανών (DPA) που απέτυχαν να επανεκλεγούν στις εκλογές του επομένου έτους (2002). Η συμφωνία της Αχρίδας ικανοποίησε πάγια αιτήματα των Αλβανών στο θεσμικό, εκπαιδευτικό και πολιτισμικό πεδίο, όμως δεν φάνηκε να φέρνει τις δύο κοινότητες (Σλαβομακεδόνες-Αλβανούς) ουσιαστικά πιο κοντά και μία έντονη καχυποψία διατηρήθηκε και στις δύο πλευρές.[23] Η καχυποψία αυτή ήταν επαρκώς αιτιολογημένη για την πλευρά των Σλαβομακεδόνων καθώς ο οπλισμός που παραδόθηκε από τον NLA στις δυνάμεις του ΝΑΤΟ κατά την επιχείρηση «Essential Harvest» ήταν εντελώς συμβολικός, ενώ σποραδικές ένοπλες επιθέσεις συνεχίστηκαν στις περιοχές των Αλβανών, φανερώνοντας ότι πυρήνες του NLA παρέμεναν ενεργοί και έτοιμοι να επαναλάβουν τη δράση τους. Και από την πλευρά των Αλβανών όμως ήταν δικαιολογημένη η καχυποψία, αφού στις περιοχές που αποτελούσαν μειοψηφία στα γεγονότα του 2001, υπέστησαν βίαιες επιθέσεις από παραστρατιωτικές ομάδες, που δεν ενοχοποιήθηκαν για τις πράξεις τους και δεν αφοπλίστηκαν στο πλαίσιο της συμφωνίας.

[23] Σύμφωνα με το Gallup Balkan Monitor, στην πΓΔΜ σημειώνεται το χαμηλότερο ποσοστό γάμων μεταξύ ατόμων διαφορετικών εθνοτήτων (17,8%) στα δυτικά Βαλκάνια.

Οι Σλαβομακεδόνες, προφανώς και δεν ήταν ευχαριστημένοι από τη συμφωνία, αφού χωρίς να έχουν χάσει στο πεδίο της μάχης από ένοπλες ομάδες που κινούνταν στα όρια της τρομοκρατίας και του εξτρεμισμού, θα έπρεπε τώρα να κάνουν σημαντικές παραχωρήσεις, που απειλούσαν ευθέως την πρωτοκαθεδρία τους στη χώρα ως «Μακεδόνες» και τα προνόμιά τους στο υφιστάμενο κατεστημένο. Οι ανησυχίες των Σλαβομακεδόνων επιτείνονταν επίσης δικαιολογημένα από το συνδυασμό των παρακάτω δεδομένων:

- Οι παραχωρήσεις αυτές έρχονταν σε μια περίοδο όπου τα δημογραφικά δεδομένα μεταβάλλονταν συνεχώς προς όφελος των Αλβανών. Οι Αλβανοί κλιμάκωναν τις διεκδικήσεις τους εμφανίζοντας τα ποσοστά τους σημαντικά αυξημένα (έως και 40%) σε σχέση με τις επίσημες στατιστικές που τους υπολογίζουν στο 25% του συνολικού πληθυσμού

- Το Κοσσυφοπέδιο, με την υποστήριξη της Δύσης, ήδη έμπαινε σε τροχιά αυτόνομης πορείας, με την Πρίστινα πλέον να αποτελεί «φωτεινό φάρο» για το Αλβανικό στοιχείο, αλλά και ενδεχόμενο πόλο αποσταθεροποίησης της περιοχής

- Η πΓΔΜ από την ίδρυσή της, δεν έκρυψε τον σαφή Δυτικό διεθνοπολιτικό προσανατολισμό της, γεγονός που την απέτρεψε (τουλάχιστον αρχικά) από την αναζήτηση εναλλακτικών επιλογών για στήριξη ή σύναψη συμμαχιών με άλλους ισχυρούς ή περιφερειακούς παίκτες στην περιοχή. Στη Δυτική όμως διπλωματία εν γένει, οι Αλβανοί συνολικά ήδη απολάμβαναν προνομιακές και αναβαθμισμένες σχέσεις, όπως και προστασία από ισχυρούς δρώντες (κυρίως τις ΗΠΑ), γεγονός που οπωσδήποτε δημιουργούσε αρνητικά αντανακλαστικά στους Σλαβομακεδόνες.

Αντίστοιχα όμως και στην αλβανική κοινότητα δεν επικρατούσε πλήρης ικανοποίηση για το αποτέλεσμα της Αχρίδας. Όπως προαναφέρθηκε, αν και η συμφωνία εισήγαγε μία σειρά από μεταρρυθμίσεις, εν τούτοις αυτές κινούνταν στην επιφάνεια των ανοιχτών θεμάτων και δεν υπεισέρχονταν στον πυρήνα των αιτίων που συντηρούσαν την ένταση ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Αυτό που οι Αλβανοί πραγματικά επιθυμούσαν δεν φάνηκε να ήταν απλά μία αναγνώριση ή αναβάθμιση

μέσα στο «Μακεδονικό» κράτος. Βασική επιδίωξη αποτελούσε πλέον η αναγνώρισή τους ως συγκυρίαρχο έθνος, σε μία χώρα απαλλαγμένη από τις έντονες και αποκλειστικές αναφορές στο «Μακεδονικό» παρελθόν και ενταγμένη πλήρως στους Ευρω-Ατλαντικούς θεσμούς.[24] Σε αυτό το πλαίσιο, σημειώνονται προτάσεις ακόμα και για τη δημιουργία συνομοσπονδίας, με προφανή απώτερο στόχο την πλήρη αυτονομία ή ακόμα και την απόσχιση και ένωση με άλλες αλβανικές κρατικές οντότητες. [25]

Το πολιτικό πεδίο μετά το 2001 δεν φάνηκε να αναμορφώνεται ριζικά, αφού στην εξουσία συνέχισαν να εναλλάσσονται τα δύο μεγαλύτερα «Μακεδονικά» κόμματα (SDSM, VMRO-DPMNE) σε συμμαχία πάντα με τα μικρότερα των Αλβανών.[26] Πάντως, όπως συμβαίνει σε τέτοιες περιστάσεις, οι ηγετικές μορφές του ένοπλου αγώνα (όπως ο Αλί Αχμέτι του NLA) επισκίασαν τους παλαιότερους μετριοπαθείς ηγέτες και ανέλαβαν την ηγεσία νέων σχημάτων όπως το κόμμα της Δημοκρατικής Ενότητας για την Ολοκλήρωση (DUI) που βρέθηκε στην εξουσία μαζί με τους Σοσιαλδημοκράτες (SDSM).

Σε μία προσπάθεια να ξεπεραστεί το δύσκολο παρελθόν, η χώρα προσανατολίστηκε στην αναζήτηση της σταθερότητας, ασφάλειας και οικονομικής ανάκαμψης που θα μπορούσε να εξασφαλιστεί από μία πορεία ολοκλήρωσης στους Ευρω-Ατλαντικούς θεσμούς. Σε εκείνη τη χρονική στιγμή, το έντονο ενδιαφέρον και η σταθεροποιητική δραστηριότητα της διεθνούς κοινότητας στην περιοχή, φάνηκαν να εγγυώνται ότι η πορεία αυτή θα ήταν σύντομη και επιτυχής. Κάτω από αυτή την αισιόδοξη προοπτική, θέματα όπως οι σχέσεις με την Ελλάδα και το θέμα της ονομασίας φάνηκαν να τίθενται σε δεύτερη μοίρα για την εξωτερική πολιτική της χώρας, αφού η αυξανόμενη διεθνής αναγνώριση υπό τη συνταγματική της ονομασία δημιουργούσε την αίσθηση ότι η πορεία προς τη Δύση δεν περνούσε κατ' ανάγκη από την Ελλάδα. Σύντομα όμως αυτό αποδείχθηκε ψευδαίσθηση όταν στο Βουκουρέστι το 2008 όπως και σε άλλες περιστάσεις, η πΓΔΜ έλαβε σαφώς το

---

[24] Για τους λόγους αυτούς άλλωστε, οι Αλβανοί αντιδρούν έντονα στην εμμονή των Σλαβομακεδόνων στο θέμα της ονομασίας, που παρεμποδίζει την ομαλή εξέλιξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με το ΝΑΤΟ και την ΕΕ.

[25] Sinisa Jakov Marusic " Albanians Declare 'Republic' in Macedonia" *BalkanInsight*, September 19, 2014, http://www.balkaninsight.com/en/article/republic-of-ilirida-declared-in-macedonia

[26] Μία ευρύτερη ανάλυση των πολιτικών εξελίξεων στην πΓΔΜ παρουσιάζεται στο Ι. Αρμακόλας-Α. Ντόκος, *Από τα Βαλκάνια στη Νοτιο ανατολική Ευρώπη* (Αθήνα: Σιδέρης, 2010) 61

μήνυμα ότι η πορεία προς το ΝΑΤΟ και την ΕΕ, όχι μόνο θα ήταν μακριά, αλλά θα περνούσε οπωσδήποτε και από την Αθήνα. [27]

Αυτή η εξέλιξη που απομάκρυνε προσωρινά την προοπτική ένταξης στους Δυτικούς θεσμούς, «μούδιασε» το πολιτικό σκηνικό της εποχής και επηρέασε τη μετέπειτα πορεία της χώρας, παρέχοντας πρόσφορο έδαφος στην ανάδειξη ενός νέου ισχυρού προσώπου, του Nikola Gruevski.[28] Ο Gruevski κεφαλαιοποίησε τη στασιμότητα στις διαδικασίες ένταξης στους Δυτικούς θεσμούς ερεθίζοντας τα πατριωτικά αισθήματα των «Μακεδόνων» και χωρίς να υποβαθμίζει την Ευρω-Ατλαντική ολοκλήρωση, έδωσε προτεραιότητα σε ένα πρόγραμμα ανάδειξης του ένδοξου «Μακεδονικού» παρελθόντος. Σε αυτή την κατεύθυνση, προώθησε το δαπανηρό πρόγραμμα «Σκόπια 2014» που προέβλεπε την κατασκευή μνημείων και αγαλμάτων και τη μετονομασία δρόμων και πλατειών με «Μακεδονικές» ονομασίες, αγνοώντας υποδείξεις ότι τέτοιες ενέργειες δεν βοηθούν την προσέγγιση με την Ελλάδα. Οι ενέργειες αυτές προκάλεσαν όπως ήταν αναμενόμενο και τις αντιδράσεις της αλβανικής μειονότητας, που έβλεπε ζωτικούς για αυτή στόχους να θυσιάζονται στο βωμό του «Μακεδονικού» πατριωτισμού, ενώ ταυτόχρονα υποβαθμίζονταν το πνεύμα της Αχρίδας για την ισότιμη παρουσία των μειονοτήτων στη χώρα.

Ταυτόχρονα, τα περιστατικά εθνικιστικής βίας δεν υπήρξαν καθόλου σπάνια, καθώς ειδήσεις για ένοπλες επιθέσεις, δολοφονίες και αστυνομικές επιχειρήσεις βρίσκονταν συχνά στην επικαιρότητα. Χαρακτηριστικότερα περιστατικά τα τελευταία χρόνια αποτέλεσαν οι δολοφονίες 5 Σλαβομακεδόνων στη λίμνη Smilkovci το 2012, όπου το θέμα εμπεριείχε και αποχρώσεις θρησκευτικού εξτρεμισμού,[29] η επίθεση

---

[27] Στη διάσκεψη του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι τον Απρίλιο του 2008, η Ελλάδα εμπόδισε πρόσκληση της συμμαχίας για την ένταξη της πΓΔΜ, έστω και με την προσωρινή ονομασία (FYROM). Το θέμα βρισκόταν ήδη σε τελικό στάδιο και η ένταξη θα ήταν άμεση. Αντίστοιχα, μετά από ελληνική παρέμβαση στα συμπεράσματα του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων για τη Διεύρυνση/ Σταθεροποίηση και Διασύνδεση τον Δεκέμβριο του 2009, σημειώνεται η αναγκαιότητα μιας αμοιβαία αποδεκτής επίλυσης του θέματος της ονομασίας, στο πλαίσιο της διαπραγμάτευσης υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Σε αυτή την περίπτωση η ελληνική πλευρά μπλόκαρε τη διαδικασία ένταξης της πΓΔΜ στην ΕΕ από το αρχικό ακόμα στάδιο των διαπραγματεύσεων, που αποτελούν έτσι κι αλλιώς μια μακρά διαδικασία που περιλαμβάνει και την επίτευξη συγκεκριμένων προϋποθέσεων.

[28] Ο Gruevski εκλέγεται συνεχώς πρωθυπουργός από το 2006 με το VMRO-DPMNE (2006, 2008, 2011, 2014).

[29] Οι συλληφθέντες για τις δολοφονίες χαρακτηρίστηκαν επισήμως ισλαμιστές φονταμενταλιστές, που διατηρούσαν διασυνδέσεις με τον NLA. Στις διαμαρτυρίες που ακολούθησαν τις συλλήψεις υπόπτων, Αλβανοί διαδηλωτές κρατούσαν σημαίες της Σαουδικής Αραβίας και σύμβολα της Τζιχάντ, ενώ φώναζαν συνθήματα υπέρ του Ισλάμ.

με ρουκέτες (RPG) στο Κυβερνητικό Μέγαρο το 2014,[30] ενώ το 2015 σημειώθηκαν πολύνεκρες συγκρούσεις στο Κουμάνοβο μεταξύ αστυνομικών δυνάμεων και ένοπλων αλβανικών ομάδων.[31] Σχεδόν πάντα τέτοια περιστατικά ακολουθούνταν από βίαιες διαδηλώσεις, τόσο στα Σκόπια όσο και στις περιοχές των Αλβανών.

Κάπως έτσι η πΓΔΜ εισήλθε στη δεύτερη δεκαετία του 21ου αιώνα, χωρίς θεαματικές πολιτικές, κοινωνικές ή οικονομικές μεταβολές. Τα βασικά εθνοτικά και συστημικά προβλήματα του παρελθόντος δεν έχουν ακόμα αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά, συντηρώντας μία κατάσταση που όπως θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο, σε καμία περίπτωση δεν είναι οριστικά απαλλαγμένη από την πιθανότητα της αποσταθεροποίησης.

[30] Την ευθύνη ανέλαβε ένοπλη αλβανική ομάδα που επικαλέστηκε σχέσεις με τον NLA, απέρριπτε τη συμφωνία της Αχρίδας και απαιτούσε την πλήρη ένταξη της πΓΔΜ στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ.
[31] Σύμφωνα με επίσημες ανακοινώσεις, μεταξύ των συλληφθέντων στις αστυνομικές επιχειρήσεις υπήρχαν και «παράνομοι μετανάστες αλβανικής καταγωγής από το Κοσσυφοπέδιο».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Η πΓΔΜ ΣΗΜΕΡΑ - ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΠΟΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗΣ

Τρέχουσα Κατάσταση

Μετά τις γενικές (προεδρικές και βουλευτικές) εκλογές του 2014 στην πΓΔΜ και την επανεκλογή του Nikola Gruevski στην πρωθυπουργία, το πολιτικό κλίμα στη χώρα έχει επιβαρυνθεί σημαντικά. Παράγοντες της αντιπολίτευσης όπως ο πρόεδρος του SDSM Zoran Zaev, αμφισβήτησαν ανοιχτά το αποτέλεσμα και κατηγόρησαν την κυβέρνηση για διαφθορά, καθεστωτική νοοτροπία, παραβιάσεις της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, προσπάθεια ελέγχου των μέσων ενημέρωσης και μη σεβασμό θεμελιωδών δημοκρατικών αρχών, με αποκορύφωμα κατηγορίες για χιλιάδες υποκλοπές τηλεφωνικών επικοινωνιών κρατικών αξιωματούχων, δικαστικών και πολιτικών αντιπάλων.[32] Οι κατηγορίες αυτές που οδήγησαν σε πολιτική κρίση και μαζικές αντικυβερνητικές διαδηλώσεις τον Μάιο του 2015, προσέλκυσαν το ενδιαφέρον της Δυτικής διπλωματίας, που σε σχετικές εκθέσεις της κατήγγειλε την κυβερνητική πολιτική.[33] Με παρέμβαση της ΕΕ, τα αντιμαχόμενα μέρη οδηγήθηκαν το καλοκαίρι του 2015 στη συμφωνία του Przino, που προέβλεπε τη συμμετοχή του SDSM στη διακυβέρνηση, την παραίτηση του πρωθυπουργού και τη διενέργεια πρόωρων γενικών εκλογών τον Απρίλιο του 2016. Επίσης η συμφωνία όριζε ειδικό εισαγγελέα για τη διερεύνηση του σκανδάλου των υποκλοπών και την πιθανή εμπλοκή σε αυτό του ίδιου του Gruevski.

Παρά την αρχική βελτίωση του πολιτικού κλίματος και την αντικατάσταση του Gruevski στην πρωθυπουργία από τον Emil Dimitriev τον Ιανουάριο του 2016, οι εντάσεις δεν άργησαν να εμφανιστούν και πάλι με αφορμή τη διακοπή της δικαστικής έρευνας για τις υποκλοπές. Μαζικές διαδηλώσεις επαναλήφθηκαν τον Απρίλιο του 2016 και η κλιμακούμενη πολιτική ένταση οδήγησε στην διαδοχική αναβολή των βουλευτικών εκλογών για τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους. Ταυτόχρονα τα δύο μεγάλα σλαβομακεδονικά κόμματα συνεχίζουν να ανταλλάσσουν κατηγορίες σε υψηλούς τόνους, με το SDSM να κατηγορεί το πλειοψηφικό VMRO-DPMNE για

---

[32] Joanna Berendt, "Macedonia Government Is Blamed for Wiretapping Scandal" *The New York Times*, June 21, 2015, http://www.nytimes.com/2015/06/22/world/europe/macedonia-government-is-blamed-for-wiretapping-scandal.html

[33] United States Mission to the OSCE, *Political Tensions in Macedonia,* As delivered by Ambassador Daniel B. Baer to the Permanent Council, Vienna March 5, 2015 (http://www.osce.org/pc/147226?download=true)

υπονόμευση της δικαστικής έρευνας σε βάρος των μελών του, ενώ αντίστοιχα δέχεται από αυτό κατηγορίες για συνομωσία με στόχο την ανατροπή της κυβέρνησης.

Η συνεχιζόμενη πολιτική κρίση στη χώρα δείχνει να επηρεάζει αρνητικά και την οικονομία, αφού ήδη σημειώνεται για το 2016 μετρήσιμη επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης που εκτιμάται ότι θα κυμανθεί στο 2%, από 3,7% το 2015.[34] Μέσα σε αυτό το κλίμα πολιτικής αβεβαιότητας, είναι αυτονόητο ότι διαδικασίες όπως αυτές της επίλυσης των ανοιχτών θεμάτων με την Ελλάδα και της ολοκλήρωσης στους Δυτικούς θεσμούς, είναι αδύνατο να προωθηθούν κατά τρόπο εποικοδομητικό, γεγονός που επιδεινώνει τις μακροπρόθεσμες προοπτικές της χώρας σε όλα τα πεδία και αυξάνει τον κίνδυνο ενδεχόμενης αποσταθεροποίησης από παράγοντες που θα αναλυθούν παρακάτω. Είναι επίσης προφανές ότι το πάγωμα των εν λόγω διαδικασιών δυσαρεστεί κυρίως τους Αλβανούς που αντιλαμβάνονται ολοένα και περισσότερο ότι το πνεύμα της Αχρίδας υπονομεύεται συστηματικά από το σλαβομακεδονικό κρατικό σύστημα και οι προσδοκίες τους για ουσιαστική αναγνώριση ως ισότιμο και συγκυρίαρχο έθνος στην πΓΔΜ δεν θα ευοδωθούν σε αυτές τις συνθήκες.

Ένα άλλο σημείο που αξίζει προσοχής αποτελεί το γεγονός ότι η πΓΔΜ κατά το τελευταίο χρονικό διάστημα, αποκλίνοντας κάπως από τον Δυτικό προσανατολισμό της, δείχνει να αναζητά στήριξη και σε εναλλακτικές κατευθύνσεις, αντιλαμβανόμενη μάλλον ότι η στήριξη που λάμβανε στο παρελθόν από τη Δύση τείνει να εξασθενεί.[35] Η κυβέρνηση του N. Gruevski μετά τα τελευταία γεγονότα στο Κουμάνοβο, έλαβε σαφή υποστήριξη από τη Ρωσία του V. Putin, σε μια εποχή μάλιστα που οι σχέσεις της με τη Δύση έχουν περάσει σε φάση έντασης με αφορμή τα γεγονότα στην Κριμαία, την Ουκρανία και τη Συρία.[36] Παράλληλα πιο πρόσφατα, διερευνητική κίνηση για στήριξη έγινε και προς τη Βουλγαρία, μέσω δηλώσεων του

---

[34] http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2016/09/27/southeast-europe-growth-macedonia

[35] Vassilis Petsinis, *From pro-American to pro-Russian? Nikola Gruevski as a political chameleon*. https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/vassilis-petsinis/from-proamerican-to-prorussian-nikola-gruevski-as-political-cha. 22 May 15.

[36] Πληθώρα δημοσιευμάτων παρουσιάζουν δηλώσεις Ρώσων αξιωματούχων που εκφράζουν στήριξη προς την κυβέρνηση του N. Gruevski. http://www.dw.com/en/macedonia-a-pawn-in-the-russian-geopolitical-game/a-18476013. https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-05-22/why-does-putin-care-who-runs-a-tiny-balkan-nation-gas-pipelines.

προέδρου Georgi Ivanov.[37] Αυτή η προσπάθεια πάντως δεν φάνηκε να φέρνει κάποιο χειροπιαστό αποτέλεσμα, αφού η Βουλγαρία -αν και στηρίζει οικονομικά την πΓΔΜ- μάλλον αισθανόμενη ακόμα και σήμερα αδικημένη από τον τρόπο επίλυσης του «Μακεδονικού ζητήματος», επιδιώκει περισσότερο να αναδεικνύει το βουλγαρικό στοιχείο στην περιοχή, παρά να στηρίξει το σλαβομακεδονικό.[38] Η Τουρκία από την άλλη πλευρά, πολλά υποσχόμενη στο παρελθόν σε μια προσπάθεια να αναδειχτεί ως περιφερειακή δύναμη στην περιοχή, φαίνεται τελικά να περιορίζεται σε έναν μάλλον περιθωριακό ρόλο, καθώς αντιλαμβάνεται ότι οι τρέχουσες διεθνείς συνθήκες δεν ευνοούν κινήσεις τακτικής από μέρους της στα Βαλκάνια. Αν και σε επίπεδο πολιτικών δηλώσεων προσέφερε συχνά τη στήριξή της στις κυβερνήσεις των Σκοπίων,[39] αυτό ποτέ δεν φάνηκε να εξαργυρώνεται σε σημαντικά και πραγματικά οφέλη για την πΓΔΜ.

Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι η Δύση που αποτέλεσε βασικό πόλο στήριξης για την πΓΔΜ στο παρελθόν, δεν αποτελεί πλέον απαραίτητα μονόδρομο για τη χώρα. Η προοπτική της πρόσδεσης στο άρμα των Ευρω-Ατλαντικών θεσμών οπωσδήποτε δημιουργεί προσδοκίες για σταθερότητα, οικονομική ανάπτυξη και ευημερία, όμως γίνεται φανερό ότι τόσο στην κοινωνία, όσο και στην εσωτερική πολιτική σκηνή της πΓΔΜ αντιμετωπίζονται διλήμματα και εξετάζονται όλες οι διαθέσιμες επιλογές.[40] Άλλωστε την τρέχουσα χρονική περίοδο, οι μεν Αμερικανοί περιορίζονται σε έναν δευτερεύοντα και υποστηρικτικό ρόλο στην Ευρώπη γενικότερα, η Μ. Βρετανία επιλέγει την πόρτα της εξόδου και οι λοιποί Ευρωπαίοι δείχνουν να έχουν καταληφθεί από κάποιου είδους «διευρυνσιακή κόπωση»,[41] ευρωσκεπτικισμό και εσωστρέφεια, με μόνη τη Γερμανία να δείχνει ικανή για την ανάληψη κάποιας πρωτοβουλίας στην περιοχή. Σαφώς και πάγια βούληση των Δυτικών χωρών παραμένει η σταθεροποίηση και σταδιακή ένταξη των χωρών της

---

[37] ΠΑ.ΜΑΚ. ΤΜ. ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, *Αναλυτική έκθεση, Οι εξελίξεις στο διεθνή περίγυρο της χώρας, Μάρτιος-Απρίλιος 2016,* 76.

[38] Σύμφωνα με πληθώρα δημοσιευμάτων, η Βουλγαρία παρέχει αφειδώς Βουλγαρικά διαβατήρια σε πολίτες της πΓΔΜ. που δηλώνουν «Βουλγαρική» καταγωγή.

[39] Γιάννης Χατζόπουλος, *Νέες προκλήσεις Νταβούτογλου από τα Σκόπια,* http://neapolitiki.gr. Δεκέμβριος 27, 2014.

[40] Σύμφωνα με την έρευνα "Survey of Macedonian Public Opinion" που διεξήχθη από 6-15 Ιουνίου 2015 από το International Republican Institute, στη χώρα επικρατεί αβεβαιότητα και απαισιοδοξία, ενώ τα ποσοστά των πολιτών που τάσσονται υπέρ της ένταξης στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ, αν και παραμένουν υψηλά, παρουσιάζουν μετρήσιμη κάμψη σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια.

[41] Βλέπε, «The EU and Enlargement Fatigue: Why has the European Union not been able to counter enlargement fatigue»? Anna Szołucha, University of St Andrews, UACES/JCER, www.jcer.net/index.php

Βαλκανικής στους Δυτικούς θεσμούς, όμως αυτό μάλλον δεν αποτελεί πλέον υψηλή προτεραιότητα.

Η παραπάνω εκτίμηση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι την παρούσα χρονική στιγμή και εν μέσω σοβαρής πολιτικής κρίσης, η ηγεσία και το πολιτικό σύστημα της πΓΔΜ, κάτω από την αυξανόμενη κριτική και αμφισβήτηση που δέχονται τόσο στο εσωτερικό,[42] όσο και από κυβερνήσεις Δυτικών χωρών, δείχνουν να ακολουθούν παρά να διαμορφώνουν την εξέλιξη των γεγονότων. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι παρακάτω παράγοντες και παράμετροι -ανεξάρτητα ή σε συνδυασμό- εκτιμάται ότι εμπεριέχουν τη δυναμική να αποσταθεροποιήσουν την πΓΔΜ, γεγονός που μπορεί να δράσει ως καταλύτης σημαντικών εξελίξεων στην περιοχή. Η προσέγγιση των παραγόντων αυτών, θα γίνει σε μορφή εκτίμησης πιθανών σεναρίων και των ενδεχόμενων επακόλουθων συνεπειών τους.

Οι Σχέσεις με την Ελλάδα

Η χώρα μας τα τελευταία χρόνια όπως είναι γνωστό, διέρχεται μια από τις χειρότερες οικονομικές κρίσεις στη νεότερη ιστορία της, που προφανώς εξασθενεί τον ρόλο και την επιρροή της στην εγγύτερη Βαλκανική. Παρόλα αυτά, η Ελλάδα παραμένει η πιο ανεπτυγμένη, οικονομικά και κοινωνικά, σύγχρονη δημοκρατία της περιοχής, σημειώνοντας το υψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα και βιοτικό επίπεδο,[43] ενώ είναι προ πολλού πλήρως ενταγμένη στους Ευρω-Ατλαντικούς θεσμούς. Οι προϋποθέσεις αυτές, παρά τα προβλήματα στις σχέσεις των δύο χωρών, καθιστούν την Ελλάδα έναν ελκυστικό εταίρο για την πΓΔΜ, ίσως τον πλέον κατάλληλο για την προώθηση επενδύσεων, την ανάπτυξη εμπορικών και τουριστικών σχέσεων, αλλά και την προώθηση των στρατηγικών στόχων ένταξης της χώρας στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ. Συνεπώς, μία συνολική εξομάλυνση και ευρύτερη ανάπτυξη των σχέσεών της με την Ελλάδα, οπωσδήποτε θα βοηθούσε συνολικά την κοινωνική και οικονομική ευημερία, όπως και τη σταθερότητα της πΓΔΜ.

Αυτή όμως η συνολική και ευρύτερη ανάπτυξη στις σχέσεις των δύο χωρών, εμποδίζεται συστηματικά από τα προβλήματα στις εξωτερικές τους σχέσεις, με

---

[42] Σύμφωνα με τις διαδοχικές έρευνες “Survey of Macedonian Public Opinion” June 2015, Oct. 2015, Apr. 2016 που δημοσιεύονται στο http://www.iri.org/, στην πΓΔΜ παρουσιάζεται μια αυξανόμενη απογοήτευση, δυσπιστία και έλλειψη εμπιστοσύνης ως προς τους χειρισμούς της πολιτικής ηγεσίας της χώρας.
[43] IMF-WEO Databases, July 2016 (πηγή: https://www.imf.org)

κυριότερο αυτό της ονομασίας. Παρά τις κινήσεις καλής θέλησης στις οποίες προχώρησε η χώρα μας τα τελευταία χρόνια, καθώς και την υιοθέτηση μιας εν γένει πιο διαλλακτικής στάσης, δεν αποφεύγει τη διεθνή κριτική για τον αποσταθεροποιητικό ρόλο που ασκεί στην περιοχή, καθυστερώντας την πορεία της πΓΔΜ προς τους Δυτικούς θεσμούς.[44] Αυτό και μόνο το επιχείρημα, αδυνατίζει πρακτικά τη διπλωματική θέση της χώρας μας, καθώς η Ελληνική στάση -ασχέτως αν εκφράζει δίκαια εθνικά αιτήματα- δεν δρα εποικοδομητικά στην κατεύθυνση μιας οριστικής σταθεροποίησης και επίλυσης συνολικά των περίπλοκων εθνοτικών και άλλων προβλημάτων στην περιοχή. Αντίστοιχα όμως και οι κυβερνήσεις των τελευταίων ετών στην πΓΔΜ παρουσιάζονται πιο άκαμπτες στο ζήτημα της ονομασίας, παρά τα προφανή προβλήματα που δημιουργούνται από τη διαιώνισή του (με βασικότερο την αποτυχία ένταξης στους Δυτικούς θεσμούς) και εμποδίζουν την σταθεροποίηση, ασφάλεια και περαιτέρω ανάπτυξη της χώρας τους.

Συνεπώς, τα συνεχιζόμενα προβλήματα στις σχέσεις της πΓΔΜ με την Ελλάδα, αν και δεν αποτελούν από μόνα τους έναν σημαντικό παράγοντα αποσταθεροποίησης, οπωσδήποτε δεν βοηθούν τη χώρα να κινηθεί σε μία σταθερή πορεία εκσυγχρονισμού, ευημερίας, ασφάλειας και σταθερότητας. Η συνέχιση της υπάρχουσας διαφωνίας με τη χώρα μας, σαφώς αποβαίνει σε βάρος της σταθερότητας στην περιοχή και εφόσον συνδυαστεί με άλλες παραμέτρους και εξελίξεις (όπως αυτές που περιγράφονται παρακάτω) μπορεί να επιδράσει επιβαρυντικά σε ένα πιθανό σενάριο αποσταθεροποίησης. Στην περίπτωση μάλιστα (όχι πολύ πιθανή), όπου η Ελλάδα, για διάφορους λόγους, επιλέξει να επιστρέψει σε μια πιο σκληρή γραμμή στο θέμα, υιοθετώντας παράλληλα και κάποια μέτρα πίεσης προς την πΓΔΜ (π.χ. τη διενέργεια ενός δημοψηφίσματος για το θέμα της ονομασίας, με μεγαλύτερη την πιθανότητα απόρριψης μιας συμβιβαστικής λύσης[45]), θα μπορούσε να ωθήσει ταχύτερα τη γειτονική χώρα σε μια έκρυθμη κατάσταση.

---

[44] Μία βαθύτερη ανάλυση παρουσιάζεται στο Ioannis Armakolas, Giorgos Triantafyllou, *EU member states and enlargement towards the Balkans-Ch.13 Greece*, EPC ISSUE PAPER NO.79, July 2015, Edited by Rosa Balfour and Corina Stratulat.

[45] Σύμφωνα με την έρευνα των Ιωάννη Αρμακόλα, Γιώργου Σιάκα, *Greek Public Opinion and Attitudes Towards the "Name Dispute" and the Former Yugoslav Republic of Macedonia*, (ΕΛΙΑΜΕΠ-Πρόγραμμα ΝΑ Ευρώπης, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2016) ποσοστό 57% των ερωτηθέντων Ελλήνων πολιτών θα αποδεχόταν ως λύση μια ονομασία που δεν θα περιλαμβάνει τον όρο «Μακεδονία».

Ο Αλβανικός Εθνικισμός[46]

Οι Αλβανοί, ένα έθνος «ανάδελφο» όπως και το Ελληνικό, παρουσιάζουν κάποιες αξιοσημείωτες ιδιαιτερότητες. Κατά την κατάρρευση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, καθυστέρησαν χαρακτηριστικά στη διαδικασία ανάπτυξης μιας Αλβανικής εθνικής συνείδησης, αλλά και στην επιδίωξη της εγκαθίδρυσης ενός ανεξάρτητου κράτους. Αυτό εν μέρει οφείλεται στην προνομιακή θέση που οι Αλβανοί κατείχαν στο Οθωμανικό κράτος, η οποία τους έκανε να νιώθουν μάλλον προστατευμένοι μέσα σε αυτό, παρά καταπιεσμένοι. Παράλληλα, η σχεδόν ολοκληρωτική έλλειψη εθνικής καθοδήγησης από κάποια πνευματική ελίτ, αλλά και η μακραίωνη παράδοση του αυστηρού διαχωρισμού τους σε φυλές και φάρες που καθόριζαν απόλυτα την κοινωνική υπόσταση των μελών τους, σίγουρα εμπόδιζαν τη διαμόρφωση ενός αισθήματος κοινής ιστορικής προέλευσης, συμπόρευσης και προορισμού του συνόλου των Αλβανών στα Βαλκάνια. Σε αυτό συνέβαλε προφανώς και το γεγονός ότι οι αλβανικοί πληθυσμοί που ζούσαν διεσπαρμένοι και σε επαφή με πολλές διαφορετικές εθνότητες σε περιοχές της σημερινής Αλβανίας, Ελλάδας, πΓΔΜ, Σερβίας, Κοσσυφοπεδίου και Μαυροβουνίου, ουδέποτε είχαν μία κοινή θρησκεία,[47] ενώ υπήρξαν πάντοτε στο παρελθόν πολίτες αχανών πολυεθνικών αυτοκρατοριών.

Αυτή η κατάσταση φάνηκε να αλλάζει την εποχή της ανάδειξης του «Ανατολικού ζητήματος», όταν η φυσική ηγεσία των αλβανικών πληθυσμιακών ομάδων (μπέηδες και γαιοκτήμονες), διαισθάνθηκε ότι οι εθνικές και εδαφικές διεκδικήσεις των νέων βαλκανικών κρατών (Ελλάδα, Σερβία, Βουλγαρία) απέναντι στην καταρρέουσα Οθωμανική αυτοκρατορία, επεκτείνονταν και απειλούσαν πλέον έως και τις περιοχές τους. Ο κίνδυνος αυτός προκάλεσε σταδιακά μετά το 1870 την «Αλβανική Εθνική Αφύπνιση», με σημαντικότερο εκφραστή της τη «Λίγκα του Πρίζρεν» που δημιουργήθηκε το 1878 και επιδίωξε αρχικά την ενοποίηση και αυτονόμηση των αλβανικών περιοχών, μέσα στα όρια του Οθωμανικού κράτους. Στην «κοσμογονία» που συντελούνταν στα Βαλκάνια των αρχών του 20ου αιώνα, τα

---

[46] Εκτενής ανάλυση στο Χαράλαμπος Κοντονής, *Η Αλβανία από την Κρίση στην Ανάπτυξη (1999-2008):Πτυχές της Εσωτερικής Πολιτικής και Ευρω-Ατλαντικής Πορείας της. από το* Αρμακόλας, Ιωάννης, Αθανάσιος Ντόκος (επιμ.). *Από τα Βαλκάνια στη Νοτιο ανατολική Ευρώπη*, (Αθήνα: Σιδέρης, 2010)

[47] Σύμφωνα με θρησκευτική απογραφή του 1930 στην Αλβανία, 50% του πληθυσμού δήλωσαν Σουνίτες μουσουλμάνοι, 20% χριστιανοί Ορθόδοξοι, 20% μουσουλμάνοι Μπεκτασί και 10% χριστιανοί Καθολικοί (https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_Albania)

αιτήματα των Αλβανών εντάθηκαν και ο αγώνας τους για ανεξαρτησία πλέον κλιμακώθηκε (με τη στήριξη κυρίως της Ιταλίας και Αυστροουγγαρίας) έως την ίδρυση του ανεξάρτητου Αλβανικού κράτους το 1913. Τα όρια του νεοσύστατου κράτους που χαράχθηκαν από τις Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής στο πλαίσιο της Συνθήκης του Λονδίνου, άφηναν έξω από αυτό σημαντικούς αλβανικούς πληθυσμούς, κυρίως σε περιοχές που ενσωματώθηκαν στο Βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων, μετά την κατάληψή τους από τη Σερβία στους Βαλκανικούς πολέμους. Αν και το γεγονός αυτό δημιουργούσε ένα αίσθημα αδικίας, το νηπιακής τότε ηλικίας Αλβανικό κράτος δεν ήταν σε θέση να προβάλει με αξιώσεις οποιαδήποτε διεκδίκηση έναντι των ισχυρότερων γειτόνων του και φάνηκε εν γένει να στρέφεται πρωτίστως στην οργάνωση και επιβίωσή του. Η κατάσταση αυτή δεν βελτιώθηκε ούτε τα επόμενα χρόνια, καθώς η Αλβανία δεν πέτυχε ποτέ να αναπτύξει κάποιους αξιόλογους πυλώνες ισχύος, ικανούς να απειλήσουν το status quo στην περιοχή, ενώ αντίθετα μετατράπηκε σταδιακά σε ένα αδύναμο προτεκτοράτο της Ιταλίας, κατάλληλο για την προώθηση των συμφερόντων της στην περιοχή. Περιστασιακά όμως και η Αλβανία δεν δίστασε να εκμεταλλευτεί ιδιαίτερες και ευνοϊκές συνθήκες, όπως αυτές που επικράτησαν την περίοδο κατοχής των Βαλκανίων από τις δυνάμεις του Άξονα στον Β΄ ΠΠ, επιχειρώντας καιροσκοπικά να προωθήσει τα εθνικά της συμφέροντα σε βάρος των γειτόνων της, με πρόσκαιρη όμως μόνο επιτυχία.[48]

Υπό αυτές τις συνθήκες, οι αλβανικοί πληθυσμοί που ενσωματώθηκαν στη Σερβία και μετέπειτα Γιουγκοσλαβία (Βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων) απώλεσαν κάθε ελπίδα ηθικής ή υλικής στήριξης από τη μητρική χώρα ή άλλον εξωτερικό παράγοντα, καταπιέστηκαν συστηματικά από τις πλειοψηφικές πληθυσμιακές ομάδες και ουσιαστικά βρέθηκαν σε θέση να διεκδικήσουν δυναμικά και πλέον με τη βία τα δικαιώματά τους, μόνο μετά την κατάρρευση του σοσιαλιστικού συστήματος, όπως παρουσιάστηκε στο Α΄ κεφάλαιο. Εξαίρεση αποτέλεσε προσωρινά μόνο η αυτόνομη περιοχή του Κοσσυφοπεδίου, όπου μετά τις αυξημένες εξουσίες που έλαβε η τοπική κυβέρνηση με το σύνταγμα του 1974, το

---

[48] Χαρακτηριστική η δημιουργία κλίματος τρομοκρατίας κατά των Ελλήνων της Θεσπρωτίας, στην περίοδο της Ιταλο-Γερμανικής κατοχής, με τα γνωστά μετέπειτα πικρά για τους Τσάμηδες αποτελέσματα.
Βλέπε Ελευθερία Μαντά, *Οι Μουσουλμάνοι Τσάμηδες της Ηπείρου* (Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, 2004).
Επίσης Στάθης Καλύβας, «Η ιστορία μιας μειονότητας και το βάρος της πολιτικής-Ποιοι ήταν οι Τσάμηδες», *Το Βήμα*, Δεκεμβρίου 4, 2005, http://www.tovima.gr/books-ideas/article/?aid=169969

αλβανικό στοιχείο γνώρισε μια περίοδο σχετικής ευημερίας που διήρκησε περίπου έως την επάνοδο του Σερβικού εθνικισμού, που εκφράστηκε με την άνοδο στην εξουσία του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς.

Ένα ενδιαφέρον στοιχείο στα στάδια της εξέλιξης του Αλβανικού Εθνικισμού, είναι το γεγονός ότι αυτός φάνηκε συχνά να τροφοδοτείται από εξωγενείς παράγοντες, στο πλαίσιο της προσπάθειας των παικτών στην περιοχή να προωθήσουν ο καθένας τα ιδιαίτερα συμφέροντά του. Είναι επίσης φανερό ότι μετά τον πόλεμο στη Βοσνία και αφού οι Αλβανοί φάνηκαν έτοιμοι να υιοθετήσουν με τη σειρά τους μια πιο ριζοσπαστική στάση, ο Αλβανικός εθνικισμός χρησιμοποιήθηκε κυρίως από τη Δύση ως μοχλός εξισορρόπησης στην προσπάθεια της Σερβίας να ελέγξει ευρύτερες περιοχές της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Όπως όμως διαπιστώνεται από την εξέλιξη των γεγονότων, ποτέ αυτός δεν αφέθηκε να δράσει ανεξέλεγκτα απειλώντας σοβαρά τις υπάρχουσες λεπτές ισορροπίες. Παράλληλα, η προσήλωση από σημαντική μερίδα των Αλβανών σε μία σταδιακή (και ήδη σε εξέλιξη) διαδικασία ενοποίησής τους (άτυπης αλλά ουσιαστικής) μέσω των «χαλαρών» συνόρων που θα επέφερε η πλήρης ένταξη των χωρών της περιοχής στις Ευρω-Ατλαντικές δομές, καθόρισε σε μεγάλο βαθμό την στάση και την πολιτική τους. Φωνές και δηλώσεις για τη Μεγάλη Αλβανία, την ανεξάρτητη Ιλυρίδα[49] ή την ένωση της Αλβανίας με το Κοσσυφοπέδιο, όπως και η σποραδική βία, μάλλον δε φέρνουν τη φυσική πραγμάτωση αυτών των στόχων πιο κοντά, όμως σίγουρα δημιουργούν ένα κλίμα πίεσης για την επιτάχυνση της παραπάνω διαδικασίας ένταξης. Άλλωστε η ίδια η Αλβανία, ουδέποτε έως τώρα ανάπτυξε κάποια μορφή ισχύος (οικονομική ή στρατιωτική) ώστε να είναι σε θέση να επιδιώξει με αξιώσεις κάποια μορφή αναθεωρητισμού στην περιοχή. Αυτό βέβαια δεν αποκλείει την εκδήλωση κάποιας διαφοροποιημένης μορφής αναθεωρητισμού, που δεν θα περιλαμβάνει αλλαγή συνόρων, αλλά συντονισμό και αύξηση της επιρροής των Αλβανών στην περιοχή. Αυτή ίσως τελικά και να είναι μια πιο πιθανή μορφή εκδήλωσης του αλβανικού εθνικισμού στον Βαλκανικό τους περίγυρο.

Τα θέματα που δημιουργούνται από τον αλβανικό αλυτρωτισμό, ή αλλιώς το «αλβανικό ζήτημα» όπως περιγράφεται από τους ειδικούς ερευνητές, δεν φαίνεται

[49] Ονομασία που προτάθηκε από ακραίους κύκλους Αλβανών στην πΓΔΜ, για ένα αυτόνομο κράτος που θα περιλαμβάνει τις δυτικές επαρχίες όπου οι Αλβανοί αποτελούν πλειοψηφία

να εμπεριέχει αυτή τη χρονική στιγμή τη δυναμική να προκαλέσει ευρύτερες ανακατατάξεις στην εγγύτερη περιοχή των Βαλκανίων, όμως σίγουρα αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή αστάθειας για τα κράτη που αλληλεπιδρούν με τις εκφάνσεις του, όπως η πΓΔΜ.

Βασική παράμετρο στην ανάλυση του αλβανικού ζητήματος, αποτελούν οι ιδιαίτερες κοινωνικές συνθήκες και τάσεις των κατά τόπους πληθυσμών, που έχουν γενικά δημιουργήσει σημαντικές διαφορές μεταξύ των Αλβανών που κατοικούν στις χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας και αυτών της Αλβανίας.[50] Εξετάζοντας προσεκτικότερα το πρόσφατο ιστορικό έκφρασης του αλβανικού εθνικισμού και αλυτρωτισμού, κυρίως με τη μορφή της ένοπλης βίας, δεν είναι δύσκολο να εντοπίσουμε ότι αυτός πήγασε κατά βάση στο τρίγωνο Κοσσυφοπέδιο - Τέτοβο - Κοιλάδα του Πρέσεβο, με την Πρίστινα να αποτελεί τον ισχυρότερο πόλο. Οι περιοχές αυτές στο παρελθόν αποτέλεσαν ουσιαστικά ενιαίο χώρο διαβίωσης και δραστηριοποίησης για τους Αλβανούς της πρώην Γιουγκοσλαβίας, που ακόμα και σήμερα διατηρούν στενές κοινωνικές και συγγενικές σχέσεις μεταξύ τους. Εξάλλου και τα σημερινά τους σύνορα αποδεικνύονται εύκολα διαπερατά, τόσο για νόμιμες όσο και για παράνομες δραστηριότητες, διατηρώντας έτσι τις στενές σχέσεις και επαφές των αλβανικών πληθυσμών στο εν λόγω τρίγωνο.

Οι Αλβανοί της πΓΔΜ, αποτελώντας επίσης έναν αξιόλογο πόλο ισχύος στην περιοχή, λόγω του πληθυσμιακού τους μεγέθους,[51] τείνουν να αποτελούν μια αυτοδύναμη οντότητα, που παρά τις στενές τους σχέσεις με τους ομοεθνείς τους του Κοσσυφοπεδίου, διατηρούν διακριτούς πολιτικούς στόχους. Η νέα ηγεσία της αλβανικής μειονότητας στην πΓΔΜ που διαμορφώθηκε μετά τη συμφωνία της Αχρίδας, φάνηκε να διεκδικεί ένα ολοένα αυξανόμενο μερίδιο στην πολιτική σκηνή και τη διακυβέρνηση της χώρας, με τελικό αντικειμενικό σκοπό την συγκυριαρχία με τις σλαβομακεδονικές πολιτικές ελίτ. Παρά τη σποραδική βία που σημειώνεται από εξτρεμιστικές και συχνά παράλληλα εγκληματικές ομάδες, δεν διαφαίνεται προς το παρόν ότι η βία θα αποτελέσει ξανά κεντρική επιλογή για την προώθηση των πολιτικών στόχων της αλβανικής μειονότητας. Αυτό βέβαια ισχύει για όσο αυτή

---

[50] Για μια ευρύτερη ανάλυση βλέπε Ιωάννης Αρμακόλας, «Το Νέο Βαλκανικό Παζλ», *Διπλωματία*, Μάιος 2008.

[51] Σύμφωνα με το CIA WORLD FACTBOOK, οι Αλβανοί στην πΓΔΜ τον Ιούλιο του 2016 αποτελούσαν σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία το 25,1% επί συνολικού πληθυσμού 2.100.025 κατοίκων.

αισθάνεται ότι απολαμβάνει μία τουλάχιστον αξιοπρεπή και ισότιμη μεταχείριση στο πλαίσιο του αναθεωρημένου συντάγματος και το όραμα της Ευρω-Ατλαντικής ολοκλήρωσης υπηρετείται με συνέπεια από τις εκάστοτε κυβερνήσεις της πΓΔΜ, μέσα σε ένα περιβάλλον περιφερειακής ασφάλειας και σχετικής σταθερότητας.

Σε αυτό το πλαίσιο και υπό το πρίσμα των γεγονότων που διαδραματίστηκαν στην πΓΔΜ μετά το 1991, μπορούμε με ασφάλεια να εκτιμήσουμε ότι ο σοβαρότερος και πιθανότερος εν δυνάμει παράγοντας για την αποσταθεροποίηση της χώρας σήμερα είναι ο Αλβανικός εθνικισμός, ως συνισταμένη των παρακάτω δεδομένων:

- Παρά την τυπική εφαρμογή των προβλέψεων της συμφωνίας της Αχρίδας, οι κοινότητες των Αλβανών και Σλαβομακεδόνων ουσιαστικά δεν δείχνουν να έχουν συμφιλιωθεί.

- Ο σκληρός πυρήνας της ισχύος του κράτους παραμένει υπό τον έλεγχο των Σλαβομακεδόνων, οι οποίοι δείχνουν να αντλούν την εσωτερική νομιμοποίησή τους από το «Μακεδονικό» ιστορικό παρελθόν και δεν φαίνονται διατεθειμένοι να αποδεχτούν την ιδέα ενός πολυεθνικού (μη «Μακεδονικού») κράτους, με τους Αλβανούς συγκυρίαρχους. Η συστηματική προβολή του «Μακεδονικού» παρελθόντος όμως δημιουργεί έντονη ενόχληση στους Αλβανούς εν γένει. Σαφώς βέβαια οι αλβανικές πολιτικές ελίτ που συμμετέχουν στη νομή της εξουσίας, αν και πιέζουν για περισσότερα οφέλη, ακόμα και με τη στενή έννοια του συμφέροντος κάποιες φορές, δεν φαίνεται ότι θα ευνοούνταν από το σενάριο της αποσταθεροποίησης. Αυτό επειδή μέσα από μία επανάληψη της σύγκρουσης με τους Σλαβομακεδόνες, μάλλον περισσότερα θα έχαναν παρά θα κέρδιζαν, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα, καθώς μέσα σε τέτοιες καταστάσεις συνήθως αναδεικνύονται νέες ηγετικές μορφές και επανακαθορίζονται οι ισορροπίες ισχύος. Το σενάριο της αποσταθεροποίησης όμως δεν αποκλείεται να προκύψει από τη βάση της μειονότητας και προς τα επάνω, ειδικά κάτω από συνθήκες γενικευμένης λαϊκής δυσαρέσκειας και αναταραχής και σε μια περίοδο όπως η τρέχουσα όπου η πολιτική αστάθεια, τα οικονομικά προβλήματα, και η αδυναμία επίλυσης των ανοιχτών θεμάτων με την Ελλάδα, απομακρύνουν την πΓΔΜ από το

στόχο της ενσωμάτωσης στους Ευρω-Ατλαντικούς θεσμούς, δοκιμάζοντας την υπομονή των Αλβανών.

- Η άνοδος του εθνικισμού και λαϊκισμού που σημειώνεται τα τελευταία χρόνια στις δυτικές κοινωνίες, σε συνδυασμό με την απροθυμία διεύρυνσης που εκφράζεται ανοιχτά από πολλές χώρες στην ΕΕ, όπως και το κλίμα κρίσης που απλώνεται μετά το BREXIT, δημιουργούν ένα νέο και σημαντικό κίνδυνο, αυτόν της συνολικής απώλειας για την περιοχή της προοπτικής ένταξης στους Δυτικούς θεσμούς στο ορατό μέλλον.

- Παρά τον αφοπλισμό του 2001, σειρά γεγονότων αποδεικνύουν ότι συνεχίζουν να δρουν στις περιοχές των Αλβανών ένοπλες ομάδες εξτρεμιστών, έτοιμες να επαναλάβουν τον κύκλο της βίας.[52]

- Ο αλβανικός εθνικισμός πλέον τροφοδοτείται και από την ίδια τη μητρική χώρα (Αλβανία) όπου στο βωμό πολιτικών επιδιώξεων, πυκνώνει η εθνικιστική ρητορική.[53]

- Το ενδιαφέρον της Διεθνούς Κοινότητας για την περιοχή δεν είναι τόσο έντονο όσο στο παρελθόν,[54] ενώ η χώρα δεν φαίνεται να διαθέτει κάποια ισχυρή στήριξη από κάποιον από τους ενεργούς παίκτες στην περιοχή των Βαλκανίων. Αυτά τα δεδομένα βέβαια δεν θα ήταν απίθανο να αλλάξουν με ταχύτητα, σε μια περίπτωση ραγδαίας επιδείνωσης της κατάστασης στην περιοχή.

---

[52] Γεγονότα όπως οι συγκρούσεις τον Απρίλιο του 2015 στο Κουμάνοβο, ή οι συγκρούσεις του Νοεμβρίου του 2007 (Macedonia police battle gunmen in Albanian villages, https://www.ft.com/content/8bbf050a-8d3a-11dc-a398-0000779fd2ac) φανερώνουν ότι πυρήνες ενόπλων συνεχίζουν να δρουν στις βορειοδυτικές περιοχές της χώρας. Πάντως η διάκριση του ρόλου αυτών των ομάδων (εθνικιστές, μέλη εγκληματικών ομάδων, ή και τα δύο) δεν είναι εύκολη.

[53] Την τρέχουσα χρονική περίοδο, δηλώσεις του αλβανού πρωθυπουργού Έντι Ράμα δημιουργούν σοβαρές τριβές με την Αθήνα, βλέπε http://www.cnn.gr/news/kosmos/story/55279/enti-rama-pros-ellada-den-tha-meinoyme-siopiloi. Επίσης αλβανικά εθνικιστικά κόμματα όπως το PBK και το PDIU μιλούν ανοιχτά για τα δικαιώματα των Αλβανών που παραμένουν έξω από τα σύνορα της χώρας, καθώς και την προοπτική της συνένωσής τους.

[54] Τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον της Διεθνούς Κοινότητας είναι στραμμένο στη Συριακή κρίση και τον πόλεμο κατά του ISIS, ενώ οι διεθνείς σχέσεις και η πολιτική στην Ευρώπη εν γένει επηρεάζονται σοβαρά από τις επιπτώσεις του μεταναστευτικού προβλήματος. Επίσης τα σημάδια ενός νέου ψυχρού πολέμου μεταξύ Δύσης και Ρωσίας είναι ορατά, την ίδια στιγμή που ένταση επικρατεί και στην περιοχή Ειρηνικού-Σινικής θάλασσας.

Πέρα από τον παραπάνω -εσωτερικό κατά βάση- παράγοντα που δύναται να οδηγήσει την πΓΔΜ σε αποσταθεροποίηση (σενάριο που παρουσιάζεται αναλυτικότερα παρακάτω), μία σειρά από άλλες δευτερεύουσες και εξωγενείς παραμέτρους θα μπορούσαν να επιδεινώσουν ακόμα περισσότερο την ήδη υπάρχουσα προβληματική κατάσταση, επιταχύνοντας έτσι το σενάριο της αποσταθεροποίησης. Τέτοιες παραμέτρους αποτελούν κατ' εξοχήν οι καταγεγραμμένες από τη σύγχρονη διεθνή βιβλιογραφία ως «ασύμμετρες απειλές», όπως παρουσιάζονται παρακάτω:

Ισλαμιστική Τρομοκρατία

Μετά την κατάρρευση του σοσιαλισμού στα Βαλκάνια και την πίεση που δέχθηκαν οι μουσουλμάνοι στις επακόλουθες συγκρούσεις, σημειώθηκε μία προσπάθεια διείσδυσης ισλαμικών «φιλανθρωπικών» ιδρυμάτων, κυρίως από χώρες του κόλπου (Σαουδική Αραβία, Κατάρ) και την Τουρκία, με στόχο την υλική και πνευματική στήριξη και καθοδήγηση των μουσουλμάνων.[55] Σε κάποιες περιπτώσεις τόσο τα κίνητρα όσο και ο τρόπος δράσης αυτών των ιδρυμάτων υπήρξε ιδιαίτερα ύποπτος, όμως σε κάθε περίπτωση τέτοιες δράσεις στήριξαν και ενίσχυσαν το μουσουλμανικό στοιχείο στη δύσκολη φάση έως τη σταθεροποίηση των νέων δημοκρατιών.[56] Αν και στα Βαλκάνια δεν σημειώθηκαν γεγονότα που να αναδεικνύουν υψηλό κίνδυνο ισλαμιστικού φονταμενταλισμού, εν τούτοις αναφορές για συστηματική στρατολόγηση εθελοντών από ισλαμιστικές ομάδες που μάχονται στο Αφγανιστάν, το Ιράκ και τη Συρία στο πλευρό του ISIS, είναι ιδιαίτερα ανησυχητικές και φανερώνουν την ύπαρξη του προβλήματος, έστω και σε χαμηλή ένταση.[57]

Στην πΓΔΜ σήμερα οι μουσουλμάνοι αποτελούν περίπου το 33% του πληθυσμού και είναι κυρίως Αλβανοί. Παρόλο που οι αλβανοί μουσουλμάνοι εν γένει στην καθημερινότητά τους δεν εφαρμόζουν ευλαβικά τις προσταγές του Ισλάμ και της Σαρία, εν τούτοις ο παράγοντας θρησκεία είναι ένα ακόμα αξιολογήσιμο στοιχείο διαφοροποίησης από τους κατά συντριπτική πλειοψηφία χριστιανούς

---

[55] Δρ. Ευάγγελος Βενέτης, *Islam Emerging In The Balkans*, (ΕΛΙΑΜΕΠ, 2015)

[56] Χαρακτηριστική περίπτωση το ίδρυμα Al-Haramain Islamic Foundation (AHIF) στη Βοσνία Ερζεγοβίνη, που συνδέθηκε με την τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα και η δράση του καταγγέλθηκε από τον ΟΗΕ.

[57] Ebi Spahiu, *The Islamic State's Balkan 'Strongholds',* https://jamestown.org/program/the-islamic-states-balkan-strongholds/

Σλαβομακεδόνες. Συμβάντα όπως οι δολοφονίες στη λίμνη Smilkovci, αν και χαρακτηρίστηκαν επισήμως ως πράξεις ισλαμιστικής τρομοκρατίας,[58] δεν κατέδειξαν ισχυρές διασυνδέσεις μεταξύ του Αλβανικού εθνικισμού και του ισλαμικού φονταμενταλισμού, παρόλο που τροφοδότησαν ένα γύρο αντιπαράθεσης μεταξύ των κοινοτήτων.[59] Τυχόν τρομοκρατικά χτυπήματα από ακραίους ισλαμιστές στην πΓΔΜ, με καθαρά θρησκευτικά κίνητρα, δεν θα μπορούσαν να αποκλειστούν, όμως δεν διαφαίνεται ότι αυτά από μόνα τους είναι ικανά να αποσταθεροποιήσουν τη χώρα. Επίσης στην παρούσα χρονική στιγμή όπου η Διεθνής Κοινότητα έχει εξαπολύσει μια γενική αντεπίθεση κατά του ISIS στο Ιράκ και τη Συρία, μάλλον δεν θα είχε πιθανότητες επιτυχίας μια απόπειρα ευρύτερης διείσδυσης του ακραίου ισλαμισμού στα Βαλκάνια.

Συνεπώς, δεν θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ο ισλαμιστικός εξτρεμισμός αποτελεί σημαντικό εν δυνάμει παράγοντα αποσταθεροποίησης για την πΓΔΜ, ακόμα και όταν -από κάποιους- συνδέεται με τον αλβανικό εθνικισμό. Επίσης στην περίπτωση επανάληψης μιας ένοπλης αντιπαράθεσης, εάν το «χαρτί» της θρησκείας παιχτεί από τους Αλβανούς για να προσελκύσει τη συμπάθεια της Δύσης, ή ακόμα και του Ισλαμικού κόσμου, θα διευκολύνει ιδιαίτερα τους Σλαβομακεδόνες στο να ταυτίσουν τον εθνικισμό με τον ακραίο ισλαμισμό και την τρομοκρατία. Μια τέτοια κίνηση από τους Αλβανούς δεν θα ήταν συνετή και οπωσδήποτε θα προκαλούσε την αντίδραση τόσο της Δύσης όσο και της Ρωσίας, που πιθανότατα (μετά και τα πρόσφατα τρομοκρατικά χτυπήματα τζιχαντιστών σε ευρωπαϊκές πόλεις) δεν θα αποδεχτούν τη δράση ισλαμιστών μέσα σε Ευρωπαϊκό έδαφος, με τον τρόπο που το έκαναν παλαιότερα στη Μέση Ανατολή και ειδικότερα στη Συρία, και τις διαστάσεις που πήρε η δράση του ISIS.

Συμπερασματικά, η ισλαμιστική τρομοκρατία ως «ασύμμετρη απειλή» είναι υπολογίσιμη παράμετρος και μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από τις δύο πλευρές, όμως δεν διαφαίνεται ότι θα παίξει κάποιον πρωτεύοντα και καθοριστικής σημασίας ρόλο στις εξελίξεις στη χώρα. Ένα μικρής πιθανότητας σενάριο

---

[58] Σύμφωνα με δηλώσεις της υπουργού Εσωτερικών Gordana Jankuloska, http://macedoniaonline.eu/content/view/20906/2/

[59] Οι συλληφθέντες για τους φόνους που χαρακτηρίστηκαν ισλαμιστές φονταμενταλιστές, είχαν παράλληλα διασυνδέσεις και με τον NLA σύμφωνα με το https://en.wikipedia.org/wiki/Smilkovci_lake_killings

αποσταθεροποίησης με βάση την ισλαμιστική τρομοκρατία παρουσιάζεται παρακάτω.

Το Μεταναστευτικό Πρόβλημα

Η εκρηκτική αύξηση των μεταναστευτικών ροών μέσω της «Βαλκανικής οδού» και το σταδιακό κλείσιμο των συνόρων από τις χώρες του Βορρά, θα μπορούσε να δημιουργήσει (όπως άλλωστε και στην Ελλάδα) καταστάσεις εγκλωβισμού δυσανάλογα μεγάλου αριθμού προσφύγων και μεταναστών, προκαλώντας κοινωνικές εντάσεις, προβλήματα στην οικονομία αλλά και την ασφάλεια. Το πρόβλημα αυτό μπορεί να συσχετιστεί άμεσα και με την τρομοκρατία, καθώς είναι διαπιστωμένο ότι μέσω των μεταναστευτικών ροών μετακινούνται και ακραία ισλαμιστικά στοιχεία. Τζιχαντιστές και πρώην μαχητές των ομάδων της Μέσης Ανατολής και του Αφγανιστάν (με καταγωγή από τα Βαλκάνια ή και όχι) θα μπορούσαν να διεισδύσουν στη χώρα και να έρθουν σε επαφή με τοπικές ομάδες ισλαμιστών, δημιουργώντας σαφώς σοβαρά θέματα ασφάλειας για την περιοχή. Σε μία έκρυθμη κατάσταση, τέτοια στοιχεία και ομάδες μπορούν να δράσουν καταλυτικά (μέσω τρομοκρατικών επιθέσεων και χτυπημάτων) επιταχύνοντας ένα σενάριο αποσταθεροποίησης. Συμπερασματικά, το μεταναστευτικό είναι ένας ακόμα παράγοντας που διαθέτει τα στοιχεία ώστε να επιδράσει καταλυτικά σε ένα σενάριο αποσταθεροποίησης, ειδικά συνδυαζόμενο με την ισλαμιστική τρομοκρατία.

Το Οργανωμένο Έγκλημα[60]

Σε επίσημες αναφορές τόσο του ΝΑΤΟ όσο και της ΕΕ, το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί μία σοβαρή και ανερχόμενη απειλή ασφαλείας.[61] Αν και στην πΓΔΜ δεν έχουν διαπιστωθεί συγκριτικά αυξημένες δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος, είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό το γεγονός ότι έχουν καταγραφεί σαφείς διασυνδέσεις με τον NLA και τον KLA.[62] Όσο οι εγκληματικές

[60] Μία ευρύτερη ανάλυση στο θέμα παρουσιάζεται στο Ι. Αρμακόλας-Α. Ντόκος (επιμ.), Από τα Βαλκάνια στη Νοτιο ανατολική Ευρώπη (Αθήνα: Σιδέρης, 2010) 235

[61] Στο "New Strategic Concept", 2010 του ΝΑΤΟ, το διασυνοριακό έγκλημα κατατάσσεται ως 3η κατά σειρά απειλή ασφάλειας, ενώ στην "Report on the Implementation of the European Security Strategy" (2008) της ΕΕ, κατατάσσεται 2η απειλή, μαζί με την τρομοκρατία.

[62] Vera Stojarová, *Organized Crime in the Western Balkans*, (Institute for Comparative Political Research Faculty of Social Studies, Masaryk University)

δραστηριότητες δεν πατάσσονται αποτελεσματικά και αποδεικνύονται ιδιαίτερα προσοδοφόρες, είναι σαφές ότι η αμφίδρομα επωφελής συνεργασία των ένοπλων εθνικιστικών ομάδων με το οργανωμένο έγκλημα δεν έχει λόγο να τερματιστεί, γεγονός που ενισχύει το λόγο ύπαρξης, τον ρόλο και την ισχύ τους. Είναι προφανές ότι οι δύο χώροι λειτουργούν ως συγκοινωνούντα δοχεία, γεγονός όμως που μπορεί να χρησιμοποιηθεί από την κυβέρνηση της χώρας για τον χαρακτηρισμό των ακραίων εθνικιστικών ομάδων ως «κοινών εγκληματιών». Επίσης αποκτά ιδιάζουσα σημασία το γεγονός ότι πρώην ηγετικά στελέχη των ένοπλων ομάδων, έχουν μεταπηδήσει στην πολιτική και έχουν καταλάβει κυβερνητικές θέσεις. Η διατήρηση τυχόν διασυνδέσεων κυβερνητικών αξιωματούχων με ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος, δίνει βάση στις αλληλοκατηγορίες για θέματα διαφθοράς και επιδεινώνει το κλίμα πολιτικής αστάθειας. Συνεπώς και η παράμετρος αυτή μπορεί επίσης να ενισχύσει ένα σενάριο αποσταθεροποίησης.

Η Άνοδος του Εθνικισμού

Τα τελευταία χρόνια, κυρίως λόγω των εκρηκτικών διαστάσεων του μεταναστευτικού προβλήματος στην Ευρώπη, την οικονομική κρίση και άλλους παράγοντες, παρατηρείται μία σαφής άνοδος στα ποσοστά των εθνικιστικών πολιτικών κομμάτων αλλά και της αντίστοιχης ρητορικής. Η εξέλιξη αυτή εφόσον κλιμακωθεί, θα επιδράσει οπωσδήποτε αρνητικά στις διεθνείς σχέσεις και τη συνεργασία και ενδεχομένως θα ξαναφέρει στο προσκήνιο ξεχασμένες έριδες και διεκδικήσεις. Σε περίπτωση μάλιστα που εθνικιστικά κόμματα ισχυροποιηθούν αρκετά, ή ακόμα και καταλάβουν την εξουσία σε χώρες των Βαλκανίων, το γενικότερο κλίμα σαφώς θα επιδεινωθεί και οι πιθανότητες ενός σεναρίου αποσταθεροποίησης στην πΓΔΜ θα αυξηθούν. Υποθετικά, άνοδος των εθνικιστών στην Αλβανία θα ενθάρρυνε τις αυτονομιστικές και αποσχιστικές τάσεις των Αλβανών στην πΓΔΜ. Άνοδος των εθνικιστών στη Σερβία, μάλλον θα ενίσχυε την αυτοπεποίθηση των Σλαβομακεδόνων, κάνοντάς τους πιο αδιάλλακτους. Άνοδος εθνικιστικών κομμάτων στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία, θα αύξανε την πίεση προς την πΓΔΜ, γεγονός που ίσως θα συσπείρωνε τις δύο κοινότητες, σε καμία όμως περίπτωση δεν θα ευνοούσε την επίλυση των διμερών προβλημάτων, καθώς και μια ομαλή πορεία της χώρας προς τους Δυτικούς θεσμούς.

Το Βασικό Σενάριο Αποσταθεροποίησης

Οι παραπάνω διαπιστώσεις ευνοούν περισσότερο την πιθανότητα ενός σεναρίου όπου μία κατάσταση πολιτικής κρίσης (όπως η υφιστάμενη) και μακράς ακυβερνησίας, όπως και οι οικονομικές τους συνέπειες, θα οδηγούσαν σε κοινωνική ανησυχία, δυσαρέσκεια και αναταραχή -κυρίως την πλευρά των Αλβανών- με επακόλουθες εθνικιστικές εντάσεις, διαδηλώσεις και συγκρούσεις. Σε ένα κλίμα πολιτικής και εθνοτικής πόλωσης, είναι αμφίβολο εάν τα αλβανικά κόμματα θα συνεχίσουν επ' αόριστον, μέσα από πολιτικές συμμαχίες με σλαβομακεδονικές παρατάξεις, να συμμετέχουν σε ατελέσφορες κοινοβουλευτικές διεργασίες, ή θα επιλέξουν την αποχώρηση και αυτονόμησή τους, κλιμακώνοντας περαιτέρω την κρίση. Η κοινωνική και κυρίως εθνοτική ένταση που θα δημιουργηθεί, ασφαλώς θα ευνοήσει την πιθανότητα επανάληψης ενός ακόμα κύκλου βίας από τις ένοπλες αλβανικές εξτρεμιστικές (και παράλληλα εγκληματικές) ομάδες, ενώ η άμεση, σθεναρή και αποτελεσματική αντίδραση της Διεθνούς Κοινότητας, αυτή τη φορά δεν θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη.

Σε μία τέτοια εξέλιξη και εφόσον η βία κλιμακωθεί, μπορεί να λάβει ακόμα και διαστάσεις εμφυλίου πολέμου μεταξύ των κρατικών δυνάμεων ασφαλείας και των αλβανών «ανταρτών». Η χώρα, χωρίς κάποια έξωθεν παρέμβαση και συνδρομή, σταδιακά θα περιέλθει σε μια κατάσταση γενικότερης αποσταθεροποίησης, όπου οι κρατικές δομές και υπηρεσίες θα υπολειτουργούν, το κράτος (στη στοιχειώδη μορφή που θα υπάρχει) θα αδυνατεί να ελέγξει αποτελεσματικά το σύνολο της επικράτειας και των συνόρων του, ενώ ο κοινωνικός και οικονομικός ιστός της χώρας θα έχει διαρραγεί σε σημαντικό βαθμό. Σε συνθήκες ενός γενικευμένου εμφυλίου, θα απειληθεί άμεσα και η ασφάλεια των γειτονικών κρατών, χωρίς να μπορεί να αποκλεισθεί ακόμα και η εμπλοκή τους (άμεση στρατιωτικά ή έμμεση με παροχή υποστήριξης σε κάποια πλευρά), οδηγώντας σε ένα ακόμα ευρύτερο κύκλο σύγκρουσης και αποσταθεροποίησης.

Επιπρόσθετα, μία κατάσταση επανάληψης γεγονότων όπως αυτά του 2001, δεν θα είναι το ίδιο εύκολο να επιλυθεί σύντομα στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για δεύτερη φορά, καθώς είναι βέβαιο ότι οι διεκδικήσεις των δύο πλευρών πλέον θα ενταθούν και θα διαφοροποιηθούν, και οπωσδήποτε καμία πλευρά δεν θα αρκεστεί απλά σε μέτρα θεσμικού περιεχομένου όπως στην Αχρίδα. Σε αυτές τις

συνθήκες, μία αδύναμη «Μακεδονία» ίσως να μην είναι σε θέση να αποτρέψει την αυτονόμηση ή και απόσχιση των αλβανικών περιοχών της, γεγονός που θα ανατρέψει ανησυχητικά την υφιστάμενη ισορροπία στην περιοχή. Το εναπομείναν σαφώς μικρότερο εδαφικά και πληθυσμιακά τμήμα της χώρας, είναι εξαιρετικά αμφίβολο εάν θα μπορέσει να ανακάμψει σύντομα με τις δικές του δυνάμεις από ένα τέτοιο σοκ, ή θα καταστεί ένα «αποτυχημένο κράτος» (failed state) στα βόρεια σύνορά μας, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την ασφάλεια της Ελλάδας, σε μια εποχή που το μεταναστευτικό πρόβλημα όπως και η ισλαμιστική τρομοκρατία έχουν λάβει εκρηκτικές διαστάσεις.[63]

Η Πιθανότητα

Όσον αφορά τώρα την πιθανότητα εξέλιξης ενός σεναρίου αποσταθεροποίησης, αυτή θα εξαρτηθεί κυρίως από τις επερχόμενες πολιτικές εξελίξεις και είναι μάλλον δύσκολο να εκτιμηθεί πριν την ολοκλήρωση των προγραμματισμένων για τον Δεκέμβριο (2016) γενικών εκλογών και τη γνωστοποίηση των αποτελεσμάτων. Εφόσον το αποτέλεσμα και οι μετεκλογικές διεργασίες φέρουν στην εξουσία ένα ισορροπημένο κυβερνητικό σχήμα, με προοπτική μακράς διακυβέρνησης και προσηλωμένο στον στόχο της ένταξης στους Δυτικούς θεσμούς, αυτό σίγουρα θα απομάκρυνε πιθανές αρνητικές εξελίξεις. Μία ακόμα διακυβέρνηση όπως αυτή του Gruevski, που θα συνέχιζε την πολιτική ενίσχυσης του «Μακεδονικού» στοιχείου στη χώρα, σαφώς θα δυσαρεστούσε τους Αλβανούς, ιδιαίτερα εάν δεν συνδυαστεί με κάποια εμφανή πρόοδο στα θέματα της ονομασίας και της ένταξης στους Δυτικούς θεσμούς. Μία τέτοια εξέλιξη θα αυξήσει σε κάποιο βαθμό την πιθανότητα ενός σεναρίου αποσταθεροποίησης, εφόσον συνδυαστεί και με κάποια άλλη αρνητική παράμετρο (νέα πολιτική κρίση, κοινωνική αναταραχή - έξαρση εθνικισμού κλπ). Τέλος, σε περίπτωση όπου η τρέχουσα πολιτική και ηθική κρίση στα Σκόπια, η οικονομική κάμψη και η λαϊκή δυσαρέσκεια και αναταραχή συνεχιστούν για μεγάλο χρονικό διάστημα, χωρίς προοπτική εξόδου, το σενάριο της αποσταθεροποίησης θα γίνεται ολοένα και πιο πιθανό.

[63] Οι πιθανές συνέπειες από μια τέτοια εξέλιξη αναλύονται στο κεφάλαιο Δ΄

Άλλα Σενάρια Αποσταθεροποίησης

Παρακάτω παρουσιάζονται περιληπτικά και πρόσθετα -λιγότερο πιθανά- σενάρια, που θα μπορούσαν όμως να οδηγήσουν την πΓΔΜ σε μια κατάσταση αποσταθεροποίησης, κυρίως εφόσον υλοποιούνταν συνδυαστικά. Γενικά, λόγω των ειδικότερων προβλημάτων που αντιμετωπίζει η χώρα (έλλειψη ομοψυχίας λόγω της εθνοτικής διαίρεσης, πολιτική κρίση, έλλειψη εμπιστοσύνης προς την κυβέρνηση, κοινωνική ένταση) και των λεπτών ισορροπιών που υφίστανται την τρέχουσα χρονική περίοδο, οποιοδήποτε συμβάν προκαλούσε μια ευρύτερη κοινωνική αναταραχή ή συγκρουσιακή κατάσταση, θα μπορούσε να δώσει την ώθηση προς μία αλληλουχία γεγονότων που θα οδηγούσαν στην αποσταθεροποίηση της χώρας. Τέτοια συμβάντα θα μπορούσαν να είναι:

- Μία ευρεία επιστροφή-διείσδυση ακραίων ισλαμιστών (παρόμοια με αυτή που παρατηρείται στη Β. Αφρική-Λιβύη) μέσω των αυξημένων μεταναστευτικών ροών, θα μπορούσε να δημιουργήσει ισχυρούς πυρήνες εμπειροπόλεμων τρομοκρατών στις ευρύτερες μουσουλμανικές και αλβανικές περιοχές που εκτείνονται από τη Βοσνία Ερζεγοβίνη και διαμέσω του Κοσσυφοπεδίου έως και τις βορειοδυτικές επαρχίες της πΓΔΜ. Οι ομάδες αυτές, εμπνεόμενες από το όραμα δημιουργίας ενός Ισλαμικού κράτους στην περιοχή, θα ήταν σε θέση, στρατολογώντας και ντόπιους ακραίους μουσουλμάνους, να δημιουργήσουν μια αξιόμαχη δύναμη, ικανή να ελέγξει ορεινές και δυσπρόσιτες περιοχές στα σύνορα της πΓΔΜ με το Κοσσυφοπέδιο και την Αλβανία (Τέτοβο, Γκόστιβαρ). Έχοντας ως βάση αυτές τις περιοχές και λαμβάνοντας υποστήριξη από αντίστοιχες ομάδες εκτός των συνόρων, η δύναμη αυτή θα ήταν σε θέση να εμπλακεί σε συστηματικό ένοπλο αγώνα με τις δυνάμεις ασφαλείας της πΓΔΜ, δημιουργώντας οπωσδήποτε συνθήκες αποσταθεροποίησης της χώρας.

- Η αδυναμία ελέγχου και αποτελεσματικής καταστολής του οργανωμένου-διασυνοριακού εγκλήματος στην πΓΔΜ, που θα μπορούσε να οδηγήσει σε γιγάντωση του προβλήματος. Σε μία τέτοια περίπτωση, οργανωμένες εγκληματικές ομάδες θα μπορούσαν να προχωρήσουν σε πράξεις όπως δολοφονίες, απαγωγές και δωροδοκίες υψηλόβαθμων πολιτικών,

κρατικών λειτουργών, δικαστικών κλπ. Τέτοιες συνθήκες ακραίας εγκληματικότητας και σε συνδυασμό με μία κατάσταση πολιτικής αστάθειας (όπως η τρέχουσα) με αλληλοκατηγορίες για διαφθορά, συνεργασία πολιτικών προσώπων με τους εγκληματικούς κύκλους κλπ, είναι βέβαιο ότι θα έφερναν τη χώρα αντιμέτωπη με το φάσμα της αποσταθεροποίησης.

- Μία ευρεία κυβερνοεπίθεση (από το εσωτερικό ή και το εξωτερικό), που θα στόχευε τα κυβερνητικά και αμυντικά πληροφοριακά συστήματα της πΓΔΜ, τα τραπεζικά δίκτυα, όπως και συστήματα ελέγχου εργοστασίων ενέργειας, υδροδότησης κλπ. δημιουργώντας χάος και αναταραχή. Σε τέτοιες περιπτώσεις είναι σχεδόν αδύνατο να αποκαλυφθούν με απόλυτη σιγουριά οι υπαίτιοι της επίθεσης, δημιουργώντας ιδανικές συνθήκες για κοινωνική και εθνοτική αντιπαράθεση και σύγκρουση.

- Η χρήση στο έδαφος της χώρας ενός όπλου μαζικής καταστροφής (πυρηνικού, βιολογικού ή χημικού), που θα μπορούσε να αποκτηθεί και να χρησιμοποιηθεί από Αλβανούς ή ισλαμιστές εξτρεμιστές, ή ακόμα και μέλη του οργανωμένου εγκλήματος, κατά νευραλγικών κυβερνητικών ή κρατικών στόχων, προκαλώντας πολυάριθμα θύματα, καταστροφές και ταυτόχρονα φόβο και πανικό στους πολίτες.

- Μία μεγάλη περιβαλλοντική καταστροφή ή βιομηχανικό ατύχημα, που θα επέφερε σημαντικό αριθμό θυμάτων, εκτοπισμό ανθρώπων και απώλειες περιουσιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΓΓΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ

Ορισμοί

Κατά τον J. Rosenau η εξωτερική πολιτική ορίζεται ως η προσπάθεια ενός οργανωμένου κοινωνικού συνόλου να ελέγξει το εξωτερικό περιβάλλον του, με την αξιοποίηση των ευνοϊκών και την μεταβολή των δυσμενών γι' αυτό καταστάσεων προς το καλύτερο.[64] Σύμφωνα με τον Η. Κουσκουβέλη, η εξωτερική πολιτική έχει ως αντικείμενο τις σχέσεις ή τα προβλήματα πάσης φύσεως ενός κράτους με τους άλλους παράγοντες του διεθνούς συστήματος (κράτη, οργανισμούς διαφόρων τύπων) και, κυρίως, με τους γείτονες. Σε κάθε περίπτωση -όπως προσθέτει- η εξωτερική πολιτική είναι πρωταρχικά Πολιτική και άρα εξ' ορισμού αφορά στη λήψη αποφάσεων για τη διεκδίκηση, απόκτηση, κατανομή ή ανακατανομή αξιών (στόχων), ή σύμφωνα με ένα δεύτερο ορισμό της Πολιτικής, είναι η τέχνη του εφικτού.[65]

Η εξωτερική πολιτική οφείλει, μέσα από μία ορθολογική διαδικασία, να θέτει συγκεκριμένους στόχους -ανάλογα με τα διαθέσιμα μέσα- και να ορίζει προτεραιότητες. Ένα κράτος, θα πρέπει να προσαρμόζει την ένταση με την οποία επιδιώκει την υλοποίηση ενός στόχου, ή και να τον επαναπροσδιορίζει, ανάλογα με τις γενικότερες εξελίξεις και τα εκάστοτε δεδομένα. Η επιδίωξη των στόχων ενός κράτους συχνά θα δημιουργήσει τριβές και συγκρούσεις με άλλους κρατικούς ή μη δρώντες, καθώς τα εθνικά συμφέροντα των κρατών συνήθως δεν ταυτίζονται. Οπωσδήποτε όμως παρουσιάζονται και περιπτώσεις όπου η σύμπλευση των συμφερόντων τους, μπορεί να οδηγήσει τα κράτη σε συνεργασίες.

Η ασφάλεια, στην παραδοσιακή της έννοια ταυτίζεται με την ασφάλεια του κράτους και προεξάρχοντα ρόλο έχει η στρατιωτική ασφάλεια, με έμφαση στη φυσική αντίληψη του χώρου και των απειλών κατά της εδαφικής ακεραιότητας και της εθνικής κυριαρχίας. Σε μια πιο σύγχρονη και διευρυμένη προσέγγιση της έννοιας

---

[64] Γ. Βοσκόπουλος, *Ελληνική εξωτερική πολιτική. Από τον 20ο στον 21ο αιώνα* (Αθήνα: Παπαζήσης, 2005), 133

[65] Η. Κουσκουβέλης, *Για μια Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, http://www.diethneis-sxeseis.gr/site/files/HellForPol2.pdf,

συμπεριλαμβάνεται και η ασφάλεια της κοινωνίας, μέσω των μη στρατιωτικών διαστάσεων της ασφάλειας. Ο ευρύτερος σύγχρονος ορισμός περιλαμβάνει τη στρατιωτική, οικονομική, κοινωνική, ενεργειακή και περιβαλλοντική ασφάλεια, ενώ παράλληλα αναγνωρίζεται ότι αυτή επηρεάζει εκτός από τα κράτη, τις κοινωνίες, αλλά και τους μη κρατικούς δρώντες.

Έγκυροι διεθνείς φορείς και οργανισμοί σε πρόσφατες εκθέσεις τους εντοπίζουν ως τις πλέον σημαντικές απειλές ασφάλειας για τον σύγχρονο (δυτικό κυρίως) κόσμο, τη διασπορά των όπλων μαζικής καταστροφής, την τρομοκρατία, το οργανωμένο - διασυνοριακό έγκλημα, τις επιθέσεις στον κυβερνοχώρο, τον ενεργειακό εφοδιασμό, την κλιματική αλλαγή, όπως και τις περιβαλλοντικές απειλές.[66]

Ελληνική Εξωτερική Πολιτική - Γενικά

Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική (ΕΕΠ) όπως είναι φυσικό επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τη γεωγραφική θέση της χώρας μας. Η Ελλάδα, μία μικρή χώρα της Ευρωπαϊκής περιφέρειας με σταθερά Δυτικό προσανατολισμό, βρίσκεται στην αιχμή της Βαλκανικής χερσονήσου και σε επαφή τόσο με την Τουρκία, όσο και με το περιβάλλον της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Σχεδόν πάντοτε από την ίδρυσή της ως ανεξάρτητο κράτος, βρέθηκε υπό την «κηδεμονία» κάποιας από τις Μεγάλες Δυνάμεις του Δυτικού κόσμου (παλαιότερα της Αγγλίας και πιο πρόσφατα των ΗΠΑ) και κάθε εθνική και εδαφική της επέκταση ή απώλεια, αποφασίστηκε στο τραπέζι των διπλωματικών διαπραγματεύσεων, συνήθως σε κάποια ευρωπαϊκή πρωτεύουσα. Συνεπώς για την Ελλάδα, πολλά κερδήθηκαν και χάθηκαν από τους χειρισμούς της ΕΕΠ και λιγότερα από την σκληρή στρατιωτική ή οικονομική της ισχύ στην περιοχή.

Η χώρα μας, αν και σχεδόν πάντοτε στη νεότερη ιστορία της βρέθηκε στο πλευρό νικηφόρων συμμαχικών συνασπισμών στις σημαντικότερες και παγκόσμιες πολεμικές αναμετρήσεις, στην πράξη ζει μονίμως σε μία ιδιότυπη κατάσταση πολιορκίας (όχι πάντα πραγματικής) υπό το φόβο κυρίως της Τουρκικής απειλής, γεγονός που διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό της εξωτερική πολιτική και την πολιτική

[66] «Ετήσια Έκθεση της Ύπατης Εκπροσώπου της Ένωσης για τις Εξωτερικές Υποθέσεις και την Πολιτική Ασφάλειας» (2009, 2011) και NATO, New Strategic Concept", 2010

ασφάλειάς της. Στο Βαλκανικό υποσύστημα ασφαλείας, μετά την ένταξη στη Βορειοατλαντική συμμαχία, η Ελλάδα ουσιαστικά θωρακίστηκε έναντι της απειλής από τους βόρειους γείτονές της, γεγονός που υποβάθμισε σε κάποιο βαθμό τη σημασία αυτού του χώρου για την ΕΕΠ, αφού η χώρα μας σχεδόν είχε «απομονωθεί» πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά από τις υπόλοιπες Βαλκανικές χώρες.

Ιδιαίτεροι Παράγοντες που Διαμορφώνουν την ΕΕΠ

Η διαμόρφωση και ο καθορισμός των προτεραιοτήτων της ΕΕΠ, παρουσιάζει κάποιες ιδιομορφίες σε σχέση με τα κλασσικά μοντέλα που ακολουθούν οι διπλωματικές υπηρεσίες των περισσοτέρων κρατών, κυρίως στο δυτικό κόσμο. Σύμφωνα με τον Β. Γκίκα: «το ελληνικό σύστημα εξωτερικής αρμοδιότητας θεμελιώνεται στην αυστηρή διάκριση αρμοδιοτήτων μεταξύ των κρατικών οργάνων των επί μέρους κρατικών λειτουργών. Ως εκ τούτου δεν υφίστανται καταρχήν «συνδυασμένες εξουσίες», τις οποίες θα ασκούσαν από κοινού όργανα της εκτελεστικής και της νομοθετικής λειτουργίας....Η λογική των «συνδυασμένων εξουσιών» υποδηλώνει στην πραγματικότητα μια αντίληψη «κοινοβουλευτικοποίησης», με την έννοια της πιο ενεργού συμμετοχής της Βουλής στον καθορισμό της εξωτερικής πολιτικής....Συνεπώς, ο καθορισμός της ΕΕΠ οργανώνεται και υλοποιείται καταρχήν ως συνταγματική προνομία της κυβέρνησης».[67]

Επίσης, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Π. Ιωακειμίδης: «..όπως η υπόλοιπη διοίκηση, το ΥΠΕΞ είναι επίσης θύμα της γενικότερης παθολογίας που επηρεάζει τη διοικητική μηχανή...οι εσωτερικές δυναμικές, οι διαπροσωπικές σχέσεις και οι πολιτικοί ρόλοι και προφίλ διαμορφώνονται από πολιτικές σκοπιμότητες πελατειακής φύσης...Η διπλωματική υπηρεσία αντιμετωπίζει τον ρόλο της περισσότερο ως αυτόν της εφαρμογής πολιτικών αποφάσεων ...παρά ως πηγή εναλλακτικών πολιτικών επιλογών...η Ελλάδα (έως το τέλος της δεκαετίας του 1990) στερείτο μιας συστημικής θεσμικής δομής για τον σχεδιασμό της εξωτερικής πολιτικής...Η απουσία μιας τέτοιας δομής θέτει τους μεμονωμένους σχεδιαστές πολιτικής στο κέντρο της διαδικασίας διαμόρφωσης εξωτερικής πολιτικής, με τον

[67] Π. Τσάκωνας, *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική. Μία Συνολική Προσέγγιση* (Αθήνα: Σιδέρης, 2003) 62

υπουργό Εξωτερικών, ή περιστασιακά τον πρωθυπουργό, να γίνεται ο μόνος σχεδιαστής εξωτερικής πολιτικής, ο οποίος λειτουργεί έξω από τα όρια κάποιου συλλογικού σώματος/ οργάνου θεσμικής δομής...Επιπλέον, ο τρόπος τοποθέτησης μαξιμαλιστικών και, σε μεγάλο βαθμό μη ορθολογικών, επιδιώξεων εξωτερικής πολιτικής κάτω από την επιρροή εκλογικών παραγόντων, οδήγησε την ΕΕΠ σε αντιπαράθεση με την ΕΕ, τη διεθνή κοινότητα γενικότερα, τα ισχυρά οικονομικά συμφέροντα που δρουν στην ελληνική κοινωνία, καθώς και τμήματα του κυβερνώντος κόμματος και ελίτ».[68]

Τα παραπάνω σαφώς υποδηλώνουν ότι η ΕΕΠ δεν χαράχθηκε διαχρονικά από αρμόδια και εξειδικευμένα θεσμικά όργανα, με συνέπεια και συνέχεια, και μέσα από μία διαδικασία ορθολογικής ανάλυσης και εξέτασης των εφικτών επιλογών, σε αναλογία με τα διαθέσιμα μέσα. Τα κατά καιρούς εμφανώς δυσμενή αποτελέσματα των λανθασμένων προσωπικών και πολιτικών επιλογών της ΕΕΠ, έχουν συχνά οδηγήσει τη χώρα μας σε περιττές και ατελέσφορες περιπέτειες, ακόμα και εθνικές καταστροφές, που εν τέλει δεν εξυπηρέτησαν με κανένα τρόπο τα ζωτικά εθνικά συμφέροντα. Ως χαρακτηριστικά παραδείγματα θα μπορούσαν να αναφερθούν οι μεταστροφές της ΕΕΠ στις αρχές του 20ου αιώνα, όταν η εξουσία άλλαζε από τους «Βενιζελικούς» στους «Μοναρχικούς» (περίοδος Εθνικού Διχασμού-Μικρασιατικής Καταστροφής), η ανούσια αντιαμερικανική και αντιευρωπαϊκή ρητορική της δεκαετίας του 1980, που μάλλον στόχευε απλά τη συναισθηματική φόρτιση των ψηφοφόρων, όπως και οι λανθασμένες επιλογές των αρχών της δεκαετίας του 1990 στο θέμα της πΓΔΜ.

Η Ελληνική Βαλκανική Εξωτερική Πολιτική στον Ψυχρό Πόλεμο - Συνοπτική Παρουσίαση

Μετά το Β΄ ΠΠ, η ΕΕΠ σε μεγάλο βαθμό καθορίστηκε από την ένταξη της χώρας στις Δυτικές συμμαχικές αμυντικές δομές και την Αμερικάνική «κηδεμονία» που επιβλήθηκε μέσα στις οριακές συνθήκες του εμφυλίου. Σε αυτό το πλαίσιο, η κυρίαρχη απειλή προέρχονταν από τις κομμουνιστικές χώρες του βορρά και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, ενώ η εξομάλυνση των σχέσεων με τη σύμμαχο πλέον Τουρκία θεωρούνταν επιβεβλημένη.

---

[68] Ibid., 91-136

Παρά τις σοβαρές εντάσεις που δημιουργήθηκαν στις ελληνογιουγκοσλαβικές σχέσεις κυρίως κατά τον ελληνικό εμφύλιο,[69] αλλά και το αγκάθι του Μακεδονικού ζητήματος, οι σχέσεις των δύο χωρών γρήγορα αποκαταστάθηκαν πλήρως υπό την πίεση κυρίως εξωγενών παραγόντων.[70] Η ΕΕΠ εκείνη τη χρονική στιγμή, αν και διέβλεπε στο Μακεδονικό πιθανές εδαφικές διεκδικήσεις από τη Γιουγκοσλαβία, προφανώς θεώρησε ότι οι Σλαβόφωνοι της περιοχής ως «Σλαβομακεδόνες» υπό τον έλεγχο της Γιουγκοσλαβίας του Τίτο, αποτελούσαν μικρότερη απειλή απ' ότι ως «Βούλγαροι» υπό τον έλεγχο του Στάλιν, και γι' αυτό δεν ανακίνησε συστηματικά το ζήτημα. Εξάλλου μετά το 1952 και την ένταξη της χώρας μας στο ΝΑΤΟ, η Βόρειο-Ατλαντική συμμαχία παρείχε επαρκείς πλέον εγγυήσεις απέναντι σε οποιαδήποτε απειλή από τον βορρά. Το αίσθημα ασφάλειας για την Ελλάδα ενισχύθηκε επίσης σημαντικά και με την υπογραφή ειδικής αμυντικής συμφωνίας με τις ΗΠΑ (1953) που άνοιγε το δρόμο για την εγκατάσταση Αμερικανικών βάσεων στη χώρα μας.

Οπωσδήποτε οι βαθύτεροι γνώστες των θεμάτων της περιοχής γνώριζαν την προβληματική κατάσταση που δημιουργούσε η κατασκευή μιας «Δημοκρατίας της Μακεδονίας» στα βόρεια σύνορά μας, έστω και ως ομόσπονδο κρατίδιο. Όμως η ανάγκη εξισορρόπησης της απειλής που αποτελούσε παραδοσιακά για την Ελλάδα η Βουλγαρία, καθώς και η ιδιάζουσα και τυπικά εμπόλεμη κατάσταση με την Αλβανία, επέβαλαν τη δημιουργία τουλάχιστον ενός κλίματος ύφεσης στα ανοικτά θέματα με τη Γιουγκοσλαβία του Τίτο, που παρουσιάζονταν πιο διαλλακτική και ανοιχτή στην προσέγγιση με τη Δύση.[71]

Υπό αυτό το πρίσμα, τις επόμενες δεκαετίες και έως το 1991, αν και η τοπική ηγεσία των Σκοπίων όπως και «Μακεδονικές πατριωτικές» οργανώσεις του εξωτερικού συχνά έθεταν θέματα προστασίας των δικαιωμάτων της «Μακεδονικής μειονότητας» στην Ελλάδα, η ΕΕΠ τηρούσε εν γένει χαμηλούς τόνους στις

---

[69] Κορυφαίο πρόβλημα υπήρξε η υποστήριξη του Δημοκρατικού Στρατού από τη Γιουγκοσλαβία. Μετά τη λήξη του εμφυλίου, σημαντικά θέματα ήταν τα παιδιά του «παιδομαζώματος», όπως και οι Σλαβόφωνοι πολιτικοί πρόσφυγες στη Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μακεδονίας, που πλέον αυτοπροσδιορίζονταν ως «Αιγαιάτες Μακεδόνες».

[70] Σύμφωνα με τον Σπ. Σφέτα (Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 18-11-2012), με παρέμβαση των Αμερικανών και Άγγλων, επί κυβερνήσεων Ν. Πλαστήρα και Σ. Βενιζέλου το 1950, οι σχέσεις Ελλάδας - Γιουγκοσλαβίας αποκαταστάθηκαν πλήρως.

[71] Μετά τη ρήξη στις σχέσεις Τίτο - Στάλιν και την αποπομπή της από την Κομινφόρμ το 1948, η Γιουγκοσλαβία αντιμετώπισε μια εχθρική στάση από την ΕΣΣΔ και τους δορυφόρους της και στράφηκε στη Δύση για οικονομική στήριξη και συνεργασία.

αντιδράσεις της, σε μια προσπάθεια να διατηρήσει το καλό κλίμα στις σχέσεις της με την κεντρική κυβέρνηση στο Βελιγράδι. Μεταξύ των δύο χωρών υπογράφηκαν πλήθος συμφωνιών στενής συνεργασίας και σε πολλαπλά πεδία.[72] Υπήρξαν πάντως και στιγμές αντιπαράθεσης, με αφορμή τις κατηγορίες που εκτόξευαν τα Σκόπια (υπό την ανοχή ή και κάλυψη του Βελιγραδίου) για καταπίεση της «μειονότητας».[73] Σε αυτό το θέμα, δεν έλειπε και η εμπλοκή της Βουλγαρίας, που και αυτή συχνά μέσω οργανώσεων στο εξωτερικό (με πιο γνωστή την Macedonian Patriotic Organization), προέβαλε τις δικές τις θέσεις και απόψεις περί «Βουλγαρικής» και όχι «Μακεδονικής» μειονότητας.

Όσον αφορά τις σχέσεις της Ελλάδας με τη Βουλγαρία, μετά από μία αρχική ένταση με αφορμή την τήρηση των όρων της Συνθήκης των Παρισίων (1946) αλλά και τις παρενέργειες του ελληνικού εμφυλίου, αυτές σταδιακά μετά το 1954 βελτιώθηκαν και αποκαταστάθηκαν πλήρως το 1964, εντεταγμένες όμως πάντα λίγο έως πολύ στο πλαίσιο που επέβαλε ο Ψυχρός Πόλεμος στα μέλη του κάθε στρατοπέδου. Με την Αλβανία όμως και λόγω του Βορειοηπειρωτικού ζητήματος, οι σχέσεις παρέμειναν από ψυχρές έως εχθρικές, παρόλο που μετά το 1952 η χώρα μας αποκήρυξε την επιλογή της βίας.[74]

Τη δεκαετία του 1950, ένα άλλο σημαντικότερο εθνικό θέμα, το Κυπριακό, κάνει δραματικά την εμφάνισή του στο προσκήνιο και μαζί με τα θέματα των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης σχεδόν μονοπωλούν στο εξής τους σχεδιασμούς και τις δράσεις της ΕΕΠ. Αυτά τα κρίσιμα και ζωτικής σημασίας για τον Ελληνισμό θέματα, οπωσδήποτε υποβάθμισαν τα παλαιότερα προβλήματα με τους βόρειους γείτονες και η ΕΕΠ γενικότερα θα μπορούσε να ειπωθεί ότι επιδίωξε την ανάπτυξη πλέον με αυτούς ενός θετικού κλίματος συνεργασίας, που φάνηκε ότι επιτεύχθηκε πλήρως τουλάχιστον με τη Βουλγαρία και τη Γιουγκοσλαβία, τα χρόνια μετά το 1974.

---

[72] Χαρακτηριστικότερες, η τριμερής-αμυντική Συνθήκη Φιλίας και Συνεργασίας το 1953 (Ελλάς, Γιουγκοσλαβία, Τουρκία), η συμφωνία μεθοριακής επικοινωνίας του 1959 καθώς και σειρά συμφωνιών για τη χρήση του λιμένα της Θεσσαλονίκης και τη σιδηροδρομική σύνδεση με τη Γευγελή.

[73] Μια τέτοια έντονη αντιπαράθεση σημειώθηκε το διάστημα 1960-62 και τερματίστηκε με τη συμφωνία Αβέρωφ-Πόποβιτς.

[74] Γιάννης Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική* (Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1989), 56

Μετά το 1991

Τη στιγμή που η πρώην Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μακεδονίας ανακήρυξε με δημοψήφισμα την ανεξαρτησία της τον Σεπτέμβριο του 1991, ένα σημαντικό αλλά και ιδιάζον πρόβλημα που επί δεκαετίες κρύβονταν επιμελώς «κάτω από το χαλί», πρόβαλε με τον πλέον δυσάρεστο τρόπο για την ΕΕΠ. Αν και το χρονικό της υπόθεσης είναι λίγο έως πολύ γνωστό,[75] κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν κάποια σημαντικά σημεία στην εξέλιξη του θέματος:

- Η ελληνική κυβέρνηση από την πρώτη στιγμή, έθεσε όρους για την αναγνώριση του νέου κράτους (στο Υπουργικό συμβούλιο της 4-12-91), μεταξύ των οποίων και τη μαξιμαλιστική θέση -που εξέφραζε κυρίως ο τότε Υπουργός Εξωτερικών Α. Σαμαράς- για την απαλοιφή του όρου «Μακεδονία» από την ονομασία. Η θέση αυτή υιοθετήθηκε και σε επίπεδο πολιτικών αρχηγών, παρόλο που εκ των υστέρων φάνηκε ότι αυτό δεν αποτελούσε αδιαπραγμάτευτη άποψη ούτε του τότε Πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη αλλά ούτε και της πλειοψηφίας των αρχηγών.[76] Γενικά, η ελληνική πλευρά στην αρχική φάση, φάνηκε να βρίσκεται σε μία σύγχυση ως προς το αν απέκλειε ή διαπραγματευόταν κάποια σύνθετη ονομασία που θα συμπεριλάμβανε τον όρο «Μακεδονία».

- Καθοριστική σημασία στη διαδικασία της ανεξαρτητοποίησης των πρώην Γιουγκοσλαβικών δημοκρατιών είχαν οι αποφάσεις της Υπουργικής Συνόδου της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας (ΕΠΣ). Καταλύτης των εξελίξεων υπήρξε η Γερμανία, που για την εξυπηρέτηση δικών της στρατηγικών σχεδιασμών στην περιοχή, απειλούσε με μονομερή αναγνώριση των νέων δημοκρατιών, παρόλο που αυτό δεν συμβάδιζε με την υπάρχουσα δεοντολογία που επέβαλε στα κράτη-μέλη τη διαμόρφωση, μέσα από μια διαδικασία διαλόγου, κοινών θέσεων. Αν και η ΕΠΣ υιοθέτησε εν γένει τις Ελληνικές θέσεις, δεν διατύπωσε στα κείμενά

[75] Αναλυτική παρουσίαση του θέματος γίνεται από τον Α. Τζιαμπίρη στο *Ευρωπαϊκή Ένωση και Μακεδονικό Ζήτημα*, http://www.imma.edu.gr/imma/history/19.html
[76] "Τα Σκόπια και η σύσκεψη των αρχηγών," *Το Βήμα, Νοεμβρίου 3, 2007,* http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=218338

της σαφή θέση που να αποκλείει τη χρήση του όρου «Μακεδονία» στην ονομασία του νέου κράτους, με οποιονδήποτε τρόπο.

- Το θέμα της ονομασίας απέκτησε ιδιαίτερη πολιτική βαρύτητα μετά από συλλαλητήριο στη Θεσσαλονίκη όπου συμμετείχαν περίπου ένα εκατομμύριο πολίτες. Σύμφωνα με τον Α. Τζιαμπίρη: «Το συλλαλητήριο της Θεσσαλονίκης στήριξε τη μαξιμαλιστική θέση για το ζήτημα του ονόματος... Με τον τρόπο αυτό, συνέδεσε το ζήτημα του ονόματος της ΠΓΔΜ με αυθεντικές ανησυχίες, πάθη και πατριωτισμό, που μπορούν να εκδηλωθούν μόνο από την ελεύθερα εκφρασμένη και ειλικρινή βούληση ενός εκατομμυρίου ανθρώπων που διαδηλώνουν στους δρόμους...το γεγονός ότι σχεδόν το ένα δέκατο του πληθυσμού της χώρας στήριζε ένθερμα μία συγκεκριμένη θέση για ένα ζήτημα που αφορούσε σαφώς την εξωτερική πολιτική, είχε αναπόφευκτα τις επιπτώσεις του. Ο λαός αποτέλεσε σημαντικό -αν όχι πρωταγωνιστικό- παράγοντα στις διπλωματικές προσπάθειες της Ελλάδος, όχι μόνο λόγω της εκλογικής του δυνάμεως που εκδηλώνεται κάθε τέσσερα χρόνια, αλλά κυρίως λόγω της διαρκούς υπενθύμισης και της πιέσεως που ασκούσε για την συγκεκριμένη πολιτική που θα έπρεπε να ακολουθήσει η κυβέρνηση στο θέμα της ΠΓΔΜ. Πρέπει να τονίσουμε ότι το συλλαλητήριο της Θεσσαλονίκης αποτέλεσε την αφετηρία μιας διαδικασίας αλληλεπιδράσεων μεταξύ της εξωτερικής πολιτικής, της εσωτερικής πολιτικής και του εθνικισμού...αυτή η αλληλεπίδραση κορυφώθηκε στο Δεύτερο Συμβούλιο των Πολιτικών Αρχηγών, που πραγματοποιήθηκε στις 13 Απριλίου του 1992 υπό την προεδρία του τότε Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας, Κωνσταντίνου Καραμανλή». Ουσιαστικά οι έλληνες πολιτικοί στο σύνολό τους αντιλήφθηκαν ότι εκείνη τη χρονική στιγμή, η υιοθέτηση μιας πιο ελαστικής διαπραγματευτικής γραμμής από οποιαδήποτε κυβέρνηση, πολιτικό κόμμα ή προσωπικότητα, θα χαρακτηρίζονταν απλά προδοτική και θα οδηγούσε σε πολιτικό αφανισμό όποιον τη στήριζε.

- Η διεθνής κοινότητα επέδειξε έντονο ενδιαφέρον και δραστηριοποιήθηκε με ταχύτητα στην κατεύθυνση της εξεύρεσης μιας αμοιβαία αποδεκτής συμβιβαστικής λύσης. Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας,

υποβλήθηκαν διαδοχικά οι προτάσεις των πακέτων Pinheiro και O' Neil, καθώς και η διαμεσολάβηση των Vance και Owen υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Όλες οι προτάσεις προσέκρουσαν κυρίως στην αδιαπραγμάτευτη θέση της Ελλάδας για τη μη χρήση του όρου «Μακεδονία», ενώ τα Σκόπια φάνηκαν να τηρούν μια μάλλον πιο διαλλακτική θέση.

- Μετά το μάλλον «άτυχο» εμπάργκο στη διακίνηση προϊόντων προς την πΓΔΜ που επέβαλε η επόμενη κυβέρνηση του Α. Παπανδρέου το 1994, το θέμα τελικά υπό την πίεση κυρίως των ΗΠΑ, επιλύθηκε μερικώς και προσωρινά στους κόλπους του ΟΗΕ, με την υπογραφή της γνωστής ως «Ενδιάμεσης Συμφωνίας» το 1995.[77] Η συμφωνία αυτή θα μπορούσε να ειπωθεί ότι έδωσε μία ανάσα και στις δύο πλευρές, ενώ άνοιξε το δρόμο στην πΓΔΜ προς τους Δυτικούς θεσμούς. Η επιτυχία της συμφωνίας αυτής αποδείχθηκε στην πράξη τα επόμενα χρόνια όχι μόνο από τη σταδιακή ανάπτυξη των διμερών σχέσεων, ακόμα και στο στρατιωτικό πεδίο, αλλά κυρίως από τη θεαματική ανάπτυξη των οικονομικών σχέσεων των δύο χωρών, με σημαντική διείσδυση ελληνικών επιχειρήσεων στην πΓΔΜ.

- Αρνητική εξέλιξη για τις ελληνικές θέσεις αποτέλεσε το γεγονός ότι πολλές χώρες, εταίροι και σύμμαχοι της Ελλάδας, μετά τη διαπίστωση ότι το θέμα δεν επρόκειτο να επιλυθεί (τουλάχιστον όχι σύντομα) και υπό το βάρος των αποσταθεροποιητικών γεγονότων του 2001, σταδιακά αναγνώρισαν την πΓΔΜ με τη συνταγματική της ονομασία, με πιο οδυνηρή την αναγνώριση από τις ΗΠΑ (κυβέρνηση G. W. Bush) το 2004. Αυτή η εξέλιξη οπωσδήποτε ενθάρρυνε και ενδυνάμωσε τη διαπραγματευτική θέση των Σκοπίων και κάπου εκεί σημειώθηκε η κρίσιμη μεταστροφή του

[77] Η ενδιάμεση συμφωνία προέβλεπε την αναγνώριση των Σκοπίων από την Ελλάδα υπό την προσωρινή ονομασία «πΓΔΜ», την ανάπτυξη διπλωματικών σχέσεων, τον αμοιβαίο σεβασμό της εδαφικής ακεραιότητας και πολιτικής ανεξαρτησίας, την αποχή από την απειλή ή χρήση βίας και την απαγόρευση εχθρικής προπαγάνδας, τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων για την επίλυση του θέματος του ονόματος, την παύση χρήσης στη σημαία της πΓΔΜ του ήλιου της Βεργίνας, τον τερματισμό του εμπάργκο στη διακίνηση προϊόντων, τη μη παρεμπόδιση από την Ελλάδα της αίτησης εισδοχής-συμμετοχή της πΓΔΜ σε διεθνείς οργανισμούς υπό την προσωρινή της ονομασία και γενικά την περαιτέρω προώθηση των διμερών σχέσεων σε όλα τα πεδία, καθώς και την επίλυση οποιασδήποτε διαφοράς με ειρηνικά μέσα και στο πλαίσιο του χάρτη των ΗΕ. Τυχόν διαφορές-διενέξεις στην ερμηνεία και εφαρμογή της συμφωνίας, θα υποβάλλονταν στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

όλου σκηνικού, με την Ελλάδα να εμφανίζεται ολοένα και πιο διαλλακτική, ενώ τα Σκόπια πιο αδιάλλακτα.

Έκτοτε, οι διαπραγματεύσεις για την επίλυση του θέματος της ονομασίας συνεχίστηκαν με χαμηλότερη ένταση και κατά αραιά διαστήματα υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, κυρίως υπό τον αμερικανό ειδικό διαμεσολαβητή Matthew Nimetz. Η Ελλάδα, αφήνοντας φανερά τους χειρισμούς πλέον στις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΕΞ και αντιλαμβανόμενη τα αυτονόητα (μια έστω συμβιβαστική λύση θα είναι πιο ωφέλιμη από τη μη λύση), σταδιακά υιοθέτησε μια πιο διαλλακτική στάση και αποδέχτηκε ως βάση για διαπραγμάτευση την συμβιβαστική πρόταση που κατέθεσε ο Nimetz για τη σύνθετη ονομασία «REPUBLIKA MAKEDONIJA-SKOPJE». Αυτή τη φορά όμως ήταν η πΓΔΜ που αισθανόμενη πλέον σε θέση ισχύος, φάνηκε πιο αδιάλλακτη και απέρριψε τον συμβιβασμό.

Κομβικό σημείο στην εξέλιξη του θέματος υπήρξε το ελληνικό βέτο στην εισδοχή της πΓΔΜ στο ΝΑΤΟ που τέθηκε το 2008 στο Βουκουρέστι, ενώ ανάλογη κίνηση υπήρξε και στη διαδικασία ένταξης της χώρας στην ΕΕ. Οι κινήσεις αυτές έγιναν σε μια χρονική στιγμή όπου η τότε κυβέρνηση των Σκοπίων υπό τον Ν. Gruevski είχε υιοθετήσει μια πιο σκληρή γραμμή και έδειχνε να αισθάνεται ότι μπορούσε να επιτύχει τους στρατηγικούς της στόχους, χωρίς την ανάγκη κάποιας προόδου στις σχέσεις της με την Ελλάδα. Ειδικά για το θέμα της παρεμπόδισης ένταξής της στο ΝΑΤΟ, η πΓΔΜ προσέφυγε στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης καταγγέλλοντας την Ελλάδα για μη τήρηση της ενδιάμεσης συμφωνίας (άρθρο 11), με αποτέλεσμα την καταδίκη της χώρας μας. Η πλέον πρόσφατη εξέλιξη του θέματος, αφορά στην υπογραφή μιας σειράς από μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο κυβερνήσεων το 2015, γεγονός που αναθέρμανε κάπως την παγωμένη ατμόσφαιρα μεταξύ των δύο πλευρών, αλλά δεν σηματοδότησε κάποια σημαντική εξέλιξη, αφού, όπως ειπώθηκε και παραπάνω, η πολιτική ζωή στην πΓΔΜ βρίσκεται τον τελευταίο χρόνο σε αδράνεια υπό την αναμονή των προγραμματισμένων γενικών εκλογών.

Από μια βαθύτερη -και εκ των υστέρων βέβαια- εξέταση της εξέλιξης αυτού του πολυσύνθετου προβλήματος μεταξύ της χώρας μας και της πΓΔΜ, μπορούμε να διακρίνουμε τα παρακάτω, όσον αφορά τους χειρισμούς της ΕΕΠ:

- Κατά την αρχική φάση, όπου η ελληνική πλευρά φάνηκε μάλλον να αιφνιδιάζεται, οι χειρισμοί της ΕΕΠ υπαγορεύτηκαν τόσο από τις προσωπικές αντιλήψεις και επιλογές των πολιτικών προσώπων που ενεπλάκησαν, όσο και από τον υπολογισμό του πολιτικού κόστους που θα είχαν οι όποιοι χειρισμοί, από τη στιγμή που φανερώθηκε το ειδικό βάρος που απέκτησε το θέμα στην ελληνική κοινή γνώμη. Σε κάθε περίπτωση, οι πρώτοι ατυχείς χειρισμοί μάλλον θα πρέπει να χρεωθούν στο πολιτικό σύστημα της χώρας μας, καθώς δεν φαίνεται ότι αποτέλεσαν εισηγήσεις των αρμόδιων διπλωματικών υπηρεσιών, στη βάση μιας ορθολογικής διαδικασίας ανάλυσης της κατάστασης, επιλογής και επιδίωξης εφικτών -με τα διαθέσιμα μέσα- στόχων.

- Η υιοθέτηση αρχικά μιας μαξιμαλιστικής και άκαμπτης διαπραγματευτικής στάσης, όπως και αψυχολόγητων μέσων άσκησης πίεσης στην άλλη πλευρά (εμπάργκο), δεν αποδείχτηκαν απλά αναποτελεσματικά, αλλά ταυτόχρονα δημιούργησαν μια αρνητική εικόνα για τη χώρα μας, μετατρέποντάς τη σε θύτη στα μάτια της διεθνούς κοινότητας. Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διέθετε η Ελλάδα, όντας ήδη μέλος στους σημαντικότερους διεθνείς θεσμούς και οργανισμούς στο Δυτικό κόσμο, δεν αξιοποιήθηκαν κατάλληλα έτσι ώστε η χώρα μας αναλαμβάνοντας θετικές πρωτοβουλίες στο θέμα, να αναδειχτεί ως ηγετική δύναμη και παράγοντας σταθερότητας στην περιοχή. Αντίθετα, η Ελλάδα κατάφερε να γίνει μέρος του προβλήματος, ερχόμενη σε αντιπαράθεση με τους εταίρους και συμμάχους της στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ.

- Αρνητικό θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ήταν και το πρόσημο στις σχέσεις της Ελλάδας με όλες σχεδόν τις νέες δημοκρατίες που δημιουργήθηκαν από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας στα δυτικά Βαλκάνια, καθώς η ΕΕΠ προσκολλημένη περισσότερο στην «παραδοσιακή» αλλά μάλλον ανώφελη Ελληνο-Σερβική φιλία, δεν προώθησε αποτελεσματικά την ανάπτυξη των σχέσεών της με τις νέες αυτές χώρες. Στο χώρο βέβαια των δυτικών Βαλκανίων φάνηκε ξεκάθαρα από την πρώτη στιγμή κατάρρευσης της Γιουγκοσλαβίας ότι δραστηριοποιήθηκαν έντονα άλλοι μεγάλοι «παίκτες» και κυρίως η Γερμανία, όμως μία αποστασιοποίηση της χώρας μας από τη Σερβία, θα μπορούσε να ευνοήσει τη θετική

προσέγγιση με τις χώρες της περιοχής και την ευρύτερη ανάπτυξη των διμερών διπλωματικών αλλά και οικονομικών σχέσεων.

- Μετά τη σταδιακή υιοθέτηση από τη χώρα μας μιας πιο ώριμης, ρεαλιστικής και διαλλακτικής στάσης (δείγμα ότι οι χειρισμοί πέρασαν από τους πολιτικούς στους διπλωμάτες), με ενδεχόμενη πλέον αποδοχή μιας σύνθετης ονομασίας, το βέτο στο Βουκουρέστι όπως και η ανάλογη στάση στη διαδικασία ένταξης της πΓΔΜ στην ΕΕ, επέδειξαν αποφασιστικότητα από την πλευρά της Ελλάδας και ανέδειξαν με αδιαμφισβήτητο τρόπο τη θεσμική ισχύ που κατέχει. Με αυτές τις κινήσεις η πίεση μεταφέρθηκε κυρίως στην άλλη πλευρά, που όμως για δικούς της εσωτερικούς λόγους πλέον (όπως επεξηγήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο) δεν είναι σε θέση να προωθήσει αποτελεσματικά μια αμοιβαία αποδεκτή λύση, παρά τις έντονες αντιδράσεις που αντιμετωπίζει. Είναι πάντως επίσης χαρακτηριστικό ότι η Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι διέρχεται επί σειρά ετών μια πρωτοφανή οικονομική κρίση και έχει αποδεχτεί από τους εταίρους της πλήθος επαχθών μέτρων που πλήττουν ουσιαστικά τα κυριαρχικά της δικαιώματα, στο συγκεκριμένο θέμα δεν φάνηκε να δέχεται κάποια ιδιαίτερη πίεση από τους διεθνείς δρώντες, γεγονός που μάλλον δείχνει μια σταδιακή υποβάθμιση του ενδιαφέροντος της Διεθνούς Κοινότητας για την περιοχή, αλλά και αντικατοπτρίζει τα εσωτερικά πολιτικά, εθνοτικά και κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η πΓΔΜ και τα οποία θα πρέπει οπωσδήποτε να αντιμετωπίσει.

Συμπερασματικά και όσον αφορά τους γενικότερους χειρισμούς στα ανοιχτά θέματα της χώρας μας με την πΓΔΜ, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η ελληνική πλευρά, σταδιακά πέρασε από μία ανώριμη φάση μικροπολιτικής πλειοδοσίας, αποτέλεσμα των παθογενειών που περιγράφει ο Π. Ιωακειμίδης,[78] και τα επακόλουθα αδιέξοδα που δημιούργησαν οι επιλογές αυτές, σε μια πιο ώριμη και ρεαλιστική αντιμετώπιση του ζητήματος, χωρίς να διστάσει να επιδείξει αποφασιστικότητα και να εκμεταλλευτεί έντεχνα τη θεσμική ισχύ που διέθετε και

[78] Τσάκωνας, *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική. Μία Συνολική Προσέγγιση*, 91-136

άφηνε ανεκμετάλλευτη. Όμως οι αρχικοί λανθασμένοι χειρισμοί δεν ήταν χωρίς κόστος, αφού η χώρα μας, αν και διέθετε όλα εκείνα τα στοιχεία που θα μπορούσαν να την καταστήσουν πυλώνα σταθερότητας αλλά και ηγέτιδα πολιτικά και οικονομικά χώρα στην εγγύτερη Βαλκανική, δεν τα εκμεταλλεύτηκε αποδοτικά, ενώ αντίθετα, οι κακοί χειρισμοί που έγιναν όπως προαναφέρθηκε, εμφάνισαν τη χώρα μας ως άλλη μια αρνητική παράμετρο στα πολλά προβλήματα της περιοχής.

Η Ελληνική Πολιτική Ασφάλειας

Όσον αφορά την πολιτική ασφάλειας της Ελλάδας στην περιοχή, υπό την παραδοσιακή έννοια του όρου, αυτή έως το 1974 ρυθμίζονταν σχεδόν απόλυτα μέσα στο πλαίσιο της συμμετοχής της χώρας μας στη Βορειοατλαντική συμμαχία. Οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις (ΕΔ) πριν την Τουρκική εισβολή στην Κύπρο, ήταν προσανατολισμένες κυρίως στην από βορρά απειλή που συνιστούσαν τα κομμουνιστικά κράτη του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Σταδιακά από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 και ειδικότερα μετά την κατάρρευση των κομμουνιστικών και σοσιαλιστικών καθεστώτων στη Βαλκανική, οι Ελληνικές ΕΔ αναδιοργανώθηκαν εκ βάθρων για να αντιμετωπίσουν πλέον αποκλειστικά την Τουρκική απειλή στον Έβρο και τα νησιά του Αιγαίου, καθώς πλέον καμία χώρα από τον βορρά δεν ήταν σε θέση να απειλήσει στρατιωτικά την Ελλάδα. Στα βόρεια σύνορα παρέμειναν βέβαια σημαντικές στρατιωτικές δυνάμεις, σε ρόλο όμως κυρίως επιτήρησης των συνόρων και ως εφεδρείες για τον ενδεχόμενο αγώνα στα ανατολικά.

Στα θέματα που συμπεριλαμβάνει η ευρύτερη-σύγχρονη έννοια της ασφάλειας όμως (τρομοκρατία, οργανωμένο έγκλημα, εμπορία ανθρώπων-human trafficking κλπ) δημιουργήθηκαν σοβαρά προβλήματα, ειδικότερα τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1990, λόγω του χάους που επικράτησε στα περισσότερα Βαλκανικά κράτη μετά από την κατάρρευση των παλαιών κρατικών δομών, αλλά και την έλλειψη κατάλληλης προετοιμασίας που επέδειξε η χώρα μας (όπως και άλλα ευρωπαϊκά κράτη), λόγω του αιφνιδιασμού που υπέστη. Δημοσιεύματα αλλά και στοιχεία Ελληνικών και ξένων διωκτικών υπηρεσιών, καταδεικνύουν ότι η χώρα μας -όπως και η πΓΔΜ άλλωστε- αποτέλεσε περισσότερο κομβικό σημείο διέλευσης (transit) και σε μικρότερο βαθμό χώρα τελικού προορισμού, για δραστηριότητες του

οργανωμένου εγκλήματος όπως λαθρεμπόριο, μεταφορά ναρκωτικών ουσιών, αλλά και εμπορία ανθρώπων.[79]

Τα προβλήματα αυτά αντιμετωπίστηκαν κυρίως με μέτρα αστυνομικού χαρακτήρα όπως την ίδρυση συνοριακής Αστυνομίας και την επαύξηση στα μέτρα επιτήρησης της μεθορίου, του εθνικού οδικού δικτύου και των αστικών περιοχών. Λόγω όμως των τεραστίων διαστάσεων που πήρε το πρόβλημα της παράνομης εισόδου στη χώρα μας οικονομικών κυρίως μεταναστών, αλλά μαζί με αυτούς και εγκληματικών στοιχείων, όπως και ανθρώπων προς εκμετάλλευση, σύντομα κλήθηκαν επικουρικά και οι ΕΔ προκειμένου να συνδράμουν στον έλεγχο των συνόρων. Το γεγονός της χρήσης του στρατού σε τέτοια αντικείμενα, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι σηματοδότησε μια απόκλιση από τα παραδοσιακά καθήκοντα του στρατεύματος στη χώρα μας τις τελευταίες δεκαετίες και οπωσδήποτε φανέρωνε το μέγεθος του προβλήματος ασφαλείας που συνιστούσε η λαθρομετανάστευση, όπως και την αναβάθμιση αυτού του προβλήματος στην πολιτική και κοινωνική ατζέντα.

Παρά τα μέτρα που εφαρμόστηκαν, οι απειλές ασφαλείας που εμφανίστηκαν σταδιακά για την ελληνική κοινωνία, ειδικά από το οργανωμένο έγκλημα, ήταν ιδιαίτερα αισθητές. Στην έκθεση της ΕΛ.ΑΣ του 2004 για το οργανωμένο έγκλημα αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι: «Το οργανωμένο έγκλημα απειλεί άμεσα την εθνική και τη διεθνή ασφάλεια και σταθερότητα. Προσβάλλει την πολιτική και νομοθετική εξουσία και συνιστά κίνδυνο για την ίδια τη Δημοκρατία. Αποδιοργανώνει και διακυβεύει την κοινωνική και οικονομική δομή, προσβάλλει την οικονομική ανάπτυξη και θέτει σε κίνδυνο την εμπιστοσύνη των πολιτών στην αποτελεσματικότητα κοινωνικοπολιτικών συστημάτων και των επίσημων μηχανισμών ελέγχου».[80] Αν και γενικότερα η περιοχή της Βαλκανικής σχετικά σταθεροποιήθηκε μετά το τέλος των ένοπλων συγκρούσεων, η δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος όπως και η κοινή εγκληματικότητα από αλλοδαπούς, έλαβαν στη χώρα μας εκρηκτικές διαστάσεις. Τα στατιστικά στοιχεία εμπλέκουν στις παράνομες δραστηριότητες κυρίως πολίτες γειτονικών Βαλκανικών κρατών, στη

---

[79] ΕΛ.ΑΣ Ετήσιες Εκθέσεις Οργανωμένου Εγκλήματος, http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=27865&Itemid=73&lang=

[80] Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, *Ετήσια Έκθεση για το Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2004,* σελ. 3, http://www.astynomia.gr/images/stories/STATS/Attachment14438_ekthesi_2004.pdf

συντριπτική πλειοψηφία τους Αλβανούς, με τους Ρουμάνους και Βούλγαρους να ακολουθούν.[81]

Η πολιτική ασφάλειας της Ελλάδας σε αυτούς τους τομείς εστιάστηκε κυρίως σε μέτρα νομοθετικού αλλά και οργανωτικού χαρακτήρα όπως στην εντατικοποίηση της αστυνόμευσης, την προμήθεια σύγχρονου εξοπλισμού επιτήρησης και παρακολούθησης επικοινωνιών, την αναβάθμιση της αστυνομικής εκπαίδευσης αλλά και την ανάπτυξη της διεθνούς συνεργασίας με υπηρεσίες άλλων χωρών. Παρά όμως τα μέτρα που ελήφθησαν και τις συχνές επιτυχίες των αρμόδιων υπηρεσιών στην καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης και του οργανωμένου εγκλήματος, σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε να ειπωθεί ότι το πρόβλημα έχει εξαλειφθεί ή έστω περιοριστεί σημαντικά, γεγονός που αποτυπώνεται ανάγλυφα στις ετήσιες εκθέσεις της ΕΛ.ΑΣ. Επίσης, όπως τραγικά επιβεβαιώθηκε και από την πρόσφατη εξαιρετικά δυσάρεστη κατάσταση που αντιμετώπισε η χώρα μας λόγω της κατακόρυφης αύξησης των προσφυγικών ροών, κυρίως τώρα από χώρες της Ασίας και της Αφρικής, καμία από τις κυβερνήσεις της τελευταίας εικοσαετίας (οπότε και εμφανίστηκαν τα εν λόγω προβλήματα), δεν σχεδίασε και εφάρμοσε αποτελεσματικά κάποια ολοκληρωμένη πολιτική ελέγχου και διαχείρισης του μεταναστευτικού προβλήματος, με τη δημιουργία των κατάλληλων δομών και υποδομών καταγραφής και ταυτοποίησης, αλλά και την αποφασιστική υλοποίηση των αντίστοιχα αναγκαίων δράσεων στους τομείς που άπτονται της εθνικής ασφάλειας. Είναι σαφές ότι πολλές από τις δράσεις σε αυτούς τους τομείς εκτελούνται υπό μυστικότητα και ουδέποτε δημοσιοποιούνται, όμως η επί έτη ακολουθούμενη πολιτική που ανεπίσημα αλλά φανερά επέτρεπε την ανεξέλεγκτη έξοδο από τη χώρα μας παράνομων μεταναστών και προσφύγων (με τις γνωστές παλαιότερα εικόνες στα λιμάνια της Πάτρας και της Ηγουμενίτσας) συχνά την εξέθεσε στη διεθνή κοινή γνώμη. Το πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η αποδεδειγμένη διέλευση από την Ελλάδα υπό την ιδιότητα του πρόσφυγα, ακραίων

[81] http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=81&Itemid=73&lang= Επίσης ενδιαφέρον παρουσιάζει έκθεση του ΑΜΠΕ “ Στοιχεία για την εγκληματικότητα αλλοδαπών κατά υπηκοότητα,” *Η Καθημερινή*, Φεβρουαρίου, 14, 2013, http://www.kathimerini.gr/28119/article/epikairothta/politikh/stoixeia-gia-thn-egklhmatikothta-allodapwn-kata-yphkoothta

ισλαμιστών που συμμετείχαν στα πρόσφατα τρομοκρατικά χτυπήματα στο Παρίσι το 2015.[82]

[82] P. Cruickshank C. Kim., *A View from the CT Foxhole: Vassilios Kikilias, Greece's Former Minister of Public Order and Citizen Protection* και I. Mantzikos, *The Greek Gateway to Jihad*, (CTCSENTINEL, West Point, June 2016), 13-19, πηγή https://www.ctc.usma.edu/v2/wp-content/uploads/2016/06/CTC-SENTINEL_Vol9Iss611.pdf

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΟΙ ΠΙΘΑΝΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΜΙΑ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ ΑΠΟΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΓΔΜ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ειδικότερες Πιθανές Προεκτάσεις στον Τομέα της Ασφάλειας

Στην περίπτωση που όπως παρουσιάστηκε στο Β΄ κεφάλαιο, οι πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές ή άλλες συνθήκες στην πΓΔΜ οδηγήσουν τη χώρα σε μία κατάσταση αποσταθεροποίησης, οι ενδεχόμενες συνέπειες για την Ελλάδα θα είναι σε πολλαπλά πεδία και διαφορετικής έντασης. Ειδικότερα και όσον αφορά την αλληλεπίδραση της χώρας μας με την πΓΔΜ στον τομέα της ασφάλειας, θα μπορούσαμε να εντοπίσουμε τα παρακάτω σημεία ενδιαφέροντος:

- Στον τομέα της στρατιωτικής - εδαφικής ασφάλειας, δεν διαφαίνεται κάποια αξιόλογη απειλή από το επίσημο κράτος της πΓΔΜ και το σλαβομακεδονικό στοιχείο, παρά την κατά καιρούς ακολουθούμενη εθνικιστική ρητορική, που μάλλον απευθύνεται περισσότερο προς εσωτερική κατανάλωση. Ο «Μακεδονικός» εθνικισμός φαίνεται ότι στοχεύει περισσότερο στην εθνοτική συσπείρωση των Σλαβομακεδόνων για την επιβίωση του νεοπαγούς τους κράτους, αλλά και του υφιστάμενου πολιτικού, κοινωνικού και κρατικού κατεστημένου, που διατηρεί τις ρίζες του στο παλαιό σοσιαλιστικό καθεστώς. Σε κάθε περίπτωση, αυτός ο παράγοντας δεν φαίνεται να αποτελεί ορατή απειλή για την ελληνική εδαφική ασφάλεια υπό οποιεσδήποτε συνθήκες, αφού ουδέποτε συνδέθηκε με ένοπλη ή τρομοκρατική δράση κατά της χώρας μας μετά τον εμφύλιο, ενώ οι πρώην σλαβόφωνοι αυτοαποκαλούμενοι «Μακεδόνες» Έλληνες πολίτες, δεν επέδειξαν αξιολογήσιμα σημάδια ριζοσπαστικοποίησης ή δεδηλωμένες αποσχιστικές τάσεις. Σε μία αποσταθεροποιημένη πΓΔΜ, οι Σλαβομακεδόνες μάλλον θα συσπειρωθούν απέναντι στον αλβανικό εθνικιστικό κίνδυνο, αναζητώντας πιθανά στηρίγματα στην Ελλάδα, παρά θα στραφούν εναντίον της, επιδεινώνοντας ακόμα περισσότερο την κατάστασή τους.

- Στην περίπτωση μιας παρατεταμένης αποσταθεροποίησης που θα σημάνει τη γενικευμένη κατάρρευση των κρατικών δομών, έως και τη δημιουργία ενός αποτυχημένου κράτους, είναι βέβαιο ότι θα δοκιμαστεί σοβαρά η βούληση των Αλβανών της πΓΔΜ, ειδικότερα στις περιοχές που αποτελούν πλειοψηφία, να παραμείνουν υπό την κυριαρχία αυτού του κράτους, που πλέον δεν θα είναι σε θέση να προωθήσει αποτελεσματικά τις εθνικές τους επιθυμίες και επιδιώξεις, αλλά ενδεχομένως και να καλύπτει τις στοιχειώδεις ανάγκες επιβίωσής τους. Σε αυτές τις συνθήκες είναι πολύ πιθανό οι Αλβανοί να επιδιώξουν την αυτονομία, η ακόμα και την απόσχιση των περιοχών τους και την ένωση πιθανότατα με το Κοσσυφοπέδιο, με το οποίο οι σχέσεις των Αλβανών της πΓΔΜ παρουσιάζονται πιο ανεπτυγμένες. Αυτό οπωσδήποτε θα μπορούσε να οδηγήσει σε έναν εμφύλιο πόλεμο μεταξύ των ελεγχόμενων από τους Σλαβομακεδόνες δυνάμεων ασφαλείας και των ένοπλων εθνικιστικών αλβανικών ομάδων, που όπως ειπώθηκε ουδέποτε αδρανοποιήθηκαν πλήρως. Μία τέτοια κατάσταση, με πιθανές ένοπλες συγκρούσεις πλησίον των ελληνικών συνόρων θα είχε σημαντικές συνέπειες για την ελληνική ασφάλεια, καθώς οι αλβανικές ομάδες ενδεχομένως θα αναζητούσαν καταφύγιο στη χώρα μας, ή και υποστήριξη από ακραία στοιχεία που κατοικούν εντός της Ελλάδας. Η δραστηριοποίηση τέτοιων ομάδων πλησίον ή μέσα σε ελληνικό έδαφος, θα ενέπλεκε ενεργά τη χώρα μας στην εμφύλια διαμάχη, καθώς θα έπρεπε να επιλέξει τη στάση της απέναντι τόσο στους Αλβανούς, όσο και τους Σλαβομακεδόνες. Όπως έγινε και στο παρελθόν κατά τα γεγονότα του 2001, η χώρα μας πιθανότατα θα στηρίξει τη διατήρηση ενός ενιαίου κράτους, υποστηρίζοντας ενεργά τη σλαβομακεδονική πλευρά. Σε ένα ακραίο σενάριο, η ενδεχόμενη προσπάθεια αδρανοποίησης πολυάριθμων και οργανωμένων ένοπλων Αλβανικών ομάδων στην ελληνική μεθόριο, πιθανότατα θα ενέπλεκε και τις ΕΔ της χώρας μας στη διαμάχη, «στρατιωτικοποιώντας» το θέμα. Αυτό θα μπορούσε να προκαλέσει -πέρα από την κλιμάκωσης της σύγκρουσης- και τα εθνικά-πατριωτικά αντανακλαστικά του αλβανικού λαού γενικότερα, όπως και του κράτους της Αλβανίας, το οποίο δεν θα ήταν απίθανο να εμπλακεί ενεργά (φανερά ή συγκεκαλυμμένα) στη σύγκρουση. Μια τέτοια εξέλιξη

θα μπορούσε να προκαλέσει την αντίδραση και άλλων περιφερειακών παικτών της περιοχής, όπως είναι η Τουρκία ή ακόμα και η Σερβία. Από εκεί και πέρα, το εκρηκτικό μίγμα που προφανώς θα δημιουργούνταν, δεν θα απέκλειε μία γενικευμένη σύρραξη στην Βαλκανική με τη μορφή όμως περισσότερο ενός υβριδικού «ανταρτοπόλεμου» με συμμετοχή δυνάμεων ειδικών επιχειρήσεων, παρά τακτικών στρατιωτικών επιχειρήσεων ευρείας κλίμακας.

- Μια διαφορετική παράμετρος για την ελληνική ασφάλεια, προκύπτει από το γεγονός ότι τόσο η Ελλάδα όσο και η πΓΔΜ, αποδεδειγμένα αποτελούν μέρος του διαδρόμου διέλευσης προς την κεντρική και βόρεια Ευρώπη μελών και δραστηριοτήτων (λαθρεμπόριο, εμπορία ανθρώπων) του οργανωμένου εγκλήματος και της ισλαμιστικής τρομοκρατίας, συχνά υπό την κάλυψη των αυξημένων μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών. Αυτό το κοινό στοιχείο, μπορεί να χρησιμοποιηθεί έντεχνα και από τις δύο χώρες για τη δημιουργία προβλημάτων ασφαλείας στην άλλη πλευρά. Για παράδειγμα, η μεν Ελλάδα θα μπορούσε να επιτρέπει ανεξέλεγκτα ροές προς την πΓΔΜ, η δε πΓΔΜ να τις εγκλωβίσει στην Ελλάδα ή και αντίστροφα. Τέτοιες ενέργειες, πέρα από τα θέματα ασφάλειας που δημιουργούν, είναι δυνατό να οδηγήσουν και σε καταστάσεις έντασης και αντιπαράθεσης τις δύο χώρες, όπως αυτές που σημειώθηκαν πρόσφατα μετά το σταδιακό κλείσιμο των συνόρων για τη διέλευση των μεταναστών. Αυτή η απειλή ασφαλείας που σχετίζεται με τη δραστηριότητα εγκληματικών στοιχείων, τρομοκρατών και τη διακίνηση αυξημένων μεταναστευτικών ροών, θα μπορούσε ασφαλώς να περιοριστεί στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης πολιτικής επιτήρησης και ελέγχου των συνόρων, με συστηματική συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών της περιοχής. Σε μια όμως κατάσταση αποσταθεροποίησης της πΓΔΜ, όπου μια τέτοια συνεργασία θα είναι φυσικά ανέφικτη, αυτές οι απειλές ασφαλώς θα μεγιστοποιηθούν, δημιουργώντας σοβαρές προκλήσεις ασφαλείας για τη χώρα μας, αφού κάθε έκνομη δραστηριότητα θα μπορεί να εξελίσσεται ανεξέλεγκτα στη γειτονική χώρα και σε μεγάλη φυσικά κλίμακα. Επειδή οι δραστηριότητες αυτές θα έχουν στις περισσότερες περιπτώσεις τελικό προορισμό τρίτες

χώρες, η εμπλοκή της Ελλάδας τουλάχιστον ως χώρας διέλευσης (αν όχι τελικού προορισμού) αυτών των δραστηριοτήτων θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη, στοιχείο που από μόνο του μπορεί να αποτελέσει σοβαρή πηγή ανασφάλειας για πολλές περιοχές της ελληνικής επικράτειας.

- Η απειλή που μπορεί να προέλθει από την ισλαμιστική τρομοκρατία για τη χώρα μας, από μια αποσταθεροποιημένη πΓΔΜ, θα πρέπει να εξεταστεί σε συνάρτηση με την εγγύτητα της χώρας αυτής με περιοχές που κατοικούν οι μουσουλμάνοι πολίτες της Ελλάδας αλλά και της Βουλγαρίας. Σε μία κατάσταση αποσταθεροποίησης και χάους, η ανεξέλεγκτη δράση ακραίων ισλαμιστικών ομάδων θα μπορούσε να στραφεί (μέσω και της Βουλγαρίας) ακόμα και κατά της χώρας μας, όπου όπως είναι γνωστό η Τουρκική προπαγάνδα προσπαθεί να εμφανίσει τη μουσουλμανική κοινότητα ως μια καταπιεσμένη Τουρκική μειονότητα. Δεν είναι επίσης ασήμαντο το γεγονός ότι στο απόγειο της επέκτασής του, το ISIS διεκδικούσε ακόμα και περιοχές των Βαλκανίων, ενώ όπως ειπώθηκε πολλοί Βαλκάνιοι μουσουλμάνοι (κυρίως Αλβανοί και Βόσνιοι) έχουν ενταχθεί στις τάξεις του. Τη συγκεκριμένη μάλιστα χρονική στιγμή όπου τόσο στο Ιράκ όσο και τη Συρία εκδηλώνεται γενική αντεπίθεση κατά των σημαντικότερων θέσεων του ISIS, δεν θα ήταν απίθανο να σημειωθεί μια συστηματική προσπάθεια επιστροφής Βαλκάνιων (και όχι μόνο) τζιχαντιστών στην περιοχή, ενισχύοντας την πιθανότητα ενός τέτοιου σεναρίου.

- Όσον αφορά ειδικότερα την απειλή που προέρχεται από το οργανωμένο - διεθνικό - διασυνοριακό έγκλημα, ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στις πιθανές διασυνδέσεις μελών εγκληματικών οργανώσεων αλβανικής κυρίως καταγωγής που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, με ακραίες - ένοπλες εθνικιστικές ομάδες στην πΓΔΜ και το Κοσσυφοπέδιο (εν δυνάμει πυρήνες του NLA και KLA). Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, οι ομάδες αυτές αποτελούν συγκοινωνούντα δοχεία με το οργανωμένο - διασυνοριακό έγκλημα στα Βαλκάνια, και ενδεχομένως με ακραίες ισλαμιστικές οργανώσεις. Η πιθανολογούμενη διασύνδεση τέτοιων στοιχείων με το κοινό ποινικό έγκλημα, και μέσω αυτού, με την ακροαριστερή τρομοκρατία στη χώρα μας, δημιουργεί ένα

ιδιαίτερα επικίνδυνο μίγμα για την ελληνική ασφάλεια και κοινωνική ειρήνη.[83] Επιχειρήσεις σύλληψης κοινών ποινικών εγκληματιών στο πρόσφατο παρελθόν (υπόθεση Μαριάν Κόλα το 2013) έλαβαν διαστάσεις ευρείας κλίμακας αστυνομικών επιχειρήσεων και κόστισαν πολλές ανθρώπινες ζωές, ενώ ταυτόχρονα φανέρωσαν την ύπαρξη δικτύου υποστήριξης αυτών των στοιχείων. Γεγονότα όπως αυτά μπορούν να καταδείξουν το μέγεθος της απειλής για την ελληνική εθνική ασφάλεια που είναι δυνατό να αποτελέσουν τέτοιες εγκληματικές ομάδες, οι οποίες είναι σε θέση να προκαλέσουν ακόμα και τη συμπάθεια σε ένα ευρύτερο κοινό ομοεθνών τους, εφόσον παράλληλα επικαλούνται τη δράση τους υπό τον εθνικιστικό μανδύα. Σε μία κατάσταση αποσταθεροποίησης της πΓΔΜ, η δράση τέτοιων ομάδων ασφαλώς θα γιγαντωθεί και θα καταστεί ανεξέλεγκτη μέσα στη γειτονική χώρα, επαυξάνοντας τις διαστάσεις του προβλήματος ασφαλείας που αυτές μπορούν να αποτελέσουν για την Ελλάδα.

- Αρνητική επίδραση στο θέμα της ασφάλειας, δημιουργείται και από το ψυχρό γενικά κλίμα στις σχέσεις της χώρας μας με την πΓΔΜ, που οπωσδήποτε δυσχεραίνει την αναγκαία συνεργασία που θα πρέπει να αναπτυχθεί μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών, τόσο για την καταπολέμηση του οργανωμένου-διασυνοριακού εγκλήματος και της τρομοκρατίας, όσο και για τον αποτελεσματικό έλεγχο των μεταναστευτικών ροών. Η πρόσφατη διεθνής εμπειρία και πρακτική δείχνουν ότι ειδικά στον τομέα της ασφάλειας, απαιτείται η ανταλλαγή υψηλής ακρίβειας και ποιότητας πληροφοριών μεταξύ των κρατών, όπως και η στενή και ολοκληρωμένη συνεργασία των αρμόδιων υπηρεσιών τους.[84] Σε περίπτωση αποσταθεροποίησης της πΓΔΜ, θα είναι σχεδόν ανέφικτη οποιαδήποτε τέτοια συνεργασία, γεγονός που οπωσδήποτε

---

[83] Β. Λαμπρόπουλος, "Εκπληκτη η ΕΛ.ΑΣ από αναρτήσεις Αλβανών ληστών στο Facebook" *Το Βήμα,* Μαΐου 26, 2016, http://www.tovima.gr/society/article/?aid=802583 και "Πυρήνας ποινικών δολοφόνησε τους χρυσαυγίτες", *Το Βήμα,* Φεβρουαρίου 2, 2014, http://www.tovima.gr/society/article/?aid=563261

[84] Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάλυση των D. Bigo, S. Carrera, E. Guild and V. Mitsilegas, *The EU and the 2016 Terrorist Attacks in Brussels: Better instead of more information sharing,* CEPS, https://www.ceps.eu/publications/eu-and-2016-brussels-terrorist-attacks-better-instead-more-information-sharing

μειώνει τις πληροφοριακές και επιχειρησιακές δυνατότητες των ελληνικών υπηρεσιών, στην αντιμετώπιση των προαναφερόμενων απειλών.

Συμπερασματικά, γίνεται προφανές ότι το μίγμα: ακραίος αλβανικός εθνικισμός, αυτονομιστικές - αποσχιστικές τάσεις των Αλβανών της πΓΔΜ, οργανωμένο διασυνοριακό έγκλημα και ισλαμιστική τρομοκρατία στην περιοχή, σε μία περίοδο όπου η χώρα (όπως και η περιοχή συνολικότερα) απομακρύνεται από την Ευρω-Ατλαντική ολοκλήρωση ενώ γνωρίζει μια παρατεταμένη πολιτική, ηθική και οικονομική κρίση, συνιστά τη σημαντικότερη και πιθανότερη άμεση απειλή για την ελληνική ασφάλεια που μπορεί να προέλθει από την περιοχή της πΓΔΜ, ιδιαίτερα σε συνθήκες μιας γενικότερης και παρατεταμένης αποσταθεροποίησης της ευρύτερης περιοχής. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση τέτοιων απειλών από τις υπηρεσίες της χώρας μας σίγουρα δεν θα είναι εύκολη υπόθεση, καθώς όχι μόνο προϋποθέτει τη στενή και συστηματική συνεργασία διαφορετικών αρχών και υπηρεσιών, αλλά επιπλέον θα απαιτήσει λεπτούς χειρισμούς προκειμένου να μη θίξει τις ιδιαίτερες ευαισθησίες των λαών της περιοχής και τις ισορροπίες που έχουν διαμορφωθεί.

Ασφαλώς οι συνέπειες μιας τέτοιας κατάστασης δεν θα επηρεάσουν τη χώρα μας μόνο στον τομέα της ασφάλειας. Όπως φάνηκε και κατά τη διάρκεια των πολεμικών συγκρούσεων της δεκαετίας του ΄90 στην πρώην Γιουγκοσλαβία, μία σειρά άλλων κρίσιμων τομέων κυρίως για την εθνική μας οικονομία όπως οι συγκοινωνίες, το εμπόριο, οι μεταφορές αγαθών (εισαγωγές/ εξαγωγές) και ο τουρισμός από και προς την κεντρική Ευρώπη επίσης θα πληγούν σοβαρά. Οι ελληνικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην περιοχή όπως και οι σημαντικές ελληνικές επενδύσεις που έγιναν εκεί τα προηγούμενα χρόνια, είναι επίσης βέβαιο ότι θα αντιμετωπίσουν προβλήματα. Παράλληλα, το επενδυτικό κλίμα για τη χώρα μας θα επιβαρυνθεί σημαντικά, καθώς οι περισσότερες από τις μεγάλες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα (π.χ. COSCO, ξενοδοχεία κλπ), συνδέονται άμεσα με την κομβική θέση της χώρας μας ως διαμετακομιστικό κέντρο, όπως και τον τουρισμό της. Στη συγκεκριμένη μάλιστα χρονική στιγμή όπου η χώρα μας «παλεύει» να εξέλθει από μια βαθιά και παρατεταμένη οικονομική κρίση, αυτές οι συνέπειες αποκτούν ιδιαίτερη βαρύτητα για τις μακροπρόθεσμες προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, ανάπτυξης και ευημερίας.

Προεκτείνοντας τον ορίζοντα των πιθανών συνεπειών για την περιοχή γενικότερα, σε μια περίοδο που όπως ειπώθηκε στους κόλπους της ΕΕ επικρατεί ιδιαίτερος προβληματισμός και εσωστρέφεια, ο εθνικισμός και ο λαϊκισμός ανεβάζουν παγκοσμίως τα ποσοστά τους, ενώ οι ΗΠΑ επανακαθορίζουν τον προσανατολισμό τους ως κυρίαρχη ηγεμονική δύναμη, βασικός επίσης κίνδυνος από την πιθανή αποσταθεροποίηση της πΓΔΜ είναι η δημιουργία μιας τέτοιας κατάστασης που θα απομακρύνει οριστικά την προοπτική ολοκλήρωσης των χωρών της περιοχής στο Δυτικό οικοδόμημα, καταδικάζοντάς τις σε μόνιμη αστάθεια και οικονομική δυσπραγία, αφαιρώντας κάθε θετική προοπτική και ελπίδα για ανάπτυξη και ευημερία στο ορατό μέλλον.

Δευτερευόντως, μικρότερες απειλές ασφαλείας για την Ελλάδα υπό συνθήκες αποσταθεροποίησης της πΓΔΜ θα μπορούσαν ενδεχομένως να εκδηλωθούν και σε άλλους τομείς όπως:

- Στην ενεργειακή ασφάλεια, καθώς όπως είναι γνωστό, η χώρα μας εισάγει ηλεκτρική ενέργεια από την πΓΔΜ,[85] ενώ στα μελλοντικά σχεδιαζόμενα δίκτυα αγωγών φυσικού αερίου (πιθανολογούμενη επέκταση του Turkish Stream), δεν αποκλείεται η χώρα μας να διασυνδεθεί και με την πΓΔΜ.[86]

- Σε θέματα περιβάλλοντος και υδάτινων πόρων, καθώς σε συνθήκες αποσταθεροποίησης, γίνεται περισσότερο πιθανό το ενδεχόμενο εκδήλωσης ενός βιομηχανικού ατυχήματος ή τρομοκρατικής ενέργειας, που θα μπορούσε να προκαλέσει μόλυνση στο έδαφος, την ατμόσφαιρα ή διεθνείς ποταμούς όπως ο Αξιός.

Οι Συνέπειες για την Ελληνική Εξωτερική Πολιτική

Τα παραπάνω σενάρια αποσταθεροποίησης της πΓΔΜ και οι πιθανολογούμενες συνέπειές τους για την ελληνική ασφάλεια, είτε υλοποιηθούν είτε όχι, θα πρέπει σίγουρα να αναλύονται συστηματικά από τις αρμόδιες διπλωματικές υπηρεσίες της χώρας μας, προκειμένου να διαμορφώνεται ευέλικτα και δυναμικά η κατάλληλη εξωτερική πολιτική στην ευρύτερη περιοχή.

---

[85] http://www.rae.gr/site/categories_new/electricity/national/general.csp, όπως και http://energypress.gr/news/rae-posa-mw-ilektrikis-energeias-tha-eisagei-exagei-i-ellada-2015

[86] http://www.reuters.com/article/russia-macedonia-pipeline-idUSL5N0WE1LF20150312

Μια απλουστευτική λογική θα όριζε ότι ένα σενάριο αποσταθεροποίησης της πΓΔΜ, θα δημιουργούσε συνθήκες ασφυκτικής πίεσης προς την όποια κυβερνητική (εάν υπάρχει), ή άλλη κρατική, πολιτική ή στρατιωτική Αρχή θα ελέγχει στοιχειωδώς τη χώρα και θα την εκπροσωπεί σε αυτές τις συνθήκες. Η Αρχή αυτή, αναζητώντας στηρίγματα στο εγγύς περιβάλλον, πιθανότητα θα στρέφονταν και προς την Ελλάδα, υποχωρώντας παράλληλα στις διακηρυγμένες διαπραγματευτικές θέσεις της χώρας, προκειμένου μέσω του συμβιβασμού να επιτύχει την επιθυμητή βοήθεια και στήριξη από τη χώρα μας. Με βάση αυτό το σκεπτικό, ένα σενάριο αποσταθεροποίησης θα ήταν επιθυμητό για την ΕΕΠ, αφού θα υποβοηθούσε την επίτευξη των όρων της χώρας μας στην ανοικτή διαπραγμάτευση. Αν και αυτή η λογική παρουσιάζει κάποια βάση, είναι εξαιρετικά αμφίβολο το κατά πόσο, υπό συνθήκες αποσταθεροποίησης, η όποια υπάρχουσα Αρχή στην πΓΔΜ, θα διαθέτει την αναγκαία εσωτερική και εξωτερική νομιμοποίηση για να διεξαγάγει τόσο σημαντικές διαπραγματεύσεις (που αφορούν στην ονομασία και το Σύνταγμα της χώρας), όπως και να αναλάβει με αξιοπιστία τις σχετικές δεσμεύσεις. Σαφώς υπό τέτοιες συνθήκες και η ελληνική πλευρά δεν θα μπορούσε να ζητήσει και να λάβει αντίστοιχα αξιόπιστες δεσμεύσεις και εγγυήσεις. Συνεπώς ένα σενάριο αποσταθεροποίησης δεν θα μπορούσε να εκληφθεί σοβαρά από την ελληνική πλευρά ως παράθυρο ευκαιρίας για την επίλυση των ανοιχτών θεμάτων.

Είναι επίσης αυτονόητο, για λόγους που αναφέρθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, ότι η δημιουργία ενός αποτυχημένου κράτους ως συνέπεια μιας παρατεταμένης αποσταθεροποίησης της πΓΔΜ, θα έχει πολλαπλές αρνητικές συνέπειες για τη χώρα μας και συνεπώς η πιθανότητα αυτή θα πρέπει να αποτραπεί με κάθε τρόπο. Στο σημείο όμως αυτό τίθεται και το σημαντικότερο και πλέον ουσιαστικό δίλημμα που θα πρέπει πρωτίστως να απαντηθεί από την ελληνική πλευρά, δηλαδή το κατά πόσο εν τέλει συμφέρει τη χώρα μας η ύπαρξη αυτή καθ' εαυτή του συγκεκριμένου κράτους, με τη μορφή που έχει σήμερα, και τα γνωστά προβλήματα που αυτό μας δημιουργεί. Και αν η Ελλάδα δεν έχει συμφέρον από την ύπαρξη αυτού του κράτους, θα ήταν προτιμότερο να το αφήσει, μέσα από μια κατάσταση αποσταθεροποίησης, να διολισθήσει προς τη διάλυσή του;

Η έως τώρα στάση της ελληνικής διπλωματίας καταδεικνύει τη σταθερή στήριξη της χώρας μας στην ύπαρξη της πΓΔΜ, αν και σαφώς τα ελληνικά συμφέροντα θα εξυπηρετούνταν καλύτερα εάν το εν λόγω κράτος αποκτούσε έναν

περισσότερο σλαβικό και φιλικό προς την Ελλάδα χαρακτήρα, παρά το «Μακεδονικό» που τώρα εμφανίζει. Προφανώς η ΕΕΠ αντιλαμβάνεται ότι μια ενδεχόμενη διάλυση της πΓΔΜ -ως εξέλιξη μιας παρατεταμένης αποσταθεροποίησης- θα υπονόμευε τα ελληνικά συμφέροντα αφού τα εδάφη και ο πληθυσμός της χώρας αυτής θα διεκδικούνταν με βάσιμες αξιώσεις περισσότερο από τη Βουλγαρία, την Αλβανία, το Κοσσυφοπέδιο ή ακόμα και τη Σερβία, παρά από τη χώρα μας. Σε μια ακόμα πιο ακραία εξέλιξη, η κατάρρευση του κράτους της πΓΔΜ θα μπορούσε να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την πραγμάτωση της ιδέας της «Μεγάλης Αλβανίας» με ό,τι αυτό θα συνεπάγονταν για την ελληνική ασφάλεια και τα συμφέροντα της χώρας μας. Αυτό το σενάριο άλλωστε μάλλον θα εξυπηρετούσε και τη νέο-οθωμανική Τουρκική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια. Συνεπώς, μία κατάρρευση της πΓΔΜ θα ενίσχυε περισσότερο τους άλλους παίκτες της περιοχής, παρά τη χώρα μας, η οποία λογικά επιλέγει τη στήριξη της ακεραιότητάς της.

Τα σημερινά προβλήματα της χώρας μας με την πΓΔΜ, αν και πρακτικά δεν είναι άλυτα, δεν διαφαίνεται να επιλύονται τουλάχιστον στο ορατό μέλλον, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για μια αρμονική και αμοιβαία επωφελή συνύπαρξη. Από την άλλη όμως μεριά, η απώλεια ισορροπίας και το κενό ισχύος που θα δημιουργήσει μία ενδεχόμενη κατάρρευση αυτής της χώρας, είναι εξαιρετικά αμφίβολο με ποιον τρόπο θα αποκατασταθεί και είναι μάλλον απίθανο αυτό να γίνει με όφελος για την ελληνική πλευρά. Θέση λοιπόν και της παρούσας εργασίας αποτελεί πρωταρχικά η στήριξη της ύπαρξης αλλά και της σταθερότητας της πΓΔΜ, που θα συνδυαστεί με τη μέγιστη δυνατή ανάπτυξη των διμερών σχέσεων, μέσα από μία διαδικασία βήμα προς βήμα επίλυσης των ανοιχτών θεμάτων, πάνω σε μια αμοιβαία αποδεκτή και βιώσιμη βάση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Γενικές Σκέψεις για τη Διαμόρφωση της ΕΕΠ

Από την ανάλυση που προηγήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, έγινε φανερό ότι κυρίως λόγοι εθνικής ασφάλειας για την Ελλάδα, υπαγορεύουν την αποτροπή σεναρίων αποσταθεροποίησης της γειτονικής χώρας. Επιπρόσθετα όμως, η διατήρηση της πΓΔΜ ως κυρίαρχης και ανεξάρτητης χώρας, μη προσδεμένης στο άρμα κάποιας κοντινής περιφερειακής δύναμης, καθιστά πιο εύκολο να επιτευχθεί ένας προφανής και ορθολογικός για την Ελλάδα στόχος. Ο στόχος αυτός, υπό άλλες ιδανικότερες συνθήκες, θα ήταν να προσδέσει η Ελλάδα την πΓΔΜ στο δικό της άρμα, αφού όπως αναπτύχθηκε και προηγουμένως, η χώρα μας θα μπορούσε να αποτελέσει έναν ιδανικό εταίρο για αυτή. Δεδομένης όμως της εχθρικής στάσης που επί του παρόντος τηρείται από τα Σκόπια απέναντι στη χώρα μας, το λιγότερο που θα πρέπει να επιδιώκει η ΕΕΠ θα πρέπει να είναι η διατήρηση αυτής της χώρας στο σημερινό της status quo και γενικότερα σε μία κατάσταση όπου η Ελλάδα θα διαθέτει ισχυρά διαπραγματευτικά μέσα, καθώς και την αναγκαία σχετική ισχύ, προκειμένου να διασφαλίζει τα ζωτικά της συμφέροντα στην περιοχή.

Συνεπώς, οι άξονες που θα πρέπει να καθορίσουν τους στόχους της ΕΕΠ απέναντι στην πΓΔΜ και σε ένα ενδεχόμενο σενάριο αποσταθεροποίησής της, θα πρέπει να είναι οι εξής:

- Με κάθε τρόπο, διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας, ανεξαρτησίας και κυριαρχίας της πΓΔΜ. Σε περίπτωση αποσταθεροποίησής της, η χώρα μας θα πρέπει να συμβάλει με κάθε τρόπο (πολιτικό, διπλωματικό, οικονομικό) στην άμεση αποκατάσταση της σταθερότητας. Στην περίπτωση μάλιστα όπου ακραίες καταστάσεις επιβάλλουν και πάλι μια πολυεθνική στρατιωτική παρουσία στην περιοχή (εντολή ΣΑ ΟΗΕ, επιχείρηση ΝΑΤΟ, πρόσκληση για συνδρομή από την επίσημη κυβέρνηση της χώρας κλπ), η χώρα μας θα πρέπει να εμπλακεί και να

συμμετέχει ιδιαίτερα ενεργά, αν όχι να ηγηθεί της ειρηνευτικής δύναμης. Σύμφωνα με την υπάρχουσα διαμόρφωση της διεθνούς κατάστασης και της ισορροπίας δυνάμεων στην εγγύτερη περιοχή των Βαλκανίων, η χώρα μας διαθέτει την αναγκαία θεσμική και στρατιωτική ισχύ για να εκτελέσει τέτοιες επιχειρήσεις αποτελεσματικά, αρκεί βέβαια να έχει τεθεί ένα σαφές πλαίσιο ορίων και αρμοδιοτήτων από τη Διεθνή Κοινότητα, όπως και να μη σκοντάψει σε εσωτερικές αντιρρήσεις και αντιδράσεις. Μια τέτοια κίνηση σαφώς θα αναβάθμιζε το ρόλο της χώρας μας στην περιοχή, θα επεδείκνυε ηγεσία και αποφασιστικότητα για την προάσπιση των εθνικών μας συμφερόντων και οπωσδήποτε θα δρομολογούσε θετικές εξελίξεις για τη μετέπειτα πορεία των σχέσεων των δύο χωρών.

- Συνέχιση της προσπάθειας για την επίλυση των διμερών θεμάτων και κυρίως αυτού της ονομασίας, με τους καλύτερους εφικτούς για τη χώρα μας όρους, μέσω μιας στενότερης προσέγγισης των πολιτικών ελίτ στα Σκόπια και εφαρμογή μιας διαδικασίας βήμα προς βήμα. Παράλληλα και υπό την προϋπόθεση μιας χειροπιαστής προόδου στα διμερή θέματα, βαθμιαία παροχή πολιτικής στήριξης στη διαδικασία ένταξης της πΓΔΜ στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ.

- Ανάπτυξη στο μέγιστο δυνατό βαθμό των οικονομικών, εμπορικών, τουριστικών κλπ σχέσεων της χώρας μας με την πΓΔΜ, προώθηση επενδύσεων, χρηματοδότηση έργων υποδομής και κοινωνικών-μορφωτικών δράσεων, προκειμένου οι σχέσεις των δύο χωρών να αναπτυχθούν σε βάθος και σε πολλαπλά επίπεδα.

- Ανάπτυξη στο μέγιστο δυνατό βαθμό της διμερούς συνεργασίας στους τομείς της άμυνας και ασφάλειας. Η χώρα μας θα μπορούσε να συμβάλει σημαντικά στους τομείς της οργάνωσης, εκπαίδευσης αλλά και του εξοπλισμού και εφοδιασμού των ΕΔ της πΓΔΜ, ειδικά εν όψει της ένταξης της χώρας στο ΝΑΤΟ. Επίσης, οι δύο χώρες έχουν αμοιβαίο συμφέρον να αναπτύξουν στενές σχέσεις σε θέματα αστυνομικής συνεργασίας, συνοριακών ελέγχων και ανταλλαγής πληροφοριών, προκειμένου να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά θέματα όπως το μεταναστευτικό, η τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα κλπ.

Συμπερασματικά, η σταθερότητα της πΓΔΜ θα πρέπει να αποτελέσει βασικό στόχο της ΕΕΠ, σε συνδυασμό με την επίλυση των διμερών διαφορών και την πολυεπίπεδη ανάπτυξη των σχέσεων των δύο χωρών. Για την επίτευξη ενός θετικότερου κλίματος, η ελληνική πλευρά θα πρέπει να εκμεταλλευτεί, πέραν από τα προφανή διπλωματικά, θεσμικά και οικονομικά της εργαλεία, και άλλες εναλλακτικές οδούς επαφής των δύο λαών που θα μπορούσαν να φέρουν τις δύο πλευρές πιο κοντά, όπως:

- Την Ορθόδοξη Εκκλησία, μέσω μιας προσέγγισης και ανάπτυξης σχέσεων με την αυτοκέφαλη Αρχιεπισκοπή της Αχρίδας.

- Τον πολιτισμό. Μια ευρύτερη ανάπτυξη των πολιτιστικών σχέσεων των δύο χωρών είναι εφικτή στη βάση αμοιβαίας διοργάνωσης εκδηλώσεων πολιτισμού, ψυχαγωγίας και ανάδειξης των τοπικών παραδόσεων. Ιδιαίτερο ρόλο μπορεί να παίξει και το Βλάχικο στοιχείο στην πΓΔΜ που υπολογίζεται στο 0,48% του πληθυσμού,[87] και το οποίο μέσα από μια πολιτιστική και λαογραφική προσέγγιση με το αντίστοιχο Ελληνο-Βλαχικό (όπως ήδη συμβαίνει σε πολιτιστικές εκδηλώσεις και συναντήσεις), θα μπορούσε να αποτελέσει θετικό στοιχείο επαφής και προσέγγισης των δύο πλευρών.

- Την Εκπαίδευση, προωθώντας προγράμματα ανταλλαγής μαθητών - σπουδαστών και υποτροφιών σε ελληνικά σχολεία και πανεπιστήμια για νέους της γειτονικής χώρας, όπως και προγράμματα φιλοξενίας και διακοπών μορφωτικού χαρακτήρα, δημιουργώντας τις βάσεις για τη σταδιακή γνωριμία και ανάπτυξη ουσιαστικά φιλικότερων σχέσεων μεταξύ των δύο λαών.

Εύλογα όμως γεννάται το ερώτημα, για το ποια θα πρέπει να είναι η στάση της ΕΕΠ απέναντι στην πΓΔΜ, εφόσον και οι επόμενες κυβερνήσεις της διατηρήσουν μία σκληρή στάση στα ανοιχτά διμερή θέματα, αρνούμενες κάποια αμοιβαία αποδεκτή λύση. Σε αυτή την περίπτωση, μία περαιτέρω σκλήρυνση της ελληνικής στάσης, όπως αντίστοιχα και μια πλήρης υποχώρηση από τις θέσεις της, δεν φαίνεται να αποτελούν ορθολογικές επιλογές και μάλλον η χώρα μας θα πρέπει

[87] https://en.wikipedia.org/wiki/Republic_of_Macedonia#Demographics

να «παίξει» υπομονετικά το «παίγνιο των ανταρτών», αφουγκραζόμενη προσεκτικά το διεθνές περιβάλλον, μετρώντας τις προθέσεις των μεγάλων διεθνών παικτών και περιμένοντας πάντα την κατάλληλη ευκαιρία για δράση, με την παραδοχή βέβαια ότι η υφιστάμενη κατάσταση δημιουργεί μεγαλύτερη φθορά στην άλλη πλευρά. Εφόσον όμως οι διεθνείς συνθήκες και ισορροπίες μεταβληθούν εις βάρος της χώρας μας, ή αυτή απολέσει τα διαπραγματευτικά ατού που της προσδίδει η θεσμική ισχύς της (π.χ. ένταξη της πΓΔΜ σε ΕΕ και ΝΑΤΟ, με παράκαμψη των υφιστάμενων διαδικασιών) τότε η ΕΕΠ θα πρέπει να επανεξετάσει συνολικά τη στάση της και να την προσαρμόσει στα νέα δεδομένα, στοχεύοντας στην αποκόμιση των μέγιστων εφικτών ωφελημάτων μέσα στη νέα κατάσταση που θα έχει διαμορφωθεί.

Για την Πολιτική Ασφάλειας

Είναι φανερό ότι οι ειδικότερες συνθήκες που επικρατούν την τρέχουσα χρονική περίοδο σε όλο τον γεωγραφικό περίγυρο της χώρας μας (Μέση Ανατολή, Τουρκία, βόρειος Αφρική, Βαλκάνια) και σε συνδυασμό με την κορύφωση του μεταναστευτικού ζητήματος, δημιουργούν ευνοϊκές συνθήκες στην περιοχή μας για την εμφάνιση των συμβατικών αλλά και ασύμμετρων απειλών που περιγράφηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια. Η χώρα μας, λόγω της κομβικής γεωγραφικής της θέσης είναι αδύνατο να αποφύγει την άμεση ή έστω έμμεση εμπλοκή της με τα παράπλευρα προβλήματα που δημιουργούνται από αυτές τις συνθήκες. Είναι λοιπόν αυτονόητη η ανάγκη υιοθέτησης από τις ελληνικές κυβερνήσεις διαχρονικά, με συνέχεια και συνέπεια, ολοκληρωμένων και κατάλληλων πολιτικών στον τομέα της ασφάλειας, που θα προστατέψουν αποτελεσματικά την κοινωνική ειρήνη και συνοχή, την οικονομική δραστηριότητα και εν γένει τη σταθερότητα στη χώρα μας.

Όπως επίσης φάνηκε από τις αναλύσεις που προηγήθηκαν, υπό τις τρέχουσες συνθήκες, την πλέον πιθανή πηγή παραδοσιακών αλλά και ασύμμετρων απειλών για την ελληνική ασφάλεια, θα μπορούσε να αποτελέσει μια αποσταθεροποιημένη πΓΔΜ. Για το λόγο αυτό η χώρα μας στη συγκεκριμένη περιοχή, θα πρέπει να σχεδιάσει προσεκτικά και να εφαρμόσει αποτελεσματικά μια πιο εξειδικευμένη πολιτική ασφαλείας σε σχέση με τις ενδεχόμενες απειλές, προκειμένου να θωρακιστεί από αυτές στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό.

Οι δράσεις που θα πρέπει να υλοποιηθούν σε αυτόν τον τομέα δεν θα πρέπει να είναι μόνο οι προφανείς και συμβατικές όπως η αμυντική και αστυνομική συνεργασία, η συστηματική επιτήρηση των συνόρων, η ολοκληρωμένη μεταναστευτική πολιτική, η ανταλλαγή πληροφοριών κλπ. Η ελληνική πλευρά, θα πρέπει εν τέλει να αντιμετωπίσει την περιοχή της πΓΔΜ, όπως και γενικότερα την εγγύτερη περιοχή των Βαλκανίων, ακριβώς όπως αυτό που αντικειμενικά και εκ των πραγμάτων είναι: ζωτικός χώρος για την ελληνική άμυνα και ασφάλεια. Σε αυτό το πλαίσιο, η χώρα μας δεν θα πρέπει να διστάσει να ακολουθήσει και πιο αντισυμβατικές τακτικές για να εξασφαλίσει τους στρατηγικούς στόχους και τα ζωτικά συμφέροντά της στην περιοχή. Αν και η παρούσα εργασία δεν προσφέρεται για την ανάπτυξη αυτού του εξειδικευμένου αντικειμένου σε βάθος, επιγραμματικά θα μπορούσαν να αναφερθούν κάποιες ενέργειες και δράσεις που θα ενίσχυαν τη διαφύλαξη της ελληνικής ασφάλειας από απειλές που θα μπορούσαν να προέλθουν από την εν λόγω περιοχή:

- Συστηματική συλλογή, αξιολόγηση και αξιοποίηση πληροφοριών τόσο από ανοιχτές πηγές (μέσα ενημέρωσης, διαδίκτυο κλπ), όσο και από δίκτυα ανθρώπινων επαφών (Human Intelligence) για την έγκαιρη συλλογή ειδικότερων και ευαίσθητων πληροφοριών σε περιοχές ενδιαφέροντος, και παράλληλα εστιασμένη διεξαγωγή κατάλληλων πληροφοριακών επιχειρήσεων, για την επικοινωνία των επιθυμητών για την ελληνική πλευρά μηνυμάτων.

- Ανάπτυξη των κατάλληλων δυνατοτήτων και ανάληψη πρωτοβουλίας, σε συνεργασία με τις αρχές των γειτονικών χωρών, για την εκτέλεση ειδικών επιχειρήσεων μέσα στο έδαφός τους ή στη μεθόριο, με στόχο την έγκαιρη και επί τόπου εξουδετέρωση συμβατικών και ασύμμετρων απειλών.

- Ανάπτυξη ανεπίσημων - πλαγίων διαύλων επικοινωνίας με αξιόπιστα πρόσωπα που κατέχουν κομβικές κυβερνητικές και κρατικές θέσεις, για την αποτελεσματική προώθηση ελληνικών θέσεων και προτάσεων, αλλά και τη διατήρηση στοιχειώδους επαφής και επικοινωνίας ακόμα και σε καταστάσεις κρίσης.

- Στενή και συστηματική συνεργασία με υπηρεσίες άλλων (γειτονικών και όχι μόνο) χωρών, για τη συλλογή και αξιοποίηση κατάλληλων και ποιοτικών πληροφοριών, με έμφαση στη δραστηριότητα και τις πιθανές διασυνδέσεις ομάδων ακραίων εθνικιστών με το οργανωμένο και κοινό ποινικό έγκλημα, την ισλαμιστική αλλά και εγχώρια τρομοκρατία, χώρους από τους οποίους μπορούν να προέλθουν σημαντικές απειλές ασφαλείας για τη χώρα μας.

- Προώθηση μιας ευρύτερης και πολυεπίπεδης αμυντικής-στρατιωτικής συνεργασίας, με διεξαγωγή κοινών ασκήσεων, εκπαιδεύσεων κλπ, που θα επιτρέψει την προβολή ηγεσίας και ισχύος από μέρους της χώρας μας στην περιοχή, λειτουργώντας ως παράγοντας αποτροπής στην εκδήλωση τυχόν απειλών.

- Έντονη παρουσία στην περιοχή και επίδειξη της Ελληνικής σημαίας με κάθε τρόπο: π.χ. σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών, αποστολή πολυάριθμων ειδικών ομάδων και παροχή γενναίας ανθρωπιστικής βοήθειας, δωρεές εξοπλισμού (αμυντικού, αστυνομικού, νοσοκομειακού), χρηματοδότηση υποδομών κλπ.

Αναπτύσσοντας ένα τέτοιο ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, η χώρα μας όχι μόνο θα αναβαθμίσει κατακόρυφα τις δυνατότητές της στον τομέα της ασφάλειας, αλλά ταυτόχρονα θα επιτύχει να βρεθεί σε μια πλεονεκτική θέση έναντι των λοιπών παικτών στην ευρύτερη περιοχή, για την αποτελεσματική προώθηση των θέσεων και συμφερόντων της. Αυτό φυσικά θα επιτευχθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, αν όλοι οι πυλώνες ισχύος της χώρας μας (πολιτική-διπλωματία, οικονομία, αμυντική ισχύς), με επιμονή, διάρκεια αλλά και ευελιξία όταν απαιτείται, εστιαστούν κατάλληλα και σε απόλυτη αρμονία μεταξύ τους, προς την επίτευξη ορθολογικά επιλεγμένων και συγκεκριμένων στόχων, μέσα από μια διαδικασία ανάλυσης που θα υλοποιήσουν οι θεσμικά αρμόδιες υπηρεσίες και συνδυασμένες εξουσίες.

Αυτές οι επιλογές και δράσεις δεν θα πρέπει λανθασμένα να ειδωθούν ως υπερβολικές και προκλητικές, ή ασύμβατες με τα φιλειρηνικά και δημοκρατικά αισθήματα του λαού μας. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι μόνο όταν η χώρα μας λειτούργησε κατά τέτοιο «επιθετικό» ίσως τρόπο, όχι μόνο εξυπηρέτησε άριστα τα

ζωτικά της συμφέροντα, αλλά και επέτυχε τους υψηλότερους στόχους ενός κράτους, την εθνική της ανεξαρτησία και κυριαρχία, όπως και την εδαφική και πληθυσμιακή της επαύξηση. Σήμερα φυσικά τα ζητούμενα είναι διαφορετικά, αλλά εξίσου σημαντικά. Δεν θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας το γεγονός ότι μετά από πολλές δεκαετίες σχετικής σταθερότητας, ο γεωγραφικός και εθνογραφικός χάρτης στην ευρύτερη περιοχή μας αλλάζει, καθώς λαοί και συνοριακές γραμμές μετακινούνται. Σε τέτοιες συνθήκες, καμία επιλογή και δράση που ενισχύει την ασφάλεια ενός κράτους δεν θα πρέπει να θεωρείται υπερβολική, καθώς αυτή -η ασφάλεια- αποτελεί το μέγιστο αγαθό για το κράτος, όπως και για το λαό, και αποτελεί προϋπόθεση για την αποτελεσματική ανάπτυξη οποιαδήποτε άλλης δραστηριότητας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τις ημέρες που ολοκληρώνεται η ανά χείρας εργασία, η πΓΔΜ βρίσκεται σε μία ακόμα προεκλογική περίοδο, το αποτέλεσμα της οποίας θα κρίνει σε μεγάλο βαθμό την περαιτέρω πορεία της χώρας. Οι πολιτικές εξελίξεις στα Σκόπια δεν φαίνεται πλέον να απασχολούν ιδιαίτερα τη διεθνή κοινή γνώμη, καθώς σχετικές ειδήσεις απουσιάζουν σχεδόν ολοκληρωτικά από τους περισσότερους διεθνείς ειδησεογραφικούς ιστότοπους. Στα πρωτοσέλιδα ενημερωτικών ιστοσελίδων της πΓΔΜ, οι τόνοι γύρω από την πολιτική αντιπαράθεση είναι χαμηλοί, ενώ δεν απουσιάζουν αναφορές στις σχέσεις με την Ελλάδα, ειδήσεις για δολοφονίες ατόμων του υπόκοσμου και συλλήψεις «Αλβανών ισλαμιστών».[88]

Αν και στη γειτονική χώρα προσωρινά επικρατεί μια σχετική κοινωνική ειρήνη, στο παρασκήνιο είναι ακόμα υπαρκτές όλες οι αναγκαίες συνθήκες για την ξαφνική ανατροπή του σκηνικού και τη μετάβαση σε μια κατάσταση κοινωνικής αναταραχής, εθνοτικής πόλωσης και σύγκρουσης. Όπως αναλυτικά παρουσιάστηκε σε αυτή την εργασία, οι βασικοί παράγοντες που θα μπορούσαν να οδηγήσουν τη χώρα σε μια κατάσταση αποσταθεροποίησης σίγουρα δεν έχουν εκλείψει οριστικά, ενώ ενεργές είναι και άλλες παράμετροι που έχουν τη δυναμική να επηρεάσουν καταλυτικά αρνητικές εξελίξεις στην περιοχή. Η επόμενη ημέρα των εκλογών στην πΓΔΜ και οι νέες ισορροπίες που θα διαμορφωθούν, θα κρίνουν και την πορεία των σχέσεών της με τη χώρα μας, όμως κάθε πρόβλεψη αυτή τη στιγμή θα ήταν παρακινδυνευμένη.

Για την ελληνική πλευρά, το επιθυμητό σενάριο θα ήταν η επικράτηση στο μετεκλογικό σκηνικό μη ακραίων πολιτικών συνασπισμών και η ανάδειξη μετριοπαθών προσώπων, που θα επιδείξουν την αναγκαία βούληση να προχωρήσουν αποφασιστικά σε μια αμοιβαία αποδεκτή, βιώσιμη και συνολική λύση των προβλημάτων με την Ελλάδα, αίροντας το αδιέξοδο που έχει δημιουργηθεί εδώ και εικοσιπέντε περίπου χρόνια. Σε αυτή τη βάση, θα άνοιγε πλέον διάπλατα ο δρόμος για μια ευρύτερη ανάπτυξη των διμερών σχέσεων σε όλα τα πεδία, με προφανή σημαντικά οφέλη και για τις δύο πλευρές, ενώ η χώρα μας θα ήταν σε θέση να στηρίξει πλέον ενεργά την ένταξη της πΓΔΜ στις Ευρω-ατλαντικές δομές,

[88] http://macedoniaonline.eu/content/category/1/13/45/

ενισχύοντας όχι μόνο τη σταθερότητα, ευημερία και ανάπτυξη της γειτονικής χώρας, αλλά και όλης της περιοχής γενικότερα. Σε αντίθετη περίπτωση και εφόσον η νέα πολιτική ηγεσία της πΓΔΜ συνεχίσει να καλλιεργεί ένα αρνητικό κλίμα αδιαλλαξίας και αντιπαράθεσης -που πρωτίστως θα βλάπτει την ίδια παρά τη χώρα μας- τότε η ελληνική πλευρά θα πρέπει να προσαρμόσει ανάλογα τη στάση της και να μη διστάσει να κάνει εκείνες τις αναγκαίες επιλογές που θα εγγυηθούν την ασφάλειά της, αλλά και θα προωθήσουν αποτελεσματικά τα ζωτικά της συμφέροντα στην περιοχή.

Στο συγκεκριμένο θέμα των διμερών σχέσεων της χώρας μας με την πΓΔΜ, αντικειμενικά πλέον δεν χωρούν άλλα σφάλματα, καθυστερήσεις και άστοχες επιλογές. Η ελληνική πλευρά, αφήνοντας πίσω τις μαξιμαλιστικές επιλογές και πλειοδοτικές πολιτικές του παρελθόντος, πρέπει πλέον να σχεδιάσει μια πραγματιστική στρατηγική, ικανή να φέρει θετικά αποτελέσματα, και αυτή να ακολουθήσει με συνέπεια. Βασικές παράμετροι σε αυτόν το σχεδιασμό θα πρέπει να είναι η ρεαλιστική αποτίμηση των νέων δεδομένων που διαμορφώνονται στον διεθνή περίγυρο, η αποφυγή μιας συστηματικής αντιπαράθεσης της χώρας μας με τους εταίρους και συμμάχους της, καθώς και η εκμετάλλευση όλων ανεξαιρέτως των διαθέσιμων μέσων, για την επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος.

Σε λίγους μόνο μήνες από σήμερα, πιθανότατα θα έχει ολοκληρωθεί η διαμόρφωση ενός εντελώς νέου σκηνικού. Οι ΗΠΑ υπό τη νέα ηγεσία τους αλλάζουν σελίδα στην εξωτερική τους πολιτική, δημιουργώντας αμφιβολίες για το μέλλον της συλλογικής άμυνας και ασφάλειας στην Ευρώπη. Πολλά ευρωπαϊκά κράτη, κινούνται προς μία κατεύθυνση εσωστρέφειας και απομονωτισμού, αποδυναμώνοντας το όραμα μιας πραγματικά ενωμένης Ευρώπης, την ίδια στιγμή που οι Βαλκάνιοι γείτονές μας «διψούν» να το γευτούν. Τα νέα σύνορα που διαμορφώνονται στη Μέση Ανατολή και τα όρια των δυνατοτήτων της Τουρκίας ως περιφερειακής δύναμης, θα έχουν σε μεγάλο βαθμό ξεκαθαρίσει. Η πΓΔΜ θα έχει μια νέα ηγεσία, που δεν θα διαθέτει την πολυτέλεια του χρόνου προκειμένου να εμφανίσει τις προθέσεις της και να κάνει τις επιλογές της. Αυτές οι επιλογές ίσως και να κάνουν τη διαφορά μεταξύ μίας πορείας προς την ευημερία και την ανάπτυξη, μέσα στους κόλπους της ΕΕ, ή της κατρακύλας προς το χάος και τη διάλυση αυτής της χώρας.

Η ελληνική πλευρά θα πρέπει χωρίς καθυστέρηση να αντιληφθεί τα νέα δεδομένα και τις ισορροπίες που θα προκύψουν μέσα σε αυτό το σκηνικό και να θέσει έντεχνα και χωρίς καθυστέρηση σε εφαρμογή εκείνους τους σχεδιασμούς που διαθέτουν τη μέγιστη πιθανότητα να πραγματώσουν το επιθυμητό για αυτή σενάριο. Αυτό το σενάριο σαφώς περιλαμβάνει την ύπαρξη ενός ενιαίου, κυρίαρχου και σταθεροποιημένου κράτους στα βόρεια σύνορά μας, που θα αντιληφθεί τα ουσιαστικά οφέλη από την εποικοδομητική επίλυση όλων των ανοιχτών ζητημάτων του με τη χώρα μας.

Για την πΓΔΜ σήμερα, η εξασφάλιση της συντομότερης δυνατής διαδρομής προς το Ευρω-Ατλαντικό οικοδόμημα, θα αποτελέσει την καλύτερη εγγύηση για την μελλοντική της ύπαρξη, ανάπτυξη και ευημερία. Αυτή η διαδρομή δεν μπορεί να παρακάμψει την Ελλάδα και η αυτή η κοινή μοίρα που ενώνει τις δύο χώρες, τις υποχρεώνει να συνεργαστούν και να συμπορευτούν προς ένα κοινό και καλύτερο μέλλον, για όλους τους λαούς της περιοχής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

ΒΙΒΛΙΑ

- Kofos, Evangelos, Vlasis, Vlasidis (eds). *Athens-Skopje: An uneasy symbiosis(1995-2002).* ELIAMEP, Athens: Papazisis, 2003.
- Koktsidis, Pavlos, Ioannis Armakolas, Maja Maksimovic, Bledar Feta. ELIAMEP, SE Europe Program. *The Western Balkan EU Accession Process and the Greek Presidency 2014*. August, 2014.
- Vickers, Miranda. *The Albanians-A Modern History*. New York: I.B. Tauris, 2006.
- Weigand, Gustav. *Οι Αρωμούνοι*. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη α.ε., 2001.
- Αρβανιτόπουλος, Κωνσταντίνος και Μαριλένα Κοππά. *30 χρόνια ελληνικής εξωτερικής πολιτικής 1974-2004.* Αθήνα: Λιβάνης, 2005.
- Αρμακόλας, Ιωάννης, Αθανάσιος Ντόκος (επιμ.). *Από τα Βαλκάνια στη Νοτιο ανατολική Ευρώπη*. Αθήνα: Σιδέρης, 2010.
- Βακαλόπουλος, Κωνσταντίνος. *Το Μακεδονικό Ζήτημα*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1993.
- Βαληνάκης, Γιάννης. *Εισαγωγή στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1989.
- Βοσκόπουλος, Γεώργιος. *Ελληνική εξωτερική πολιτική. Από τον 20ο στον 21ο αιώνα*. Αθήνα: Παπαζήσης, 2005.
- Γιαννίτσης, Τάσος (επιμ.), Σωτήρης Βαλντέν, Ανδρέας Κόρακας, Δέσποινα Μαυρή, Γιώργος Παπακωνσταντίνου, Ηλίας Πλασκοβίτης, Βασίλης Ράπανος και Κωνσταντίνος Σημίτης. *Η Τέταρτη Ελληνική Προεδρία στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Κριτική, 2005.
- Μαντά, Ελευθερία. *Οι Μουσουλμάνοι Τσάμηδες της Ηπείρου*. Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, 2004.
- Ντόκος, Θάνος (επιμ.). ΕΛΙΑΜΕΠ. *Λευκή Βίβλος για την Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Άμυνα και Ασφάλεια. Προκλήσεις, Ευκαιρίες και Προτάσεις Πολιτικής.* Αθήνα: Σιδέρης, 2016.
- Σιούσιουρας, Πέτρος. *Ελλάδα-Γιουγκοσλαβία-ΠΓΔΜ. Στρατηγικές Επιδιώξεις στον Λιμένα της Θεσσαλονίκης και Διεθνές Δίκαιο.* Θεσσαλονίκη: Ηρόδοτος, 2003.
- Σιούσιουρας, Πέτρος (επιμ.). *Τα Νέα Βαλκάνια. Η Γεωπολιτική της Διεθνούς Ασφάλειας και η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση*. Αθήνα: Ηρόδοτος, 2008.
- Σιούσιουρας, Πέτρος (επιμ.). *Ευρωπαϊκή Ένωση - Βαλκάνια : Από τη γεωπολιτική της μετάβασης στην προοπτική της ένταξης.* Θεσσαλονίκη: Ηρόδοτος, 2010
- Τσάκωνας, Παναγιώτης (επιμ.). *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική. Μία Συνολική Προσέγγιση*. Αθήνα: Σιδέρης, 2003.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ - ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ - ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ

- Balfour, Rosa and Corina Stratulat. "BalkansEU member states and enlargement towards the Balkans." *EPC* ISSUE PAPER NO.79, July 2015.
- Bigo, D., S. Carrera, E. Guild and V. Mitsilegas. "The EU and the 2016 Terrorist Attacks in Brussels: Better instead of more information sharing*." CEPS* https://www.ceps.eu/publications/eu-and-2016-brussels-terrorist-attacks-better-instead-more-information-sharing
- Brunnbauer, Ulf. "The Implementation of the Ohrid Agreement: Ethnic Macedonian Resentments." Center for the Study of Balkan Societies and Cultures, University of Graz, Austria, Issue 1/2002.
- Churcher,Bob. "Kosovo Lindore/Preshevo 1999-2002 & The FYROM Conflict." RMA Sandhurst: CSRC, 2002.
- Cruickshank, Peter & C. Kim. "A View from the CT Foxhole: Vassilios Kikilias, Greece's Former Minister of Public Order and Citizen Protection και I. Mantzikos, The Greek Gateway to Jihad*." CTCSENTINEL*, West Point, June 2016
- Kofos, Evangelos. "The Current Macedonian Issue between Athens and Skopje: Is there an Option for a Breakthrough?" ELIAMEP Thesis, April 2009.
- Pettifer, James. "FYROM after Ochrid." RMA Sandhurst: CSRC, 2002.
- Pettifer, James. "FYROM after the Concordia Mission." RMA Sandhurst: CSRC, 2004.
- Pettifer, James. "Macedonia - Recognition, Referendum, Resignation." Defence Academy of the UK: CSRC, 2004.
- Pettifer, James. "Macedonia-Names, Nomenclatures and NATO." Defence Academy of the UK: Advanced Research and Assesment Group, Balkan Series, 2008.
- Spahiu, Ebi. "The Islamic State's Balkan 'Strongholds" *The Jamestown Foundation Terorism Monitor,* Oct. 2, 2015, https://jamestown.org/program/the-islamic-states-balkan-strongholds/
- Stojarová, Vera. "Organized Crime in the Western Balkans." *Institute for Comparative Political Research Faculty of Social Studies, Masaryk University*, http://ispo.fss.muni.cz/uploads/2download/Working_papers/ispo_wp_2007_5.pdf
- Szołucha, Anna "The EU and Enlargement Fatigue: Why has the European Union not been able to counter enlargement fatigue"?, University of St Andrews, UACES/JCER,
- Αρμακόλας, Ιωάννης. "Το νέο βαλκανικό παζλ μετά την ανεξαρτησία του Κοσόβου." *Διπλωματία*, Μάιος 2008.
- Αρμακόλας, Ιωάννης. "Πολλοί Σλαβομακεδόνες θεωρούν ότι εξαναγκάζονται να "μοιραστούν" το κράτος τους." *Το Βήμα*, 17/5/2015.
- Αρμακόλας, Ιωάννης. "Πολιτική σταθερότητα και προβλήματα ασφάλειας στα Βαλκάνια μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου." *Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών*, Απρίλιος 2008.
- Αρμακόλας Ιωάννης, Γιώργος Σιάκας. "Greek Public Opinion and Attitudes Towards the "Name Dispute" and the Former Yugoslav Republic of Macedonia". *ΕΛΙΑΜΕΠ-Πρόγραμμα ΝΑ Ευρώπης*, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2016.

- Βενέτης, Ευάγγελος. “Islam Emerging In The Balkans.” ΕΛΙΑΜΕΠ, WP No 68, 2015.
- Βοσκόπουλος, Γιώργος. “Οι σχέσεις Ελλάδας – ΠΓΔΜ. Ενόψει μιας λύσης ή επιμονή στο αδιέξοδο;” *Foreign Affairs The Hellenic Edition*, 2013.
- Κουσκουβέλης, Ηλίας. “Για μια Ελληνική Εξωτερική Πολιτική.” http://www.diethneis-sxeseis.gr/site/files/HellForPol2.pdf
- Ντόκος, Θάνος (επιμ.). “Ελληνική Πολιτική Εθνικής Ασφάλειας στον 21ο Αιώνα.” ΕΛΙΑΜΕΠ, 2007, http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/pp07_09_gr.pdf
- Χατζηγιώργη, Μαριέττας. “Η Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική. Βαλκανική και Τουρκική Διάσταση στη Μεταψυχροπολεμική Εποχή. Συγκριτική μελέτη Μακεδονικού ζητήματος - ελληνοτουρκικών διαφορών. Προς μία νέα στρατηγική;” Πτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος, Ιούνιος 2008
- Ψιμόγιαννου, Αικατερίνη Μαρία. “Η Βαλκανική μας Οδύσσεια: Η Ελληνική εξωτερική πολιτική στη Χερσόνησο του Αίμου. Λάθη, προκλήσεις και προοπτικές.” ΕΛΙΑΜΕΠ, Σεπτέμβριος 2005.
- Crisis Group Europe Report N°212, *Macedonia: Ten Years after the Conflict*, 11 August 2011.
- IFIMES. “Where is Macedonia Bound for?” Ljubljana, 23 October, 2008.
- IFIMES. “Macedonia: Between self-isolation and Euro-Atlantic integration.” Ljubljana, 9 November 2013.
- IFIMES. “Parliamentary Election in Macedonia:Choosing Between Europe and Antiquity.” Ljubljana, 31 May 2011.
- IMF-WEO Databases, July 2016
- Institute for Democracy “Societas Civilis” Skopje. *The Republic of Macedonia’s 2013 Local Elections Handbook.*
- Institute for Democracy “Societas Civilis” Skopje, Jovan Bliznakovski, *Local Language Policies for Non-Majority Communities. Possibilities for more effective implementation,* April, 2014.
- Institute for Stability and Development, *Macedonia. National Identity and Regional Co-operation. Issues behind the name dispute.* September, 2009.
- NATO, *New Strategic Concept,* 2010
- United States Mission to the OSCE. “Political Tensions in Macedonia.” As delivered by Ambassador Daniel B. Baer to the Permanent Council, Vienna March 5, 2015.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. *Ετήσια Έκθεση της Ύπατης Εκπροσώπου της Ένωσης για τις Εξωτερικές Υποθέσεις και την Πολιτική Ασφάλειας*, 2015. http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P8-TA-2015-0075+0+DOC+PDF+V0//EL
- ΠΑ.ΜΑΚ. ΤΜ. ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ. “Αναλυτική έκθεση, Οι εξελίξεις στο διεθνή περίγυρο της χώρας.” Μάρτιος-Απρίλιος 2016, http://www.geetha.mil.gr/el/briefing-el/other-info-el/4933-synergasia-geetha-panepisthmio-makedonias.html

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- http://www.foreignaffairs.gr/
- http://www.esiweb.org
- www.ProfessorJamesPettifer.com (Professor James Pettifer© all rights reserved)
- http://www.balkaninsight.com
- http://www.nytimes.com
- http://dw.com
- http://www.iri.org/
- www.jcer.net/index.php
- http://opendemocracy.net
- http://www.osce.org
- http://www.worldbank.org
- https://www.imf.org
- https://en.wikipedia.org
- http://www.eliamep.gr/
- https://jamestown.org/
- http://macedoniaonline.eu
- http://www.nato.int/
- http://www.kathimerini.gr/
- http://www.cnn.gr/
- http://www.imma.edu.gr/
- http://www.tovima.gr/
- http://www.astynomia.gr/
- https://www.ctc.usma.edu/
- https://www.ceps.eu/
- http://www.rae.gr/
- http://energypress.gr/
- http://www.reuters.com/

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»

Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΗΣ ΑΧΡΙΔΑΣ
Framework Agreement

13.08.2001

The following points comprise an agreed framework for securing the future of Macedonia's democracy and permitting the development of closer and more integrated relations between the Republic of Macedonia and the Euro-Atlantic community. This Framework will promote the peaceful and harmonious development of civil society while respecting the ethnic identity and the interests of all Macedonian citizens.

1. Basic Principles

1.1. The use of violence in pursuit of political aims is rejected completely and unconditionally. Only peaceful political solutions can assure a stable and democratic future for Macedonia.

1.2. Macedonia's sovereignty and territorial integrity, and the unitary character of the State are inviolable and must be preserved. There are no territorial solutions to ethnic issues.

1.3. The multi-ethnic character of Macedonia's society must be preserved and reflected in public life.

1.4. A modern democratic state in its natural course of development and maturation must continually ensure that its Constitution fully meets the needs of all its citizens and comports with the highest international standards, which themselves continue to evolve.

1.5. The development of local self-government is essential for encouraging the participation of citizens in democratic life, and for promoting respect for the identity of communities.

2. Cessation of Hostilities

2.1. The parties underline the importance of the commitments of July 5, 2001. There shall be a complete cessation of hostilities, complete voluntary disarmament of the ethnic Albanian armed groups and their complete voluntary disbandment. They acknowledge that a decision by NATO to assist in this context will require the establishment of a general, unconditional and open-ended cease-fire, agreement on a political solution to the problems of this country, a clear commitment by the armed groups to voluntarily disarm, and acceptance by all the parties of the conditions and limitations under which the NATO forces will operate.

3. Development of Decentralized Government

3.1. A revised Law on Local Self-Government will be adopted that reinforces the powers of elected local officials and enlarges substantially their competencies in conformity with the Constitution (as amended in accordance with Annex A) and the European Charter on Local Self-Government, and reflecting the principle of subsidiarity in effect in the European Union. Enhanced competencies will relate principally to the areas of public services, urban and rural planning, environmental protection, local economic

development, culture, local finances, education, social welfare, and health care. A law on financing of local self-government will be adopted to ensure an adequate system of financing to enable local governments to fulfill all of their responsibilities.

3.2. Boundaries of municipalities will be revised within one year of the completion of a new census, which will be conducted under international supervision by the end of 2001. The revision of the municipal boundaries will be effectuated by the local and national authorities with international participation.

3.3. In order to ensure that police are aware of and responsive to the needs and interests of the local population, local heads of police will be selected by municipal councils from lists of candidates proposed by the Ministry of Interior, and will communicate regularly with the councils. The Ministry of Interior will retain the authority to remove local heads of police in accordance with the law.

4. Non-Discrimination and Equitable Representation

4.1. The principle of non-discrimination and equal treatment of all under the law will be respected completely. This principle will be applied in particular with respect to employment in public administration and public enterprises, and access to public financing for business development.

4.2. Laws regulating employment in public administration will include measures to assure equitable representation of communities in all central and local public bodies and at all levels of employment within such bodies, while respecting the rules concerning competence and integrity that govern public administration. The authorities will take action to correct present imbalances in the composition of the public administration, in particular through the recruitment of members of under-represented communities. Particular attention will be given to ensuring as rapidly as possible that the police services will generally reflect the composition and distribution of the population of Macedonia, as specified in Annex C.

4.3. For the Constitutional Court, one-third of the judges will be chosen by the Assembly by a majority of the total number of Representatives that includes a majority of the total number of Representatives claiming to belong to the communities not in the majority in the population of Macedonia. This procedure also will apply to the election of the Ombudsman (Public Attorney) and the election of three of the members of the Judicial Council.

5. Special Parliamentary Procedures

5.1. On the central level, certain Constitutional amendments in accordance with Annex A and the Law on Local Self-Government cannot be approved without a qualified majority of two-thirds of votes, within which there must be a majority of the votes of Representatives claiming to belong to the communities not in the majority in the population of Macedonia.

5.2. Laws that directly affect culture, use of language, education, personal documentation, and use of symbols, as well as laws on local finances, local elections, the city of Skopje, and boundaries of municipalities must receive a majority of votes, within which there must be a majority of the votes of the Representatives claiming to belong to the communities not in the majority in the population of Macedonia.

6. Education and Use of Languages

6.1. With respect to primary and secondary education, instruction will be provided in the students' native languages, while at the same time uniform standards for academic programs will be applied throughout Macedonia.

6.2. State funding will be provided for university level education in languages spoken by at least 20 percent of the population of Macedonia, on the basis of specific agreements.

6.3. The principle of positive discrimination will be applied in the enrolment in State universities of candidates belonging to communities not in the majority in the population of Macedonia until the enrolment reflects equitably the composition of the population of Macedonia.

6.4. The official language throughout Macedonia and in the international relations of Macedonia is the Macedonian language.

6.5.Any other language spoken by at least 20 percent of the population is also an official language, as set forth herein. In the organs of the Republic of Macedonia, any official language other than Macedonian may be used in accordance with the law, as further elaborated in Annex B. Any person living in a unit of local self-government in which at least 20 percent of the population speaks an official language other than Macedonian may use any official language to communicate with the regional office of the central government with responsibility for that municipality; such an office will reply in that language in addition to Macedonian. Any person may use any official language to communicate with a main office of the central government, which will reply in that language in addition to Macedonian.

6.6. With respect to local self-government, in municipalities where a community comprises at least 20 percent of the population of the municipality, the language of that community will be used as an official language in addition to Macedonian. With respect to languages spoken by less than 20 percent of the population of the municipality, the local authorities will decide democratically on their use in public bodies.

6.7. In criminal and civil judicial proceedings at any level, an accused person or any party will have the right to translation at State expense of all proceedings as well as documents in accordance with relevant Council of Europe documents.

6.8. Any official personal documents of citizens speaking an official language other than Macedonian will also be issued in that language, in addition to the Macedonian language, in accordance with the law.

7. Expression of Identity

7.1. With respect to emblems, next to the emblem of the Republic of Macedonia, local authorities will be free to place on front of local public buildings emblems marking the identity of the community in the majority in the municipality, respecting international rules and usages.

8. Implementation

8.1. The Constitutional amendments attached at Annex A will be presented to the Assembly immediately. The parties will take all measures to assure adoption of these amendments within 45 days of signature of this Framework Agreement.

8.2. The legislative modifications identified in Annex B will be adopted in accordance with the timetables specified therein.

8.3. The parties invite the international community to convene at the earliest possible time a meeting of international donors that would address in particular macro-financial

assistance; support for the financing of measures to be undertaken for the purpose of implementing this Framework Agreement, including measures to strengthen local self-government; and rehabilitation and reconstruction in areas affected by the fighting.

9. Annexes

The following Annexes constitute integral parts of this Framework Agreement:

A. Constitutional Amendments

B. Legislative Modifications

C. Implementation and Confidence-Building Measures

10. Final Provisions

10.1. This Agreement takes effect upon signature.

10.2. The English language version of this Agreement is the only authentic version.

10.3. This Agreement was concluded under the auspices of President Boris Trajkovski.

Done at Skopje, Macedonia on 13 August 2001, in the English language.

ANNEX A

CONSTITUTIONAL AMENDMENTS

Preamble

The citizens of the Republic of Macedonia, taking over responsibility for the present and future of their fatherland, aware and grateful to their predecessors for their sacrifice and dedication in their endeavors and struggle to create an independent and sovereign state of Macedonia, and responsible to future generations to preserve and develop everything that is valuable from the rich cultural inheritance and coexistence within Macedonia, equal in rights and obligations towards the common good -- the Republic of Macedonia, in accordance with the tradition of the Krushevo Republic and the decisions of the Antifascist Peopleís Liberation Assembly of Macedonia, and the Referendum of September 8, 1991, they have decided to establish the Republic of Macedonia as an independent, sovereign state, with the intention of establishing and consolidating rule of law, guaranteeing human rights and civil liberties, providing peace and coexistence, social justice, economic well-being and prosperity in the life of the individual and the community, and in this regard through their representatives in the Assembly of the Republic of Macedonia, elected in free and democratic elections, they adopt . . . .

Article 7

(1) The Macedonian language, written using its Cyrillic alphabet, is the official language throughout the Republic of Macedonia and in the international relations of the Republic of Macedonia.

(2) Any other language spoken by at least 20 percent of the population is also an official language, written using its alphabet, as specified below.

(3) Any official personal documents of citizens speaking an official language other than Macedonian shall also be issued in that language, in addition to the Macedonian language, in accordance with the law.

(4) Any person living in a unit of local self-government in which at least 20 percent of the population speaks an official language other than Macedonian may use any official language to communicate with the regional office of the central government with

responsibility for that municipality; such an office shall reply in that language in addition to Macedonian. Any person may use any official language to communicate with a main office of the central government, which shall reply in that language in addition to Macedonian.

(5) In the organs of the Republic of Macedonia, any official language other than Macedonian may be used in accordance with the law.

(6) In the units of local self-government where at least 20 percent of the population speaks a particular language, that language and its alphabet shall be used as an official language in addition to the Macedonian language and the Cyrillic alphabet. With respect to languages spoken by less than 20 percent of the population of a unit of local self-government, the local authorities shall decide on their use in public bodies.

Article 8

(1) The fundamental values of the constitutional order of the Republic of Macedonia are:

- the basic freedoms and rights of the individual and citizen, recognized in international law and set down in the Constitution;

- equitable representation of persons belonging to all communities in public bodies at all levels and in other areas of public life;

. . . .

Article 19

(1) The freedom of religious confession is guaranteed.

(2) The right to express one's faith freely and publicly, individually or with others is guaranteed.

(3) The Macedonian Orthodox Church, the Islamic Religious Community in Macedonia, the Catholic Church, and other Religious communities and groups are separate from the state and equal before the law.

(4) The Macedonian Orthodox Church, the Islamic Religious Community in Macedonia, the Catholic Church, and other Religious communities and groups are free to establish schools and other social and charitable institutions, by ways of a procedure regulated by law.

Article 48

(1) Members of communities have a right freely to express, foster and develop their identity and community attributes, and to use their community symbols.

(2) The Republic guarantees the protection of the ethnic, cultural, linguistic and religious identity of all communities.

(3) Members of communities have the right to establish institutions for culture, art, science and education, as well as scholarly and other associations for the expression, fostering and development of their identity.

(4) Members of communities have the right to instruction in their language in primary and secondary education, as determined by law. In schools where education is carried out in another language, the Macedonian language is also studied.

Article 56

. . .

(2) The Republic guarantees the protection, promotion and enhancement of the historical and artistic heritage of Macedonia and all communities in Macedonia and the treasures of which it is composed, regardless of their legal status. The law regulates the mode and conditions under which specific items of general interest for the Republic can be ceded for use.

Article 69

. . .

(2) For laws that directly affect culture, use of language, education, personal documentation, and use of symbols, the Assembly makes decisions by a majority vote of the Representatives attending, within which there must be a majority of the votes of the Representatives attending who claim to belong to the communities not in the majority in the population of Macedonia. In the event of a dispute within the Assembly regarding the application of this provision, the Committee on Inter-Community Relations shall resolve the dispute.

Article 77

(1) The Assembly elects the Public Attorney by a majority vote of the total number of Representatives, within which there must be a majority of the votes of the total number of Representatives claiming to belong to the communities not in the majority in the population of Macedonia.

(2) The Public Attorney protects the constitutional rights and legal rights of citizens when violated by bodies of state administration and by other bodies and organizations with public mandates. The Public Attorney shall give particular attention to safeguarding the principles of non-discrimination and equitable representation of communities in public bodies at all levels and in other areas of public life.

. . . .

Article 78

(1) The Assembly shall establish a Committee for Inter-Community Relations.

(2) The Committee consists of seven members each from the ranks of the Macedonians and Albanians within the Assembly, and five members from among the Turks, Vlachs, Romanies and two other communities. The five members each shall be from a different community; if fewer than five other communities are represented in the Assembly, the Public Attorney, after consultation with relevant community leaders, shall propose the remaining members from outside the Assembly.

(3) The Assembly elects the members of the Committee.

(4) The Committee considers issues of inter-community relations in the Republic and makes appraisals and proposals for their solution.

(5) The Assembly is obliged to take into consideration the appraisals and proposals of the Committee and to make decisions regarding them.

(6) In the event of a dispute among members of the Assembly regarding the application of the voting procedure specified in Article 69(2), the Committee shall decide by majority vote whether the procedure applies.

Article 84

The President of the Republic of Macedonia

. . .

- proposes the members of the Council for Inter-Ethnic Relations;(to be deleted) . . . .

Article 86

(1) The President of the Republic is President of the Security Council of the Republic of Macedonia.

(2) The Security Council of the Republic is composed of the President of the Republic, the President of the Assembly, the Prime Minister, the Ministers heading the bodies of state administration in the fields of security, defence and foreign affairs and three members appointed by the President of the Republic. In appointing the three members, the President shall ensure that the Security Council as a whole equitably reflects the composition of the population of Macedonia.

(3) The Council considers issues relating to the security and defence of the Republic and makes policy proposals to the Assembly and the Government.

Article 104

(1) The Republican Judicial Council is composed of seven members.

(2) The Assembly elects the members of the Council. Three of the members shall be elected by a majority vote of the total number of Representatives, within which there must be a majority of the votes of the total number of Representatives claiming to belong to the communities not in the majority in the population of Macedonia.

. . . .

Article 109

(1) The Constitutional Court of Macedonia is composed of nine judges.

(2) The Assembly elects six of the judges to the Constitutional Court by a majority vote of the total number of Representatives. The Assembly elects three of the judges by a majority vote of the total number of Representatives, within which there must be a majority of the votes of the total number of Representatives claiming to belong to the communities not in the majority in the population of Macedonia.

. . . .

Article 114

. . .

(5) Local self-government is regulated by a law adopted by a two-thirds majority vote of the total number of Representatives, within which there must be a majority of the votes of the total number of Representatives claiming to belong to the communities not in the majority in the population of Macedonia. The laws on local finances, local elections, boundaries of municipalities, and the city of Skopje shall be adopted by a majority vote of the Representatives attending, within which there must be a majority of the votes of the Representatives attending who claim to belong to the communities not in the majority in the population of Macedonia.

Article 115

(1) In units of local self-government, citizens directly and through representatives participate in decision-making on issues of local relevance particularly in the fields of public services, urban and rural planning, environmental protection, local economic development, local finances, communal activities, culture, sport, social security and child care, education, health care and other fields determined by law.

. . . .

Article 131

(1) The decision to initiate a change in the Constitution is made by the Assembly by a two-thirds majority vote of the total number of Representatives.

(2) The draft amendment to the Constitution is confirmed by the Assembly by a majority vote of the total number of Representatives and then submitted to public debate.

(3) The decision to change the Constitution is made by the Assembly by a two-thirds majority vote of the total number of Representatives.

(4) A decision to amend the Preamble, the articles on local self-government, Article 131, any provision relating to the rights of members of communities, including in particular Articles 7, 8, 9, 19, 48, 56, 69, 77, 78, 86, 104 and 109, as well as a decision to add any new provision relating to the subject matter of such provisions and articles, shall require a two-thirds majority vote of the total number of Representatives, within which there must be a majority of the votes of the total number of Representatives claiming to belong to the communities not in the majority in the population of Macedonia.

(5) The change in the Constitution is declared by the Assembly.

ANNEX B

LEGISLATIVE MODIFICATIONS

The parties will take all necessary measures to ensure the adoption of the legislative changes set forth hereafter within the time limits specified.

1. Law on Local Self-Government

The Assembly shall adopt within 45 days from the signing of the Framework Agreement a revised Law on

Local Self-Government. This revised Law shall in no respect be less favorable to the units of local self-government and their autonomy than the draft Law proposed by the Government of the Republic of Macedonia in March 2001. The Law shall include competencies relating to the subject matters set forth in Section 3.1 of the Framework Agreement as additional independent competencies of the units of local self-government, and shall conform to Section 6.6 of the Framework Agreement. In addition, the Law shall provide that any State standards or procedures established in any laws concerning areas in which municipalities have independent competencies shall be limited to those which cannot be established as effectively at the local level; such laws shall further promote the municipalitiesí independent exercise of their competencies.

2. Law on Local Finance

The Assembly shall adopt by the end of the term of the present Assembly a law on local self-government finance to ensure that the units of local self-government have sufficient resources to carry out their tasks under the revised Law on Local Self-Government. In particular, the law shall:

- Enable and make responsible units of local self-government for raising a substantial amount of tax revenue;

- Provide for the transfer to the units of local self-government of a part of centrally raised taxes that corresponds to the functions of the units of local self-government and that takes account of the collection of taxes on their territories; and

- Ensure the budgetary autonomy and responsibility of the units of local self-government within their areas of competence.

3. Law on Municipal Boundaries

The Assembly shall adopt by the end of 2002 a revised law on municipal boundaries, taking into account the results of the census and the relevant guidelines set forth in the Law on Local Self-Government.

4. Laws Pertaining to Police Located in the Municipalities

The Assembly shall adopt before the end of the term of the present Assembly provisions ensuring:

- That each local head of the police is selected by the council of the municipality concerned from a list of not fewer than three candidates proposed by the Ministry of the Interior, among whom at least one candidate shall belong to the community in the majority in the municipality. In the event the municipal council fails to select any of the candidates proposed within 15 days, the Ministry of the Interior shall propose a second list of not fewer than three new candidates, among whom at least one candidate shall belong to the community in the majority in the municipality. If the municipal council again fails to select any of the candidates proposed within 15 days, the Minister of the Interior, after consultation with the Government, shall select the local head of police from among the two lists of candidates proposed by the Ministry of the Interior as well as three additional candidates proposed by the municipal council;

- That each local head of the police informs regularly and upon request the council of the municipality concerned;

- That a municipal council may make recommendations to the local head of police in areas including public security and traffic safety; and

- That a municipal council may adopt annually a report regarding matters of public safety, which shall be addressed to the Minister of the Interior and the Public Attorney (Ombudsman).

5. Laws on the Civil Service and Public Administration

The Assembly shall adopt by the end of the term of the present Assembly amendments to the laws on the civil service and public administration to ensure equitable representation of communities in accordance with Section 4.2 of the Framework Agreement.

6. Law on Electoral Districts

The Assembly shall adopt by the end of 2002 a revised Law on Electoral Districts, taking into account the results of the census and the principles set forth in the Law on the Election of Members for the Parliament of the Republic of Macedonia.

7. Rules of the Assembly

The Assembly shall amend by the end of the term of the present Assembly its Rules of Procedure to enable the use of the Albanian language in accordance with Section 6.5 of the Framework Agreement, paragraph 8 below, and the relevant amendments to the Constitution set forth in Annex A.

8. Laws Pertinent to the Use of Languages

The Assembly shall adopt by the end of the term of the present Assembly new legislation regulating the use of languages in the organs of the Republic of Macedonia. This legislation shall provide that:

- Representatives may address plenary sessions and working bodies of the Assembly in languages referred to in Article 7, paragraphs 1 and 2 of the Constitution (as amended in accordance with Annex A);

- Laws shall be published in the languages referred to in Article 7, paragraphs 1 and 2 of the Constitution (as amended in accordance with Annex A); and

- All public officials may write their names in the alphabet of any language referred to in Article 7, paragraphs 1 and 2 of the Constitution (as amended in accordance with Annex A) on any official documents.

The Assembly also shall adopt by the end of the term of the present Assembly new legislation on the issuance of personal documents.

The Assembly shall amend by the end of the term of the present Assembly all relevant laws to make their provisions on the use of languages fully compatible with Section 6 of the Framework Agreement.

9. Law on the Public Attorney

The Assembly shall amend by the end of 2002 the Law on the Public Attorney as well as the other relevant laws to ensure:

- That the Public Attorney shall undertake actions to safeguard the principles of non-discrimination and equitable representation of communities in public bodies at all levels and in other areas of public life, and that there are adequate resources and personnel within his office to enable him to carry out this function;

- That the Public Attorney establishes decentralized offices;

- That the budget of the Public Attorney is voted separately by the Assembly;

- That the Public Attorney shall present an annual report to the Assembly and, where appropriate, may upon request present reports to the councils of municipalities in which decentralized offices are established; and

- That the powers of the Public Attorney are enlarged:

- To grant to him access to and the opportunity to examine all official documents, it being understood that the Public Attorney and his staff will not disclose confidential information;

- To enable the Public Attorney to suspend, pending a decision of the competent court, the execution of an administrative act, if he determines that the act may result in an irreparable prejudice to the rights of the interested person; and

- To give to the Public Attorney the right to contest the conformity of laws with the Constitution before the Constitutional Court.

10. Other Laws

The Assembly shall enact all legislative provisions that may be necessary to give full effect to the

Framework Agreement and amend or abrogate all provisions incompatible with the Framework Agreement.

ANNEX C

IMPLEMENTATION AND CONFIDENCE-BUILDING MEASURES

1. International Support

1.1. The parties invite the international community to facilitate, monitor and assist in the implementation of the provisions of the Framework Agreement and its Annexes, and request such efforts to be coordinated by the EU in cooperation with the Stabilization and Association Council.

2. Census and Elections

2.1. The parties confirm the request for international supervision by the Council of Europe and the European Commission of a census to be conducted in October 2001.

2.2. Parliamentary elections will be held by 27 January 2002. International organizations, including the OSCE, will be invited to observe these elections.

3. Refugee Return, Rehabilitation and Reconstruction

3.1. All parties will work to ensure the return of refugees who are citizens or legal residents of Macedonia and displaced persons to their homes within the shortest possible timeframe, and invite the international community and in particular UNHCR to assist in these efforts.

3.2. The Government with the participation of the parties will complete an action plan within 30 days after the signature of the Framework Agreement for rehabilitation of and reconstruction in areas affected by the hostilities. The parties invite the international community to assist in the formulation and implementation of this plan.

3.3. The parties invite the European Commission and the World Bank to rapidly convene a meeting of international donors after adoption in the Assembly of the Constitutional amendments in Annex A and the revised Law on Local Self-Government to support the financing of measures to be undertaken for the purpose of implementing the Framework Agreement and its Annexes, including measures to strengthen local self-government and reform the police services, to address macro-financial assistance to the Republic of Macedonia, and to support the rehabilitation and reconstruction measures identified in the action plan identified in paragraph 3.2.

4. Development of Decentralized Government

4.1. The parties invite the international community to assist in the process of strengthening local self-government. The international community should in particular assist in preparing the necessary legal amendments related to financing mechanisms for strengthening the financial basis of municipalities and building their financial management capabilities, and in amending the law on the boundaries of municipalities.

5. Non-Discrimination and Equitable Representation

5.1. Taking into account i.a. the recommendations of the already established governmental commission, the parties will take concrete action to increase the representation of members of communities not in the majority in Macedonia in public administration, the military, and public enterprises, as well as to improve their access to public financing for business development.

5.2.The parties commit themselves to ensuring that the police services will by 2004 generally reflect the composition and distribution of the population of Macedonia. As initial steps toward this end, the parties commit to ensuring that 500 new police officers from communities not in the majority in the population of Macedonia will be hired and trained by July 2002, and that these officers will be deployed to the areas where such communities live. The parties further commit that 500 additional such officers will be hired and trained by July 2003, and that these officers will be deployed on a priority basis to the areas throughout Macedonia where such communities live. The parties invite the international community to support and assist with the implementation of these commitments, in particular through screening and selection of candidates and their training. The parties invite the OSCE, the European Union, and the United States to send an expert team as quickly as possible in order to assess how best to achieve these objectives.

5.3. The parties also invite the OSCE, the European Union, and the United States to increase training and assistance programs for police, including:

-professional, human rights, and other training;

- technical assistance for police reform, including assistance in screening, selection and promotion processes;

-development of a code of police conduct;

- cooperation with respect to transition planning for hiring and deployment of police officers from communities not in the majority in Macedonia; and

- deployment as soon as possible of international monitors and police advisors in sensitive areas, under appropriate arrangements with relevant authorities.

5.4. The parties invite the international community to assist in the training of lawyers, judges and prosecutors from members of communities not in the majority in Macedonia in order to be able to increase their representation in the judicial system.

6. Culture, Education and Use of Languages

6.1. The parties invite the international community, including the OSCE, to increase its assistance for projects in the area of media in order to further strengthen radio, TV and print media, including Albanian language and multiethnic media. The parties also invite the international community to increase professional media training programs for members of communities not in the majority in Macedonia. The parties also invite the OSCE to continue its efforts on projects designed to improve inter-ethnic relations.

6.2. The parties invite the international community to provide assistance for the implementation of the Framework Agreement in the area of higher education.